

”KARUSELLI PYÖRII, LAPSET SIINÄ HYÖRII”
Tutkimus vuorohoidon arjesta henkilöstön näkökulmasta
tarkasteltuna

Tiina Palviainen

Pro gradu – tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Varhaiskasvatustieteen laitos

Kevät 2007

TIIVISTELMÄ

Palviainen, Tiina 2007. ”Karuselli pyörii, lapset siinä hyörii”. Vuorohoidon arki henkilöstön näkökulmasta tarkasteltuna. Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen laitos. Kasvatustieteen pro gradu – tutkielma. 93 sivua.

Tutkimuksen tavoitteena oli kartoittaa ja kuvailla henkilökunnan käsityksiä ja kokemuksia vuorohoidon nykyisestä tilanteesta Suomessa. Pyrin myös tunnistamaan vuorohoidon valtakunnallisia kehityshaasteita sekä kokoamaan vuorohoidon kehittämisen perustaksi sopivia käytännön työssä hyväksi koettuja toimintatapoja. Tutkimuksen suoritin kyselylomaketutkimuksena sekä fokusryhmähaastatteluna. Kyselytutkimuksen kohdejoukkona oli vuorohoitoyksiköitä eri puolilta Suomea ja haastattelussa mukana oli neljä vuorohoidon asiantuntijaa.

Vuorohoitoyksiköiden puitetekijät, lapsimäärät ja henkilöstöresurssit, vaihtelevat paljon yksiköittäin. Pääsääntöisesti henkilöstö oli tyytyväinen oman yksikkönsä toimintatapoihin, mutta erityisesti toivottiin, että vanhemmat ja lapset olisivat enemmän mukana toiminnan suunnittelussa. Myös vuorohoitopaikan fyysiset tilat koettiin puutteellisiksi, jotta lapsen yksilölliset tarpeet olisi mahdollista huomioida. Henkilöstö toivoi, että päivähoitolainsäädännössä otettaisiin selvemmin kantaa vuorohoitoon ja linjattaisiin sitä valtakunnallisesti.

Tutkimuksessa ilmeni, että vuorohoidossa on käytössä paljon hyviä toimintatapoja, jolla lapsen hyvinvointia pyritään lisäämään. Luokittelin nämä toimintatavat sisällönanalyysin avulla seuraavasti: kasvatuskumppanuus, työn ennakointi, lapsen turvallisuuden tunne, yksilöllinen huomiointi, sosiaaliset suhteet sekä monipuolinen toiminta. Ryhmät kuvaavat niitä asioita, jotka välillisesti tai suoraan vaikuttavat vuorohoidon laatuun sekä lapsen ja perheen hyvinvointiin. Ryhmähaastattelussa selvitin vuorohoidon asiantuntijoiden näkemystä siitä, millaista osaamista vuorohoidon henkilöstöltä vaaditaan. Tärkeimmiksi taidoiksi ryhmä koki joustavuuden, ”hetkessä kiinni työskentelyn” – taidon sekä vuorovaikutustaidot.

Avainsanat: Vuorohoito, päivähoito, varhaiskasvatus, laatu, kiintymyssuhde, kasvatuskumppanuus, yksilöllisyys

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	VUOROHOITO OSANA VARHAISKASVATUSJÄRJESTELMÄÄ.....	7
2.1	Vuorohoidon määritelmä.....	7
2.2	Vuorohoidon laajuus, riittävyys sekä tarjontamuodot.....	9
2.3	Kokemuksia ja tutkimuksia vuorohoidosta.....	10
3	LAPSELLE LAADUKAS VUOROHOITO.....	13
3.1	Lapsilähtöinen kasvatustoiminta ja oppimisympäristö.....	13
3.2	Perushoito.....	16
3.3	Kiintymyssuhde turvallisuuden tunteen perustana.....	17
3.3.1	Bowlbyn kiintymysteoria.....	18
3.3.2	Päivähoito ja kiintymyssuhde.....	20
3.4	Kasvatuskumppanuus lapsen toimintaympäristöjen yhdistäjänä.....	22
3.5	Varhaiskasvattajan osaamisen monimuotoisuus.....	25
3.6	Laadukkaan vuorohoidon tarkastelu päivähoiton laadukkuuden käsittein....	29
4	TUTKIMUSONGELMAT.....	31
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	33
5.1	Tutkimusmenetelmä.....	33
5.2	Tutkimuksen kohderyhmä ja aineiston keruu.....	36
5.3	Aineiston analyysi.....	37
6	VUOROHOIDON NYKYTILANNE SUOMESSA.....	40
6.1	Vuorohoidon toteuttaminen ja kehittämishaasteet.....	40
6.1.1	Vuorohoidon puitteet.....	40
6.1.2	Vuorohoitoyksiköiden henkilöstö ja lapsimäärät.....	42
6.1.3	Henkilöstön tyytyväisyys vuorohoidon toimintatapoihin.....	44
6.1.4	Kehittämishaasteet.....	46
6.2	Vuorohoidon valtakunnallisen tason kehittämishaasteet ja lähtökohdat.....	50
6.2.1	Hyvät toimintatavat.....	52
6.2.2	Vuorohoidon varhaiskasvatussuunnitelma.....	56
6.2.3	Vuorohoito ja päivähoitolaki.....	58
6.2.4	Vuorohoidon haasteet henkilöstön osaamiselle.....	60

7	TULOSTEN YHTEENVETO, POHDINTA SEKÄ TUTKIMUKSEN	
	ARVIOINTI	64
7.1	Tutkimustulosten pohdinta	64
7.2	Tutkimuksen luotettavuus	72
7.3	Jatkotutkimusehdotuksia	75
	LÄHTEET	76
	LIITTEET	82

1 JOHDANTO

Nykyisin yhä useammat lapset viettävät päivähoidossa myös iltoja, öitä ja viikonloppuja. Tämä asettaa erityishaasteita päivähoidon järjestämiselle. Vuorohoidon omaleimaisuudesta huolimatta sitä ei keskeisissä valtakunnan tason varhaiskasvatuksen asiakirjoissa tai lainsäädännössä ole tähän mennessä juurikaan linjattu vaan jokainen kunta määrittelee itse vuorohoidon laajuuden ja linjaukset. Päätäjien tiedot ja käsitykset vuorohoidon arjesta ovat usein puutteelliset, ja näin vuorohoito kalliina hoitomuotona joutuu helposti säästöjen kohteeksi lapsen hyvinvoinnin kustannuksella.

Lapsi, joka viettää hoidossa pitkiä jaksoja tarvitsee paljon aikuisen läsnäoloa ja tukea tunteakseen olonsa turvalliseksi. Vuoropäivähoitoseminaarissa Imatralla vuonna 2004 Schulman totesi luennossaan, että lapsi, joka viettää vain vähän aikaa oman aikuisen kanssa on vaillinainen. Vuorotyössä olevan ihmisen ja perheen elämän tahti on monesti hyvin kiireinen ja tämän kiireen ja puuttuvan aikuisen ajan paikkaamiseen vuorohoidossa oleva lapsi tarvitsee ymmärtäväistä aikuissuhdetta. Hoitovuoron aikana vaihtuva henkilöstö ja muuttuvat kaverit luovat erityishaasteita vuorohoidon toiminnan ennakkoinnille, suunnittelulle ja järjestämiselle, henkilöstön osaamiselle sekä kasvatuskumppanuudelle.

Vuorohoitotarpeen lisääntymisen seurauksena on vuorohoito noussut myös valtakunnallisen keskustelun kohteeksi ja yhteisiä linjauksia kaivataan yleisesti. Kannanottoa toivotaan erityisesti vuorohoidon ryhmäkokoon, hoitotuntien määrään,

maksuihin, tilastointiin sekä siihen kenellä on oikeus vuorohoitoon (Alila 2004). Suunnitellun päivähoidonlain kokonaisuudistuksen yhtenä erityisenä kohteena olivat vuorohoitoa koskevat säädökset. Lain kokonaisuudistus kuitenkin siirtyi, mutta keskustelu lain uudistuksen ja vuorohoidon valtakunnallisten linjausten tarpeesta jatkuu.

Henkilökohtainen kiinnostukseni vuorohoitoon alkoi reilut neljä vuotta sitten aloittaessani työt vuorohoitoyksikössä. Työn haasteellisuus ja omaleimaisuus selkenivät minulle vähitellen ja kiinnostus siihen, mitkä ovat ne tekijät, jotka vaikuttavat vuorohoidon laatuun ja millaisia hyviä toimintatapoja on eri vuorohoitoyksiköissä käytössä, kasvoi koko ajan arjen haasteita kohdatessa. Valtakunnallisessa vuoropäivähoitoseminaarissa vuonna 2004 Imatralla muiden vuorohoidon työntekijöiden kanssa käydyt keskustelut ja pohdinnat vahvistivat käsitystäni siitä, että vuorohoito on yhä tutkimaton ala päivähoidon sisällä. Viimeisten vuosien aikana on muutama pro gradu – tutkimus (esim. Väisänen 2003, Rosala 2003, Kääriäinen 2005, Kaiponen 2005) vuorohoidosta valmistunut, mutta tutkimusaiheita vuorohoidon alalta on yhä paljon.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää ja kartoittaa henkilökunnan käsityksiä ja kokemuksia vuorohoidon nykyisestä tilanteesta Suomessa. Pyrin myös tunnistamaan vuorohoidon valtakunnallisia kehityshaasteita sekä kokoamaan vuorohoidon kehittämisen perustaksi sopivia käytännön työssä hyväksi koettuja toimintatapoja, jotka lisäävät vuorohoidon laatua.

”Vähitellen voi oppia ymmärtämään lapsen silmien kieltä, hänen suunsa ilmettä ja hänen käsiensä liikettä – jokin äärettömän kallisarvoinen, ainutkertaisen arvokas alkaa silloin ilmaista itseään.

Näin alkaa muodostua hellän luottamuksen salaisuus.
Toisesta tahtoisesti tietää, kuulla ja havaita yhä enemmän.” (Drewermann 1997)

2 VUOROHOIDO OSANA VARHAISKASVATUSJÄRJESTELMÄÄ

2.1 Vuorohoidon määritelmä

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen eri kasvu- ja oppimisympäristöissä tapahtuvaa kasvatuksellista ja pedagogista toimintaa, joka perustuu lasten ja aikuisten väliseen sekä lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen ja myös aikuisten keskinäiseen toimintaan ja yhteistyöhön. Varhaiskasvatuksen toiminnallisena alueena ovat kodin lisäksi eri päivähoitomuodot sekä kolmannen sektorin tarjoamat palvelumuodot kuten seurakuntien ja yhdistysten järjestämä toiminta. Laajasti ymmärtäen varhaiskasvatus liittyy kaikkeen siihen yhteiskunnalliseen toimintaan, jolla pyritään vaikuttamaan kasvuolosuhteisiin ja edistämään lapsen mahdollisimman suotuisaa kehitystä. (Karila & Nummenmaa 2001, 26.)

Valtakunnallista julkista varhaiskasvatustoimintaa ohjaava asiakirja, Varhaiskasvatussuunnitelma (2003, 9) korostaa, että varhaiskasvatuksessa hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudella tuetaan lapsen yksilöllistä kehitystä. Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka päämääränä on edistää lapsen tervettä kasvua ja kehitystä. Varhaiskasvatuksessa lapsen omaehtoisella leikillä on keskeinen merkitys. Jotta perheiden ja kasvattajien yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden, tarvitaan vanhempien ja kasvattajien välille tiivistä yhteistyötä, kasvatuskumppanuutta. Yhteiskunnan järjestämän, valvoman ja tukeman varhaiskasvatuksen lähtökohtana on

varhaiskasvatukselliseen tietoon ja tutkimukseen sekä pedagogisten menetelmien tuntemukseen perustuva kokonaisvaltainen näkemys lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta.

Suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan perustan määrittelee laki lasten päivähoidosta. Se velvoittaa kuntia järjestämään kaikille päivähoitoikäisille lapsille vanhempien näin toivoessa päivähoitopaikan. Vuorohoitoa koskevaa erillistä lainsäädäntöä ei ole, joten jokainen kunta määrittelee itse vuorohoidon ja sitä koskevat linjaukset. Päivähoitolaki velvoittaa kuitenkin kuntia järjestämään päivähoitoa eri vuorokauden aikoina. Lain mukaan päivähoitoa on pyrittävä järjestämään siten, että se tarjoaa lapsen hoidolle ja kasvatukselle sopivan hoitopaikan ja jatkuvan hoidon sellaisin toimintamuodoin, siinä laajuudessa sekä sellaisina vuorokauden aikoina, jona sitä tarvitaan. (Päivähoitolaki 36/1973, 2§, 11§.)

Suomalaisen vuorohoidon toteutumisen periaatteita on – lainsäädännöllisen perustan tueksi - linjattu kahdessa valtakunnallisessa työryhmässä. Varhaiskasvatus (1999, 84) sekä vuorohoidon työryhmä (Vuorohoito lasten päivähoidossa 1999, 5) määrittelevät vuorohoidon päivähoitoksi, jota tarjotaan myös iltaisin, öisin ja viikonloppuisin. Se on tarkoitettu niitä perheitä varten, joissa molemmat huoltajat tekevät vuorotyötä tai niitä yhden huoltajan perheitä varten, joissa pääasiallinen huoltaja, jonka luona lapsi asuu, tekee vuorotyötä. Vuorohoidon järjestelyt vaihtelevat kunnasta toiseen. Sitä voidaan järjestää joko päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai ryhmäperhepäiväkodeissa kunnasta riippuen.

Lasten päivähoidosta annetussa asetuksessa (239/1973, 4§) todetaan, että lapsen hoitoaika saa yleensä jatkua enintään kymmenen tuntia vuorokaudessa. Vuorohoidossa tätä pykälää ei voida soveltaa sellaisenaan. Joidenkin lasten kohdalla ongelmaksi ovat muodostuneet vanhempien ylitöistä ja ylimääräisistä työvuoroista johtuvat pitkät hoitojaksot.

Lisäksi tässä asetuksessa (6§, 8§) määritellään päivähoitohenkilöstön perusmitoitus. Asetuksen mukaan päiväkodissa työskentelevällä kasvatusvastuullisella työntekijällä voi olla seitsemän yli kolmevuotiasta kokopäivä lasta tai neljä alle kolmevuotiasta lasta vastuulla. Perhepäivähoitajan lapsiryhmän koko voi suurimmillaan olla neljä lasta.

Samaa mitoitusta sovelletaan myös vuorohoidossa. Varhaiskasvatuksen valtakunnallisten linjausten (2002, 20) toimenpideohjelmassa todetaan, että henkilöstömitoituksia ja lasten määriä koskevia säädöksiä tulee tarkistaa, siten, että turvataan terveellinen, rauhallinen ja turvallinen kasvuympäristö, joka mahdollistaa jatkuvat lämpimät vuorovaikutussuhteet. Samassa tulee arvioida, onko tarpeen säätää erikseen henkilöstömitoitusta järjestettäessä päivähoitoa öisin, iltaisin ja viikonloppuisin.

2.2 Vuorohoidon laajuus, riittävyys sekä tarjontamuodot

Lasten päivähoiton tilannekatsauksen (2006, 45) mukaan vuonna 2005 oli kunnan järjestämän vuorohoidon piirissä 12 804 lasta eli noin seitsemän prosenttia päivähoitossa olevista lapsista. Vuorohoidossa olevien lasten osuus oli suurempi pienissä ja keskisuurissa kunnissa kuin suurissa. Suurin osa vuorohoidossa olevista lapsista oli hoidossa vaihtelevasti sekä iltaisin, öisin että viikonloppuisin. Yleisin vuorohoidon hoitoaika oli ilta (kello 18–22). Yksinomaan viikonloppuisin on hoidontarpeessa noin 10 prosenttia vuorohoidon piirissä olevista lapsista. Hoidontarve yöaikaan (kello 22–06) painottuu seitsemällä prosentilla vuorohoitolapsista.

Päivähoitolain 11 §:n mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lasten päivähoitoa on saatavissa kunnan järjestämänä tai valvomana siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Lasten päivähoiton tilannekatsauksen (2006, 46) mukaan vuorohoidon riittävyys vaihtelee kunnan koosta riippuen. Suurissa kunnissa oli vajetta vuorohoidosta, kun taas pienissä kunnissa sitä pystytään pääasiassa järjestämään riittävästi. Yleisesti ottaen vuorohoidon tarve on kuitenkin tarjontaa suurempi ja erityisesti viikonloppuhoidon saatavuus oli huono.

Vuorohoitoa järjestetään sekä päiväkodeissa (66 %), perhepäivähoidossa (11 %) että ryhmäperhepäivähoidossa (23 %). Järjestelyissä on suuria eroja kunnan koon mukaan. Suurissa kunnissa vuorohoito toteutetaan pääasiassa päiväkodeissa ja pienissä kunnissa tavanomaisin vuorohoitopaikka on ryhmäperhepäiväkoti. (Lasten päivähoiton tilannekatsaus 2006, 47.)

2.3 Kokemuksia ja tutkimuksia vuorohoidosta

Vuorohoidon lisääntymisestä ja sen totutusta päivähoitotoiminnasta poikkeavasta luonteesta huolimatta, tutkimusta tästä varhaiskasvatuksen alueesta on tehty niukasti.

Japanissa on tutkittu vuorohoidon vaikutusta lapsen motoriseen, älylliseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Amne ja Segal (2003, 137–139, 142) totesivat, että kodin kasvatusympäristöllä oli suuri merkitys lapsen kehitykseen, mutta päivähoitomuodolla tai sillä kuinka paljon lapsi hoidossa on, ei ollut suurta merkitystä. Tutkimuksen mukaan lapsilla, jotka olivat yöhoidossa, esiintyi useammin lieviä häiriöitä motorisessa, älyllisessä tai sosiaalisessa kehityksessä verrattuna lapsiin, jotka olivat vain ilta- tai päivähoitossa.

Hollantilaiset tutkijat De Shipper, Tavecchio, Van IJzendoor sekä Linting (2003, 300–325) ovat kahdessa tutkimuksessaan selvittäneet hoidon pysyvyyden, äidin stressin ja lapsen luonteen sekä hoitajien käytöksen vaikutusta lapsen sosio-emotionaaliseen kehitykseen vuorohoidossa olevilla lapsilla. He toteavat, että lapset voivat paremmin, mikäli hoitosuhde oli pysyvä ja heillä oli tutut hoitajat sekä pysyvät kaverisuhteet hoitopaikassa. Ilta- tai yöhoidolla tai hoidonmäärällä ei tutkimuksen mukaan ollut merkittävää vaikutusta lapsen kehitykseen.

Amerikkalaiset tutkijat Dettling, Gunnar ja Donzella (1999, 519–536) sekä Gunnar, Tout, de Haan, Pierce ja Stansbury (1997, 65–85) ovat tutkimuksissaan todenneet, että lasten elimistö tuottaa enemmän kortisolia heidän ollessaan pidempiä kuin yli puolenpäivän jaksoja kodin ulkopuolisessa hoidossa. Dettlingin ym. (1999) tutkimuksen mukaan liian korkeat kortisolitasot ovat haitaksi lapsen hyvinvoinnille. Ne alentavat lapsen tulehdusherkkyyttä, heikentävät luuston kehittymistä sekä lisäävät stressintunnetta. Pitkien hoitajaksojen aikana lapsi ei tunne oloaan mukavaksi ja hänen sosiaaliset kykynsä heikentyvät niin, että lapsen on vaikea hyväksyä hoitajakson aikana vaihtuvat hoitajat ja kaverit.

Väisänen (2003, 191) on tutkinut vuororyhmäperhepäiväkodin arkea Raahessa ja toteaa, että lapset sekä vanhemmat olivat pääosin tyytyväisiä vuorohoitoyksikön perushoitoon, aikuisten ja lasten väliseen vuorovaikutukseen, vertaisvuorovaikutukseen sekä

ryhmäperhepäiväkodin ympäristöön. Vuorohoitoryhmän toimivuutta ja turvallisuutta lisäsi Väisäsen mukaan se, että ryhmäperhepäiväkoti oli osa perinteistä päiväkotia. Säännölliset päiväryhmät tarjosivat vuorohoitolapsille kavereita ja esiopetus voitiin toteuttaa vuorohoidon kanssa saman katon alla. Lapsilähtöisyys näytti parhaiten toteutuvan toiminnan joustavuutena, työntekijöiden suhtautumisena lapsiin ja lapsuuteen sekä kehityksellisesti sopivana toimintana.

Kääriäinen (2005, 75–76, 81) on selvittänyt, millaisia kokemuksia lapsilla on vuorohoidosta ja sen laadusta. Tutkimuksen mukaan lapsilla oli enemmän myönteisiä kuin kielteisiä kokemuksia vuorohoidosta. Erityisen tärkeään osaan nousee kaverit ja heidän kanssaan leikkiminen. Myönteisiksi lapset kokivat toiminnat, joissa he saivat käyttää luovuutta ja mielikuvitusta varsinkin, kun toiminta oli lähtöisin lasten omasta aloitteesta. Omaan kehoon liittyvät toiminnat olivat lasten mielestä sekä myönteisiä että kielteisiä. Yllättäen lasten näkökulma nukkumiseen oli lähes poikkeuksellisesti myönteinen. Myös Kaiponen (2005, 72–74) selvitti tutkimuksessaan, miten lapsi kokee vuoropäiväkodin arjen ja mitkä asiat olivat hoidossa lapselle tärkeitä. Tutkimuksessa ilmeni, että tärkeimpinä asioina lapset kokivat tutut kaverit, omat lelut sekä jonkun tietyn aikuisen läsnäolon päiväkodissa. Lapset kokivat että, yöpyminen vuorohoitopaikassa oli epämiellyttävää.

Rosala (2003, 66–78) kuvaa tutkimuksessaan vuoropäiväkodin toimintakulttuurin muotoutumista. Tutkimus kohdistui vuoropäiväkodin arkikäytäntöjen ja johtajuuden rakentumiseen eräässä työyksikössä. Tutkimuksessa todetaan, että vuoropäiväkodin toimintakulttuurin muotoutumisesta hahmottuvat tekijät olivat yhteisöllisyys, johtajuus ja työssä oppiminen. Tärkeänä koettiin säännölliset keskustelufoorumit, joiden tarkoituksena oli arkitiedon ja kokemusten prosessointi. Johtajuus nähtiin vuorovaikutuskulttuurin luojana ja ylläpitäjänä.

Siren-Tiusanen ja Tiusanen (2001, 70) ovat toteavat, että alle kolmevuotias lapsi pyrkii sopeutumaan aktiivisesti ympäristönsä rytmiin, mutta suuret muutokset aikatauluissa ja rytmitön elämä voivat sekoittaa lapsen sisäisen rytmin ja kuormittaa lasta. Näin ollen lapsen elinympäristön tulisi suojata lapsen päivärytmiä ja aikataulujen olla joustavan pysyviä.

Edellä esitettyjen tutkimusten mukaan tärkeimpiä asioita lapsille vuorohoidossa ovat pysyvät ja turvalliset suhteet hoitajiin ja kavereihin. Vuorohoitolasten ja työntekijöiden epäsäännöllinen elämä asettaa pysyville ihmissuhteille haasteen, sillä lapsi ei voi etukäteen tietää ketä kavereita ja kasvattajia on hoitovuoron aikana mahdollista tavata.

Näiden tutkimusten valossa vuorohoidolla ei ole suurta vaikutusta lapsen kehitykselle. Toisaalta Siren-Tiusasen (1996), Dettlingin ym. (1999) ja Gunnar ym. (1997) toteavat, että epäsäännöllinen elämänrytmi ja pitkät hoitovuorot saattavat vaikuttaa lapsen kehitykseen, mutta tarkempaa tutkimusta siitä, miten suomalainen vuorohoito vaikuttaa lapsen kehitykseen, ei ole tehty. Lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioiminen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen asettaa erityishaasteen vuorohoidon suunnittelulle ja toteutukselle.

Vuorohoidon haasteet ovat lisääntyneet viime vuosien aikana. Vanhempien entistä epäsäännöllisemmät työajat ja lasten vaihtelevat hoitoajat muokkaavat palvelun tarvetta. Toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa pitää ottaa huomioon lasten vaihtelevat hoitoajat. Epäsäännöllistenhoitoaikojen ja päivärytmin takia vuorohoidossa on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen vireystilaan, sosiaaliseen kasvuympäristöön, turvallisuuden tunteeseen ja yhteistyöhön vanhempien kanssa sekä tiedonkulkuun henkilöstön kesken. (Vuorohoito lasten päivähoitossa 1999, 20.) Seuraavassa luvussa tarkastelen päivähoiton laatua yleisesti sekä tämän tutkimustiedon merkitystä vuorohoidolle.

3 LAPSELLE LAADUKAS VUOROHOITO

Tässä luvussa tarkastelen niitä asioita, jotka omaan kokemukseeni sekä vuorohoidon työryhmän raporttiin (Vuorohoito lasten päivähoidossa 1999) perustuen tukevat vuorohoidossa olevien lasten hyvinvointia. Selvitän artikkeleiden ja tutkimusten valossa lapsilähtöistä kasvatustoimintaa ja oppimisympäristöä, perushoitoa ja lapsen turvallisuudentunteeseen vaikuttavaa lapsen ja vanhemman välistä kiintymyssuhdetta sekä kasvatuskumppanuutta ja varhaiskasvatushenkilöstön osaamista. Lopuksi tarkastelen edellä esitettyjä asioita päivähoiton laadukkuuden käsittein.

3.1 Lapsilähtöinen kasvatustoiminta ja oppimisympäristö

Lapsen hoitopäivä vuorohoidossa on vaihteleva. Hoitajakso voi sijoittua mihin vuorokauden aikaan tahansa ja sen pituus voi vaihdella paljon. Tämä asettaa erityisiä haasteita vuorohoidon jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet huomioivan toiminnan järjestämiselle. Erityisesti lapsen vireystilan huomiointi eri vuorokauden aikoina on tärkeää.

Konstruktivismiin pohjautuvan lapsilähtöisyyden perusajatuksena on pyrkimys rakentaa kasvatuskäytännöt niin, että ne vastaisivat jokaisen lapsen yksilöllisiä tarpeita. Kasvatusprosessin tavoitteet, sisällöt ja menetelmät lähtevät lapsesta. Oppiminen on

jatkuva prosessi, joka ilmenee lapsen jokapäiväisissä toiminnoissa. (Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski & Nivala 1998, 57–58.)

Keskeisenä ajatuksena lapsilähtöisyydessä on lapsuuden kunnioittaminen ja yksilöiden välinen tasa-arvo. Jokainen lapsi hyväksytään sellaisena kun hän on eikä häntä yritetä sovittaa ennalta määrättyyn muottiin. Lapsen oletetaan oppivan parhaiten niitä tietoja ja taitoja, jotka häntä itseään kiinnostavat. Lapselle annetaan itselleen vastuuta oppimisesta – mahdollisuus itse yrittää, tutkia, kokeilla, oivaltaa, erehtyä ja korjata virheitään. Omaehtoisen oppimisen luontainen ilmenemismuoto lapselle on leikki. (Hujala ym. 1998, 57–59; Hytönen 1998, 14.)

Kasvattajan tehtävänä on mahdollistaa lapsen omaehtoisen oppimisprosessin toteutuminen. Lapsen oppimisprosessin tukemisen on perustuttava kasvattajan tietoisuuteen lapsen oppimisprosessien vaiheista. Kasvattajan on tunnettava lapsen yksilölliset tarpeet ja suunniteltava kasvatuskäytännöt niiden mukaisesti. Aikuinen on lapsen oppimisen tukija, joka uskoo lapsen omaehtoiseen haluun ja kykyyn oppia ja kasvaa. Kasvattajalla tulee olla kyky havaita, milloin lapsi tarvitsee tukea ja milloin tuen määrää voi vähentää. (Hujala ym. 1998, 58–60.)

Laadukkaaseen päivähoitoon kuuluu lapsen kuuleminen yhteisön täysvaltaisena jäsenenä ja varhaiskasvatustapahtuman osapuolena. Lapsi on aktiivinen, innokas ja monella tapaa kykenevänä rakentamaan yhdessä muiden lasten kanssa tietoa ja identiteettiään. Lasten mukaan ottaminen päivähoiton laadunmäärittelyyn ja toiminnan suunnitteluun ja arviointiin vaatii aikuisilta lapsen aidon kuulemisen menetelmien hallitsemisen lisäksi omien asenteiden tarkistamista. (Tauriainen 2000, 203, 213.)

Vuorohoito asettaa erityisvaatimuksia jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet huomioivalle oppimisympäristölle. Hujala, Lindberg, Nivala, Parrila, Tauriainen & Vartiainen (1999, 26–28) toteavat, että päivähoiton oppimisympäristö on kokonaisuus, jolla on fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja emotionaalinen ulottuvuus. Hoidon ja kasvatuksen sulautuessa toisiinsa myös hoitoympäristö on osa oppimisympäristöä. Oppimisympäristön suunnittelussa on huomioitava lasten yksilölliset tarpeet. Oppimisen etenemisen ja lasten toiminnan monipuolisuuden kannalta on oleellista,

kuinka ympäristö on rakentunut. Oppimisympäristö luodaan lasten ja aikuisten yhteistyönä. Kodin ja päiväkodin kulttuurien kohtaaminen on oppimisympäristön luomisessa olennaista. Hyvässä oppimisympäristössä, lapsi tuntee olevansa turvassa sekä fyysisesti että emotionaalisesti. Tauriainen (2000, 196) toteaa, lapsille on päivähoitossa tärkeitä ne tilat ja toiminnot, joissa he voivat toimia yhdessä itse valitsemiensa kavereiden kanssa itseohjautuvasti omia suunnitelmiaan toteuttaen, taitojaan testaten ja toisiltaan oppien.

Langsted (1994, 34–40) tutki pohjoismaalaisten lasten elämää kodissa ja päiväkodissa. Lasten mielestä päiväkodin laadun kannalta keskeiseksi tekijäksi nousi yhdessäolo kavereiden kanssa, yhdessä leikkiminen ja kaveruus. Tutkimuksen mukaan muita laadun kannalta tärkeitä tekijöitä päivähoitossa olivat mukavat hoitajat, toiminnot sekä lelut. Myös Laattala ja Raitala (1998, 108–109) kartoittavat tutkimuksessaan lasten mielipiteitä hoitopaikastaan. Lapsille päivähoitossa tärkeimpiä asioita olivat kaverit, leikki sekä riittävä leikkiaika ja rauhallinen leikkipaikka. Aikuisten läsnäolon lapset kokivat turvallisuutta tuovana ja positiivisena asiana. Heidät nähtiin toiminnan mahdollistajana, auttajina sekä rajojen asettajina.

Kankaanranta (1998, 157–159) on tutkinut lasten ajatuksia päivähoitosta lasten portfoliokansioiden avulla. Tutkimuksen mukaan lapset kokivat kavereiden kanssa yhdessä oppimisen ja yhdessä tekemisen tärkeäksi sekä sen, että he saivat olla mukana päättämässä toimintasisällöistä ja – tavoista. Strandell (1995, 18–20) toteaa, että lapsille on päivähoitossa oleellisempaa sosiaalinen yhdessäolo ja osallisena oleminen kuin toiminnan sisältö tai päämäärä. Lapset vetävät toisiaan puoleensa ja haluavat olla yhdessä. Monesti aikuiselle merkityksettömät lasten jutustelut ovat lapselle tärkeitä oppimisen paikkoja. Myös lasten päämäärättömältä tuntuva vaeltelu voi olla lapselle tärkeää tiedustelutoimintaa, jonka tarkoituksena on hankkia tietoa tilanteesta ja valmistella toimintaan mukaan menemistä.

Parrila (2002, 120, 176) liittää vuorohoidon oppimisympäristöön tiiviisti kodinomaisuuden. Parrilan mukaan kodinomaisuuteen liittyy kolme ulottuvuutta: fyysinen – kodinomainen ympäristö, emotionaalinen – rauhallinen ilmapiiri sekä toiminnallinen – normaaliin kotiympäristöön liittyvät askareet ja rutiinit.

Edellä esitettyjen tutkimusten mukaan voidaan kokoavasti todeta, että lasten tyytyväisyyteen vaikuttavia tekijöitä päivähoitossa ovat sosiaaliset suhteet, kaverit, joiden kanssa voi leikkiä sekä aikuiset, jotka ovat ymmärtäväisiä ja joilla on aikaa olla lasten kanssa, mutta pitävät myös kuria. Tyytyväisyyteen vaikuttaa myös oppimisympäristö, jolta odotetaan liikkumatilaa ja rauhaa sekä mahdollisuus omaehtoiseen leikkiin ja muuhun toimintaan.

Laadukas vuorohoitoympäristö mahdollistaa jokaisen lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioinnin. Jokaiselle lapselle on taattava mahdollisuus rauhalliseen oloon ja lepoon sekä turvallisuuden tunteeseen Lasten vaihtelevista hoitoajoista ja pitkistä hoitajaksoista johtuen lapsiryhmä vaihtelee paljon ja päivän aikana lapsi kohtaa useita kasvattajia. Tämä asettaa haasteet vuorohoidon sosiaaliselle kasvuympäristölle ja erityisesti kaverisuhteiden muodostumiselle. Lapset tapaavat samoja kavereita vain satunnaisesti ja koskaan ei etukäteen tiedä ketä kavereita päiväkodissa tänään on. Omaehtoiselle leikille vuorohoito antaa hyvät puitteet. Lapsiryhmän koko eri vuorokauden aikoina ja varsinkin iltaisin ja viikonloppuisin on pienempi kuin päivisin ja tämä takaa lapsille leikkutilaa, -aikaa ja -rauhaa.

3.2 Perushoito

Vuorohoidossa perushoidon merkitys toiminnassa korostuu. Varhaiskasvatus työryhmän muistion (1999, 25–27) mukaan perushoitoon katsotaan kuuluvan terveellisestä ravinnosta, riittävästä unesta ja levosta, liikunnasta, ulkoilusta, henkilökohtaisesta hygieniasta ja puhtaudesta sekä tarkoituksenmukaisesta vaatetuksesta huolehtimisen.

Lapsen fyysisen hyvinvoinnin perusedellytys on terveellinen ravinto, joka vaikuttaa myös lapsen psyykkiseen hyvinvointiin sekä vireystilaan. Hujala & Lindberg (1998) toteavat, että ruokailutilanne on perushoitoa, mutta tukee hyvin suunniteltuna myös pedagogisia tavoitteita. Ruokailujen avulla voidaan lapsia ohjata myös terveelliseen ruokavalioon. (Hujala ym. 1999, 131). Lasten riittävä uni ja lepo sekä epäsäännöllinen unirytmistö huolestuttaa vuorohoidon henkilöstöä. Siren-Tiusanen ja Tiusanen (2001, 80)

toteavat, että lasten yksilöllisen unirytmien huomioiminen on tärkeää sekä lasten että perheiden hyvinvoinnin kannalta. Päivälevot ovat arvokas osa lapsen hoitopäivää, mutta siinä tulee huomioida lasten yksilöllisyys. Päiväunikäytännöt vaikuttavat lapsen fyysiseen ja psyykkiseen jaksamiseen. .

Päivittäinen liikkuminen on lapsen hyvinvoinnin ja terveen kasvun perusta. Lapsen normaali motorinen kehitys vaatii päivittäisiä mahdollisuuksia harjoittaa liikuntaa. Jotta lapsen terveellinen kasvu ja kehitys turvautuisivat, tarvitsee lapsi reipasta liikuntaa kaksi tuntia päivässä (Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset 2005,10.) Siren-Tiusasen ja Tiusasen (2001, 74–75) mukaan ulkoilun merkitys suomalaisessa päivähoitossa on merkittävä. Ulkoilu mahdollistaa ja yhdistää lapsen fyysisen aktiivisuuden, laajemmalla alueella toimimisen sekä lasten omaehtoisemman toiminnan. Ulkoilulla on myös merkitystä lasten vireyden ja unirytmien kannalta.

Perushoitoon luetaan kuuluvaksi myös lasten terveydentilasta ja hygieniasta huolehtiminen. Päivähoitossa opituilla hygieniakäytännöillä on suuri merkitys lapsen terveydelle. Päivähoitossa lasten infektioriskiä voidaan vähentää ja lapsen terveydentilaa parantaa kiinnittämällä huomiota lastenhoitotoimintoihin kuten käsien pesuun, vaipan vaihtoon, wc käytäntöihin, tilojen ja välineiden puhdistukseen sekä ruuan valmistukseen ja ruokailuun. (Infektioiden vähentäminen päivähoitossa 2005, 11, 17–23.)

3.3 Kiintymyssuhde turvallisuuden tunteen perustana

Lapsen ollessa pitkiä jaksoja hoidossa ja erossa vanhemmistaan on tärkeää, että lapsi tuntee olonsa turvalliseksi. Lapsen turvallisuuden tunteen perustana on, John Bowlbyn teoriaan nojaten, lapsen ja hänen ensimmäisen merkityksellisen ihmissuhteen, kiintymyssuhteen, laatu. John Bowlbyn kiintymysteoriaa on käytetty paljon tutkimuksen perustana päivähoiton emotionaalisten vaikeuksien tutkimisessa.

3.3.1 Bowlbyn kiintymysteoria

John Bowlby (1907–1990) on tutkinut lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta sekä lapsen kiintymiskäyttäytymisen kehittymistä ja on kiintymysteorian ensimmäisiä edustajia. Teorian taustalla on ajatus, että lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutussuhde, kiintymyssuhde, luo pohjan lapsen sosiaaliselle, emotionaalille ja kognitiiviselle kehitykselle. Käsittelen seuraavassa Bowlbyn kiintymysteoriaan pohjaten kiintymiskäyttäytymistä sekä kiintymyssuhteen laatua.

Kiintymiskäyttäytyminen on käyttäytymistä, joka edistää läheisyyttä ja vuorovaikutusta lapsen ensisijaiseen hoitajaan. Ihmislapsilla tähän kuuluu aktiivista läheisyyttä ja kontaktia tavoitteleva lähestymiskäyttäytyminen tai huomiota hakeva viestintäkäyttäytyminen. Kiintymiskäyttäytymisen on todettu alkavan noin puolivuotiaalla vauvalla ja kehittyvän seuraavan kolmen kuukauden aikana. Kiintymiskäyttäytyminen hallitsee lapsen käyttäytymistä ensimmäisten elinvuosien aikana. (Bowlby 1969, 244–248, 252, 297–300; Bowlby 1988, 26–27, 121.)

Bowlby (1969, 180, 257, 244) toteaa, ettei mikään muu käyttäytymisen muoto ole tunnetasolla niin voimakas kuin lapsen ja ensisijaisen hoitajan, kiintymiskohteen, välinen kiintymiskäyttäytyminen. Niin kauan kuin ensisijainen hoitaja on lapsen lähellä tai helposti saavutettavissa, lapsi kokee olonsa turvalliseksi. Uhka hoitajan menettämisestä luo lapselle turvattomuutta. Hoivakäyttäytymisen tehtävä on suojella lasta vaaroilta. Kiintymiskäyttäytyminen ja hoivakäyttäytyminen ovat toisiaan täydentäviä käyttäytymisen muotoja. Sekä aikuinen että lapsi osallistuvat kiintymyssuhteen ylläpitoon.

Useimmilla lapsilla voimakasta kiintymiskäyttäytymistä ilmenee kolmevuotiaaksi asti. Silloin lapsi on kyllin kypsä tunteakseen olonsa turvalliseksi ollessaan erossa ensisijaisesta hoitajasta. Tällöin ensisijaisen hoitajan paikan voi väliaikaisesti korvata toinen aikuinen kuten opettaja. Tärkeää kuitenkin on, että lapsi on tietoinen, missä ensisijainen hoitaja on ja koska hän palaa. Vaikka kiintymiskäyttäytyminen ei yli kolmevuotiaalla ole kovin merkittävää, on se kuitenkin osa lapsen käyttäytymistä ja sillä on aina suuri vaikutus ihmisen elämässä. (Bowlby 1969, 252–256; Bowlby 1988, 22–27.)

Lapsen ja ensisijaisen hoitajan välisen suhteen laatu on tärkeää lapsen kehitykselle. Mitä herkemmin kiintymyskohde reagoi ja vastaa lapsen perus- ja tunnetarpeisiin, sitä turvallisemmaksi kiintymyssuhde muodostuu. Kiintymyssuhteen laatu on riippuvainen kiintymyskohteen pysyvyydestä, saatavuudesta ja turvallisuudesta. (Lahikainen & Asikainen 1983, 14–16.) Bowlby jakaa kiintymyssuhteen laadullisesti kolmeen ryhmään: turvalliseen, epävakaiseen ja torjuttuun.

Lapset, joiden perus- ja tunnetarpeisiin on vastattu omaavat *turvallisen kiintymyssuhteen*. Lapsi on saanut tuntea itsensä rakastettavaksi ja arvokkaaksi. Kiintymyssuhde on lämmin ja lapset luottavat kiintymyksen kohteeseen. Lapsi tietää, että tarvittaessa kiintymyskohde vastaa hänen tarpeisiinsa. Tällaisille lapsille tunnusomaisia piirteitä ovat luottavaisuus, itsenäisyys, myönteisyys, vastuuntuntoisuus sekä sosiaalisuus. Yleensä he pärjäävät hyvin myöhemmissä sosiaalisissa suhteissa ja ovat valmiita tutkivaan käyttäytymiseen. (Yli-Luoma 1996, 20–22.)

Kiintymyssuhteeltaan epävakalla lapsella on kiintymyksen kohteeseen levoton ja tasapainoton suhde. Kiintymyskohde ei pysty tai osaa vastata lapsen tarpeisiin. Kiintymyskohteen käytös on epäjohdonmukaista ja arvaamatonta. Tällaisessa vuorovaikutussuhteessa lapsi ei opi tärkeitä vuorovaikutusstrategioita. Lapsi kokee hoitajalta saadut työskentelymallit epävarmoiksi. Epävarmuus hoitajan kiintymyksestä turhauttaa ja hermostuttaa lasta. Lapsen aika ja energia kuluvat yritykseen ylläpitää ja vahvistaa tunnesidettään kiintymyskohteeseen. Lapsilla, joiden ensimmäinen kiintymyssuhde on epävakaa, esiintyy usein sosiaalisia ja emotionaalisia ongelmia, he ovat levottomia, impulsiivisia ja antavat vaikeissa olosuhteissa helposti periksi. (Bowlby 1988, 124; Yli-Luoma 1996, 22–23.)

Lapset, joiden perustarpeita ei ole tyydytetty, omaavat *torjuvan kiintymyssuhteen*. Lapsi kokee olevansa arvoton ja käyttää paljon energiaa saadakseen huomiota kiintymyskohteelta. Jollei hän yrityksistään huolimatta saa huomiota osakseen, hän kehittää torjuntareaktion. Se voi ilmetä passiivisuutena, jolloin lapsi sulkeutuu itseensä eikä halua osallistua ympäröivään elämään esimerkiksi lapsiryhmässä. Torjuntareaktio saattaa esiintyä myös aggressiivisena tai pelleilevänä käytöksenä. Nämä lapset eivät

yleensä kykene solmimaan normaaleja sosiaalisia suhteita. (Bowlby 1988, 124; Yli-Luoma 1996, 23.)

3.3.2 Päivähoito ja kiintymyssuhde

Bowlby (1969, 304, 313–314) toteaa, että mitä turvallisempi kiintymyssuhde lapsella on ensisijaiseen kiintymiskohteeseen, sitä nopeammin lapsi hyväksyy muita henkilöitä väliaikaisesti vanhempiaan korvaamaan. Pääperiaate kaikissa kiintymyssuhteissa on, että kiintymyksen syntyminen ja kiintymiskohteen valikoitumiseen vaikuttaa sekä lapsen että hoivaavan henkilön käyttäytyminen. Lapsen kasvaessa hänen erottelukykynsä kehittyminen saa aikaan lapsessa valikoivaa sosiaalista käyttäytymistä ja kiinnittymisen tiettyihin hoivaa antaviin henkilöihin (Lahikainen & Asikainen 1983, 10–12).

Kaikki lapset ovat peloissaan, kun noin vuoden ikäisenä menevät päivähoitoon ja joutuvat eroon vanhemmistaan. Tämän vuoksi lapsen emotionaalisen tuskan lievittämisen pitäisi kuulua tärkeänä osana päivähoitoa aloittavan lapsen hoitokäytäntöihin. Jos lapsen ja vanhemman välinen suhde on turvallinen, hyväksyy lapsi päivähoiton hoitajat korvaavina henkilöinä melko nopeasti. Mikäli lapsen suhde vanhempaan on epävakaa tai torjuttu, on päivähoiton henkilöstön tehtävä vaativampi. (Rusanen 1995, 49.)

Lapset tarvitsevat vanhempia korvaavia kiintymiskohteita ollessaan päivähoitossa, koska pitkän hoitopäivän aikana lapselle tulee useita kiintymiskäyttäytymistä aktivoivia tilanteita. Kun lapsen vanhemmat eivät ole paikalla, jää päivähoiton henkilöstön tehtäväksi korvata puuttuva kiintymiskohde. (Rusanen 1995, 48.) Lapsen turvallisuuden tunnetta lisäämään ja kasvatuskumppanuutta tukemaan ovat eräät päiväkodit ottaneet käyttöön omahoitajamallin, joka perustuu Bowlbyn kiintymysteoriaan. Päiväkodissa omahoitajan tehtävänä on tukea ja ylläpitää lapsen ja vanhemman välistä kiintymyssuhdetta hoitopäivän aikana. Omahoitajuus takaa päiväkodissa lapselle ainakin yhden merkityksellisen vuorovaikutussuhteen. Tavoitteena on että, hoitosuhteen alkaessa lapselle nimetään omahoitaja, joka ensisijaisesti vastaa lapsen ja perheen tutustumisesta hoitopaikkaan. Omahoitaja toimii mahdollisimman paljon lapsen kanssa ja kantaa päävastuun yhteistyöstä lapsen vanhempien kanssa. (Munter 2001, 48–50; Schulman 2003, 85–86)

Vanhempien ja omahoitajan keskinäinen luottava ja avoin suhde auttaa lasta sopeutumaan turvallisesti päivähoitoon. Schulman (2003, 86) toteaa, että omahoitajuudella pyritään antamaan lapselle tunne, että hän on tärkeä ja hänestä huolehditaan, vaikka omat vanhemmat eivät ole läsnä. Jotta lapsi tuntisi olonsa turvallisiksi, hän kaipaava huolenpitoa, rakkautta ja rajoja myös olleessaan päivähoitossa. Vanhempien ja kasvattajien välisellä hyvällä yhteistyöllä voidaan myös varmistaa lapsen elämää koskeva tiedonkulku päiväkodin ja vanhempien välillä. (Munter 2001, 48–50.)

Päivähoitossa hoitajan ja lapsen välinen turvallinen kiintymyssuhde on perusedellytys, jotta päivähoitokasvatuksessa voidaan asettaa ja saavuttaa lapsen eri kehityksen alueita koskevia tavoitteita (Rusanen 1995, 49). Bowlbyn (1973, 260) mukaan Moore (1969a) on tutkinut hoidon pysyvyyden vaikutuksia lapsen turvallisuuden tunteeseen. Tulokset viittaavat siihen, että ahdistunut kiintymys syntyy sellaisten kokemusten kautta, joissa hoitaja ei ole ollut lapsen käytettävissä sillä tavalla kun lapsi tätä tarvitsisi. Hän toteaa, että mitä vakaammat ja pysyvämmät hoitojärjestelyt lapsella on, sitä turvallisempi olo lapsella on.

Belskyn (1988, 57–67) mukaan hoitomuodon vaikutus alle vuoden ikäisen lapsen kiintymyssuhteeseen on huomattava. Tutkimuksessa todetaan, että alle kymmenen hoitotuntia viikossa vieraan hoitajan hoidossa ei vaikuta lapsen kiintymyssuhteen laatuun kun taas jo 10–20 hoitotuntia viikossa vaikuttaa. Tutkimuksen mukaan lapset, jotka ovat vieraan hoidossa yli 20 hoitotuntia viikossa, ovat kiintymyssuhteeltaan turvattomampia kuin muut. Yhdysvaltalaisen tutkijaryhmän (National Institute of Child Health and Human Development 1997, 860–879) mukaan pelkästään päivähoitolla, sen määrällä, laadulla, lapsen iällä tai hoitomuodolla ei yksin ole suoranaista vaikutusta lapsen kiintymyssuhteen laatuun. Lapsen ensisijaisen kiintymyskohteen herkkyydellä ja vastuullisuudella huomioida lapsen tarpeita ja täyttää ne on tutkimuksen mukaan huomattavan suuri vaikutus siihen, millaiseksi kiintymyssuhde muodostuu. Jos lapsi, jonka ensisijainen kiintymyskohde ei riittävästi vastaa lapsen tarpeisiin, on laadukkaassa ja pysyvässä hoitosuhteessa, voi hoitosuhde parantaa lapsen kiintymyssuhteen laatua. Samansuuntaiseen tulokseen päätyivät myös yhdysvaltaistutkijat Egelandin ja Hiesterin (1995, 474–485). Heidän tutkimuksensa oli pitkittäistutkimus, jossa he seurasivat lasten kiintymyssuhteen laatua ja sen muuttumista 42 kuukauden ikäisestä varhaisiin kouluvuosiin. Osa lapsista oli

kotihoidossa osa päivähoitossa. Tutkimuksessaan he toteavat, että kiintymyssuhteeltaan turvattomat lapset saavat enemmän tukea päivähoitosta kuin turvallisesti kiintyneet lapset. Turvallisesti kiintyneisiin lapsiin päivähoidon vaikutus on tutkimuksen mukaan negatiivinen. Päivähoito voi tasoittaa kiintymyssuhteen laadun välisiä eroja.

Yhdysvaltalaisutkija Matthews (1996, 78–88) toteaa, että vaikka useat tutkimukset väittävät päivähoidon häiritsevän kiintymyssuhteen kehittymistä, niin sen vaikutus kiintymyssuhteeseen on epäselvä. Sagi (1994, 992–1004) on tutkimuksessaan verrannut Israelin kibbutseilla elävien ja kotona vanhempien luona asuvien lasten kiintymyssuhteen laatua. Hän toteaa, että pitkät yli 20 tunnin erot vanhemmista, yöhoito sekä jatkuvasti vaihtuvat hoitajat vaikuttavat lapsen kiintymyssuhteeseen kielteisesti. Vanhemmista pitkiä aikoja erossa olevat lapset tuntevat olonsa turvattommiksi kuin vanhempiensa luona asuvat lapset.

Päivähoidon perustehtävänä, Bowlbyn teoriaan nojaten, on rakentaa lapselle sellaista kuvaa kiintymyksen kohteesta, joka on käytettävissä ja toimii responsiivisesti silloin, kun lapsi tukea tarvitsee. Kodin ulkopuolinen hoito on aloitettava pehmeästi, lapsen tarpeet huomioiden. Ennen hoidon alkua lapselle on annettava aikaa tutustua päivähoitopaikan hoitohenkilökuntaan ja fyysisiin puitteisiin. Hoidon alettua ryhmän toiminta tulee organisoida siten, että se turvaa hoidon vakauden ja saatavuuden. (Rusanen 1995, 50–51.)

3.4 Kasvatuskumppanuus lapsen toimintaympäristöjen yhdistäjänä

Lapsen tärkein kasvu ympäristö on perhe, johon lapsella on pysyvimmät ja syvimmät suhteet. Lapsen ollessa pitkiä jaksoja vuorohoidossa korostuu yhteistyön merkitys henkilöstön ja vanhempien välillä sekä henkilöstön kesken. Kasvu ympäristöjen välisen vuorovaikutuksen toimivuus on päivähoitokasvatuksen laadun kulmakivi. Lapsen kehityksen kannalta on tärkeää, millainen vuorovaikutussuhde rakentuu kasvu ympäristöjen välille.

Kontekstuaalinen kasvatustajattelu muutti 1990-luvulla käsitystä kasvatuksesta ja opetuksesta. Oppimisen ja kasvatuksen kontekstuaalisuus tarkoittaa päivähoiton kytkeytymistä lapsen kasvuympäristön ja lapsen elämän todellisuuden perustalle. Se merkitsee päivähoiton suunnittelua ja rakentumista lapsen oman kulttuuritaustan, vahvuuksien ja oppimisen haasteiden pohjalle. Kasvatus nähdään yhteistyöhankkeena kaikkien niiden kesken, jotka osallistuvat lapsen elämään. Oppimisympäristö on lapsen koko arki, konteksti, jonka osa lapsi on. Lapsen kehitystä tarkastellaan kehitysprosessina, joka on aina yhteydessä siihen ympäristöön, jossa kasvu tapahtuu. Oppiminen, kasvu ja kehitys ovat aikuisten ja lasten keskinäisen yhteistoiminnan tulos. Kasvattajan ymmärrys lapsen kasvun mahdollisuuksista ja ehdoista on edellytyksenä sille, että kasvattaja voi lähestyä kasvatusprosessia lapsilähtöisesti ja tukea lapsen omaa kehitystä. Myös lapsi osallistuu oman kasvuympäristön rakentamiseen sekä suoraan omalla toiminnallaan että välillisesti vaikuttamalla kasvuympäristöjen keskinäiseen vuorovaikutukseen. (Hujala ym. 1998, 10–19; Hujala ym. 1999, 15.)

Hujala ym. (1998,19) toteavat, että se missä määrin kasvattajat kokevat kasvatuksen yhteisenä hankkeena vaikuttaa lapsen kasvun ja kehityksen mahdollisuuksiin. Jotta vuorohoidossa oleva lapsi tuntisi olonsa turvalliseksi ja hänen yksilölliset tarpeet tulisi huomioiduksi, vaatii se vuorohoidon henkilöstöltä ja vanhemmilta paljon yhteistyötä ja kasvatuskumppanuutta.

Hyvinvointivaltion kehittyessä lasten kasvuympäristöt ovat muuttuneet. Perhe ja vanhemmat eivät muodosta enää ainoata nykylasten elämisen ympäristöä. Päivähoito ja koulu kiinnittävät lapsen muihin yhteiskunnallisiin ryhmiin. Näiden instituutioiden kehitys onkin muuttanut huomattavasti lasten elinympäristöjä. Samoin ovat muuttuneet näkemykset näiden instituutioiden ja vanhempien välisistä suhteista. Päivähoidon järjestelmät ja niissä työskentelevät kasvatuksen ammattilaiset ovat viime vuosikymmenten aikana tulleet vahvasti mukaan alle kouluikäisten lasten hoitoon ja kasvatukseen. Samalla päivähoiton suhde perheisiin on muuttunut tasavertaisemmaksi. Se ei enää ole sosiaalisesti tai taloudellisesti heikossa asemassa olevien perheiden ja lasten tukija vaan vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välisessä suhteessa painotetaan tasavertaisuutta. Lapsi ja hänen toimintansa on se yhteinen alue, jonka

vanhemmat jakavat yhteiskunnallisten kasvattajien kanssa. (Alasuutari 2003, 24–26, 168.)

Päivähoitolain (304/1983) mukaan päivähoiton tulee tarjota lapselle jatkuvat, lämpimät ja turvalliset ihmissuhteet sekä tukea hänen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystään. Lisäksi päivähoiton tavoitteena on tukea lasten koteja näiden kasvatustehtävässä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2003, 29) kasvatuskumppanuus määritellään vanhempien ja päivähoiton henkilöstön tietoisena sitoutumisena toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessia tukien. Vanhemmilla on lastensa ensisijainen kasvatusoikeus ja -vastuu sekä oman lapsensa tuntemus. Päivähoitohenkilöstöllä on koulutuksensa antama ammatillinen tieto ja osaaminen sekä vastuu kasvatuskumppanuuden ja tasavertaisen yhteistyön edellytysten luomisesta. Varhaiskasvatuksessa kasvatuskumppanuuden lähtökohtana ovat lapsen tarpeet. Tavoitteena on yhdistää lapselle kahden tärkeän tahon, vanhempien ja varhaiskasvatuksen kasvattajien tiedot ja kokemukset, jotta voidaan turvata lapsen kaikinpuolinen hyvinvointi.

Kasvatuskumppanuudessa keskeistä on lapsen näkeminen osana perhettä, jolloin lapsen hyvinvointi on riippuvainen perheen hyvinvoinnista. Merkittävää on, että lapselle tärkeät aikuiset löytävät keskustellen yhteisesti hyväksyttävän tavan elää kodin ja päiväkodin arkea lapsen kasvua ja kehitystä tukevalla tavalla. Vanhemmuutta vahvistava kasvatuskumppanuus perustuu tasavertaiseen vuorovaikutukseen. (Tast 2003.)

Kaskela ja Kekkonen (2006, 17) toteavat, että kasvatuskumppanuuden tavoitteena on, että lapsi toimijana ja oman elämänsä kokijana tulee kokonaisvaltaisesti nähdyksi, kuulluksi ja kannatelluksi. Hujala-Huttusen ja Nivalan (1996, 36) mukaan kasvatuskumppanuudessa perheet nähdään toimijoina ja vanhemmat omien lapsiensa asioissa asiantuntijoina, joiden näkemykset on huomioitava päivähoitoa järjestettäessä. Aiemmin perhe nähtiin päivähoiton kohteena, jolle tuotettiin palveluita ulkoapäin. Tiilikka (2003) toteaa, että vanhempien aktiivisempi ja vastuullisempi rooli on varhaiskasvatuksen laatua parantavana tekijä. Kasvatuksen ammattilaisten kannalta muutoksessa on kyse oman ammatillisuuden ja ammatin kehittämisestä. Näkemystä

työn keskeisimmästä kohteesta, lapsen kasvusta ja kehityksestä, on syvennettävä ja samalla laajennettava näkemystä asiakaskeskeisyyden suuntaan. Vanhempien kohdalla on kyse osallistuvasta asiakkuudesta. Varhaiskasvatus on parhaimmillaan lapsen merkityksellisten elinympäristöjen välistä kasvatuskumppanuutta. Koti ja perhe kohtaavat päiväkodin kaltaisten instituutioiden arjessa, lapsen joka päiväsessä hoidossa ja kasvatuksessa.

Kasvatuskumppanuutta ohjaavia periaatteita ovat vanhempien kuuleminen, vanhempien ja henkilöstön välinen kunnioitus ja luottamus sekä dialogi (Kaskela & Kekkosen 2006, 32). Vanhempien kasvatuskäsitysten ymmärtäminen on edellytyksenä hyvälle kasvatuskumppanuudelle. Tämä tarkoittaa vanhempien arvopohjan avaamista ja selkeyttämistä ammattikasvattajan kannalta. Kasvatuskäsitykset sisältävät arvojen ohella myös vanhempien lapsikäsityksen, käsitykset kasvatuksen tavoitteista ja ihanteista, kasvatusten menetelmistä sekä yhteistyöstä. Perheiden erilaisuuden oivaltaminen ja erilaisten arvovalintojen hyväksyminen on kumppanuuden edellytys. Kasvatuskumppanuuden toteutuminen vaatii aikaa ja yhteisiä kokemuksia tuottavaa työskentelyä ja vuoropuhelua vanhempien ja henkilöstön välille (Tast 2003; Tiilikka 2003.)

3.5 Varhaiskasvattajan osaamisen monimuotoisuus

Vuorohoito asettaa erityishaasteita myös henkilöstön osaamiselle. Henkilökunta työskentelee eri vuoroissa eikä ole yhtä aikaa läsnä työpaikalla. Tämä asettaa haasteita etenkin tiedonkululle, toiminnan suunnittelulle ja myös toteutukselle. Seuraavassa tarkastelen varhaiskasvattajan osaamisalueita Karilan ja Nummenmaan (2001) sekä Hapon (2006) tutkimusten valossa.

Karila & Nummenmaa (2001, 22–23) toteavat, että aiemmin asiantuntijuus ja ammattitaito nähtiin yksilöiden taitavana toimintana, viime vuosina se yhä useammin nähdään verkostojen ja organisaatioiden kykynä ratkaista yhdessä uusia ja muuttuvia ongelmia. Moniammatillisuus, jaettu asiantuntijuus ja asiantuntijuuden rajojen ylitykset

ovat tätä näkökulmaa valaisevia käsitteitä. Jaetun asiantuntijuuden käsitteellä tarkoitetaan esimerkiksi prosessia, jonka aikana useat ihmiset jakavat tietoon, suunnitelmiin ja tavoitteisiin liittyviä älyllisiä voimavaroja saavuttaakseen jotakin, jota yksittäinen ihminen ei pysty yksin toteuttamaan. Jotta työyhteisö voisi kehittyä tähän suuntaan, vaatii se asiantuntijatoimintojen arkipäivän analyysiä ja työn kehittämisen kokeiluja.

Kunkin asiantuntijuuden alueella on löydettävissä ydin- tai erityisosaamisen alue, jonka tietäminen ja taitaminen ovat välttämätöntä ammatin hallitsemiseksi. Oman ydinsaamisen kautta ammattiryhmille muodostuu oma sisäinen logiikkansa, joka ilmenee ajattelutavoissa, perusteluissa ja toimintamalleissa. Osaamisvaatimukset eivät ole staattisia vaan ne vaihtelevat yhteiskunnan muutosten myötä. (Karila & Nummenmaa 2001, 24).

Työelämän muutokset toteutuvat eri aloilla samansuuntaisina. Tällaisia työaloille yhteisiä seikkoja ovat työntekijöiden ammattitaidon uudenlaiset yhdistelmät ja pyrkimys joustavampaan työnjakoon, työn yhteisöllisyyden ja yhteisen vastuun lisääminen sekä uudenlaiset yhteistyömuodot asiakkaan kanssa. Eri aikakaudet ja painotukset tuovat siis omia odotuksiaan ja haasteitaan päiväkodissa tehtävälle työlle. Tietoisuus siitä yhteiskunnallisesta ja kulttuurillisesta maailmasta, jossa päiväkotijoukko sijaitsee, auttaa henkilöstöä paikantamaan omaa työtään ja näkemään sen yhteydet laajempaan kokonaisuuteen. Tämän alueen hallinta on yksi tärkeä osaamisalue päiväkotityössä, jota kutsutaan *toimintaympäristön ja perustehtävien tulkintaan liittyväksi osaamisalueeksi*. Se pitää sisällään siis kulttuurin ja yhteiskunnallisten instituutioiden toiminnan tuntemusta, kulttuurillista lukutaitoa sekä lapsen ja perheen arjen kokonaisuuden tuntemusta. Myös tieto työtä kulloinkin ohjaavasta lainsäädännöstä ja muusta ohjauksesta on sitä ydinsaamista, joka sisältyy tähän osaamisalueeseen. (Karila & Nummenmaa 2001, 25–28.) Happonen (2006) kutsuu tätä osaamisen aluetta kontekstiosaamiseksi.

Toinen päiväkotityön keskeinen osaamisalue on Karilan ja Nummenmaan termien *varhaiskasvatukseen liittyvä osaaminen* tai Happonen mukaan *pedagoginen osaaminen*.

Alueen hallinta vaatii kasvatukseen liittyvien uskomusten ja käsitysten tiedostamista ja arviointia sekä jatkuvaa arvojen pohtimista. Tulevaisuuteen suuntautuminen ja sen ennakointi on nykypäivän kasvattajien keskeisiä taitoja. Eräs osaamisen haaste on myös laadukkaan oppimisympäristön luominen. Jotta henkilöstö kykenisi rakentamaan laadukkaan kasvu- ja oppimisympäristön, heidän on tunnettava lapsen kehitystä ja sen ympäristölle asettamia vaatimuksia. Henkilöstön on myös tunnettava ikäkaudelle sopivia pedagogisia menetelmiä. Jotta lapsen kehityksen ja oppimisen tukeminen mahdollistuisi päiväkotiympäristössä, vaatii se siis henkilöstöltä pedagogista osaamista. Alle kouluikäisen lapsen suotuisan kehityksen kannalta hänen kokonaisvaltainen hyvinvointinsa on erityisen tärkeää. Tämä edellyttää henkilöstöltä hoito-osaamista. Hoito-osaaminen muodostuu niistä tiedoista ja taidoista, joita tarvitaan esimerkiksi laadukkaan ravinnon, riittävän ulkoilun, ja liikunnan sopivan levon ja aktiivisen toiminnan vaihtelun turvaamiseen lapselle. (Karila & Nummenmaa 2001, 28–31.) Hoppo (2006) jakaa pedagogisen osaamisen tiedostavaan, välilliseen ja välittömään tasoon. Tiedostavaan osaamisen tasoon kuuluu vastuun tiedostaminen, lapsilähtöisyyden ja yksilöllisyyden huomioiminen sekä kasvatustietoisuus. Pedagogisen osaamisen välilliseen tasoon kuuluu lapsen fyysisestä ja psyykkisestä turvallisuudesta huolehtiminen, tuntemus työtä ulkoisesti ohjaavista dokumenteista sekä kasvatustyön suunnittelu ja koordinointi. Välittömään tasoon lukeutuu kasvatuksellinen vuorovaikutus, pedagogiset taidot sekä varhaiskasvattajan henkilökohtaiset taidot.

Kolmas keskeinen päivähoidonosaamisalue Karila ja Nummenmaan ja Hapon jaottelun mukaan on *yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen liittyvä osaaminen*. Kasvatuskumppanuus tuo mukanaan vaatimuksen yhteistyöosaamisesta. Tätä osaamista tarvitaan sekä vanhempien että muun henkilöstön ja keskeisten yhteistyökumppaneiden kanssa työskennellessä. Yhteistyöosaamisen yksi ulottuvuus on työn kielellinen hallinta. Tämä korostuu valtakunnallisten varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmien kohdalla. Kasvatuksellinen vuorovaikutus on keskeinen ulottuvuus päiväkotityössä. Niinpä vuorovaikutukseen liittyvä osaaminen on tärkeä kaikille kasvatukseen osallistuville. (Karila & Nummenmaa 2001, 32.)

Muuttuvassa työympäristössä *jatkuvan kehittämisen liittyvä osaamisalue* on keskeistä. Oman työn arviointi ja tutkiminen, reflektiivinen työnote, edellyttää reflektio-osaamista. Tiedon nopea lisääntyminen, tutkimuksen lisääntyminen, vanhan tiedon kumoutuminen

edellyttävät tiedon hankinnan ja prosessoinnin taitoja. Tällaista osaamista kutsutaan tiedonhallinta osaamiseksi. (Karila & Nummenmaa 2001, 32–33.)

Taulukossa 1 on esitelty Karilan ja Nummenmaan mukaisesti päiväkotityön keskeiset osaamisalueet sekä niihin sisältyvä ydinosaaminen.

Päiväkotityön keskeiset osaamisalueet ja ydinosaaminen (Karila & Nummenmaa 2001, 33).

Keskeiset osaamisalueet	Ydinosaaminen
Toimintaympäristön ja perustehtävien tulkintaan liittyvä osaaminen	Kontekstiosaaminen (kulttuurin ja yht.kunnal. instituutioiden tuntemus, kulttuurillinen lukutaito, lapsiperheen arjen tuntemus, lainsäädäntö ja muut ohjaavat dokumentit)
Varhaiskasvatukseen liittyvä osaaminen	Kasvatusosaaminen Pedagoginen osaaminen Hoito-osaaminen
Yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen liittyvä osaaminen	Vuorovaikutusosaaminen Yhteistyöosaaminen
Jatkuvaan kehittämiseen liittyvä osaaminen	Reflektio-osaaminen Tiedonhallintaosaaminen

Moniammatillisuus ei merkitse oman ammatillisen peruskoulutuksen ja sen pohjalta rakentuneen osaamisen mukanaan tuoman perspektiivin häivyttämistä. Kyse on oman erityisosaamisen kirkastamisesta siten, että se on mahdollista tuoda osaksi moniammatillisen ryhmän yhteisen osaamisen rakentamista. Moniammatillisuus mahdollistaa kaikkien työntekijöiden näkökulmien arvostamisen, mutta tuo kuitenkin selkeästi esille tarpeen kirkastaa erityisosaamista, jota eri työntekijöillä ja ammattiryhmillä on tarjottavanaan päiväkotiyhteisön yhteiseen toimintaan. (Karila & Nummenmaa 2001, 34–35.)

3.6 Laadukkaan vuorohoidon tarkastelu päivähoiton laadukkuuden käsittein

Hujala ym. (1999, 148) ovat koonneet päivähoiton laatuvaatimuksia. Heidän mukaansa lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi turvataan huomioimilla lapsen yksilölliset lähtökohdat, tarpeet ja toivomukset sekä oppimisympäristön että päivähoiton toiminnan suunnittelussa. Päivähoiton laatuvaatimuksena on myös tarjota lapsille monipuolisia toimintavaihtoehtoja, jotka edistävät lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja kasvatusta.

Hujala ym. (1999, 79, 88, 96, 98) esittämän laatujäsennyksen mukaan päivähoiton laatua tarkastellessa voidaan erottaa neljä näkökulmiltaan erilaista laatutekijää. Päivähoiton laatua säätelevät puitetekijät, välillisesti ohjaavat tekijät sekä prosessi- ja vaikuttavuustekijät. Laatutekijöiden oletetaan olevan toisistaan riippuvia siten, että laadukkaiden vaikutusten edellytyksenä on laadukas prosessi, joka ohjautuu välillisesti vaikuttavista tekijöistä ja on viime kädessä puitetekijöiden säätelemä (Hujala ym. 1999, 79). Puitetekijät ovat reunaehtoja laadukkaan päivähoiton toteuttamisessa. Ryhmä sisältää ryhmäkoon ja -rakenteen, henkilöstön ja lasten välisen suhdeluvun sekä hoitosuhteen pysyvyyden ja fyysisen ympäristön.

Välillisesti ohjaavia tekijöitä ovat henkilökunnan ja vanhempien välinen yhteistyö sekä yhteistyö muiden tahojen kanssa, henkilökunnan keskinäinen yhteistyö, hyvinvointi, koulutus ja ammatillinen kasvu sekä johtajuus. Prosessitekijöihin kuuluu perushoito, aikuinen – lapsi vuorovaikutus, lasten keskeinen vuorovaikutus, lapsilähtöinen toiminta sekä toiminnan suunnittelu ja arviointi. Vaikuttavuustekijöihin luetaan kuuluvaksi lapsen myönteiset kokemukset päivähoitossa, lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen, vanhempien tyytyväisyys sekä yhteiskunnallinen vaikuttavuus. (Hujala ym. 1999, 101, 169.)

Tämän tutkimuksen taustalla on omaan kokemukseeni sekä vuorohoitotyöryhmän raporttiin (1999) pohjaava näkemys laadukkaan vuorohoitotoiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioitavista tekijöistä (ks. s. 13), jotka ovat liitettävissä myös Hujalan ym. (1999) laatukäsitteistöön. Tutkimuksen ensimmäinen osa tarkastelee vuorohoidon puitetekijöitä: ryhmäkokoja sekä henkilöstön ja lasten välistä suhdelukua. Vuorohoidon puitetekijöitä ohjaa vuorohoidon poikkeavasta luonteesta huolimatta sama lainsäädäntö

kuin muuta päivähoitoa. Tutkimuksen toinen osio kuvaa henkilöstön tyytyväisyyttä oman yksikkönsä toimintatapoihin eli prosessitekijöihin (turvallisuuden tunne, yksilöllisten tarpeiden huomiointi, sosiaaliset suhteet ja lapsilähtöinen monipuolinen toiminta) sekä välillisesti ohjaaviin tekijöihin (henkilökunnan ja vanhempien välinen kasvatuskumppanuus ja henkilökunnan keskinäinen yhteistyötä). Tutkimuksen avoimilla kysymyksillä olen kartoittanut niitä toimintatapoja eli prosessi- ja välillisiä tekijöitä, joilla vuorohoidon vaikuttavuutta eli lasten ja perheiden hyvinvointia on pyritty lisäämään. Teemahaastattelu keskittyi päivähoidon laatua välillisesti ohjaaviin tekijöihin eli henkilökunnan osaamisen ja keskinäisen yhteistyön tarkasteluun.

4 TUTKIMUSONGELMAT

Vuorohoitoa ei keskeisissä valtakunnan tason varhaiskasvatuksen asiakirjoissa tai lainsäädännössä, varhaiskasvatussuunnitelmassa, päivähoitolaissa ja – asetuksessa, ole tähän mennessä juurikaan linjattu. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää ja kartoittaa henkilökunnan käsityksiä ja kokemuksia vuorohoidon nykyisestä tilanteesta Suomessa. Samalla pyrin tunnistamaan vuorohoidon valtakunnallisia kehityshaasteita sekä kokoamaan vuorohoidon kehittämisen perustaksi sopivia käytännön työssä hyväksi koettuja toimintatapoja, jotka lisäävät vuorohoidon laatua. Lisäksi kartoitan, mitä erityishaasteita vuorohoito asettaa henkilökunnan osaamiselle.

Tutkimusongelmat:

Pääongelmat:

- 1. Millaisia ovat vuorohoidon toteutus- ja toimintatavat ja miten tyytyväisiä työntekijät niihin ovat, sekä millaisia kehittämishaasteita he niissä näkevät?*

Alaongelmat:

1. Millaiset ovat vuorohoitotoiminnan puitetekijät?
2. Miten tyytyväisiä vuorohoidon työntekijät ovat oman yksikkönsä toimintatapoihin?
3. Millaisia kehittämishaasteita toimintatavoissa nähdään?

2. *Millaisia ovat vuorohoidon valtakunnallisen tason kehittämishaasteet ja lähtökohdat?*

Alaongelmat:

1. Millaisia hyviä toimintatapoja tai arkipäivän käytäntöjä on vuorohoitotoiminnassa käytössä?
2. Millaisia asioita vuorohoitotoiminnan varhaiskasvatussuunnitelman tulisi erityisesti huomioida?
3. Miten päivähoitolainsäädäntöä tulisi kehittää, jotta vuorohoito tulisi laadukkaammaksi?
4. Millaisia haasteita vuorohoito asettaa henkilöstön osaamiselle?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa ja kuvata vuorohoidon toteuttamis- ja toimintatapoja Suomessa. Aineiston analyysissä sovelsin sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia analyysimenetelmiä toisiaan täydentävinä lähestymistapoina. Kvantitatiivisilla analyysillä selvitän vuoropäivähoidon resursseja sekä kasvatushenkilöstön tyytyväisyyttä oman vuorohoitoyksikkönsä toimintatapoihin. Kvalitatiivisella tutkimusotteella pyrin kuvailemaan vuoropäivähoidon arkea ja kehityshaasteita kasvatushenkilöstön näkökulmasta katsottuna sekä vuorohoidon henkilöstölle asettamia osaamishaasteita. Usean eri tutkimusmenetelmän yhdistämisestä käytetään termiä triangulaatio. Sen tavoitteena on tarkastella ilmiötä useammasta eri suunnasta ja saada siitä varmempaa ja laajempaa tietoa. (Denzin 1988; Metsämuuronen 2001, 64). Hirsjärvi & Hurme (2000, 39) toteavat, että tärkein etu tällaisessa lähestymistavassa on perusteettoman varmuuden vähentäminen. Vain yhtä menetelmää käyttämällä tutkija voi päätyä uskomaan löytäneensä oikean vastauksen, mutta toisen menetelmän käyttö lisänä saattaa synnyttää erilaisia vastauksia.

Tutkimuksen aineiston keräsin kyselylomakkeen (liite 1) sekä fokusryhmähaastattelun (liite 2) avulla. Tarkoitukseni oli kuvata ja kartoittaa koko Suomen vuorohoidon tilannetta ja kyselylomake oli taloudellinen ja tehokas tapa kerätä laaja tutkimusaineisto. Vuorohoitotyöryhmän raportti (1999) sekä oma työskentelyni vuorohoitoyksikössä

antoi minulle taustatietoa siitä, mitkä asiat vuorohoidossa ovat tällä hetkellä ajankohtaisia ja tutkimuksen kannalta tärkeitä.

Kyselylomaketta tutkimusmenetelmänä käytetään täsmällisen tai arviovaraisen tosiasiatiedon keräämiseen. Kyselylomakkeen avulla voidaan kerätä tietoa käyttäytymisestä, käsityksistä, uskomuksista ja toiminnasta sekä pyytää myös perusteluja mielipiteelle tai toiminnoille. Siinä tutkija ei vaikuta omalla olemuksellaan vastauksiin. Luotettavuutta parantaa myös se, että kysymys esitetään jokaiselle vastaajalle samassa muodossa. Kyselytutkimukseen liittyy myös heikkouksia. Siinä ei ole mahdollista varmistua, miten vakavasti vastaajat suhtautuvat tutkimukseen tai ovatko he oikeasti perillä tutkittavasta asiasta. Ongelmana varsinkin postitse toimitetussa kyselytutkimuksessa on, että vastausprosentti saattaa jäädä alhaiseksi, kuten myös tässä tutkimuksessa kävi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 182–186; Uusitalo 1991, 92; Valli 2001, 101.)

Tutkimuksen kyselylomake jakautui kahteen osioon. Ensimmäinen osio oli suunnattu päiväkodin johtajille ja perhepäivähoidonohjaajille. Sen tarkoituksena oli kerätä tietoa vuorohoitopaikkojen resurssitekijöistä. Kysymykset olivat muodoltaan standardoituja monivalintakysymyksiä, joita oli tarvittaessa mahdollisuus tarkentaa sanallisesti (kysymykset 1-10).

Toinen osio oli suunnattu kasvatusvastuussa oleville vuorohoitoyksikön työntekijöille. He täyttivät kyselyn joko yhdessä keskustellen ja pohtien tai sen täytti yksi kasvatushenkilöstön jäsen. Kysely koostui asteikkotyypisistä (kysymykset 11–25) ja avoimista kysymyksistä (kysymykset 26–28). Asteikkotyypisillä kysymyksillä pyrin saamaan kokonaiskuvan henkilöstön tyytyväisyydestä omaan yksikköönä toimintatapoihin. Henkilöstön tehtävänä oli arvioida 5-portaisella Likert -asteikolla tyytyväisyyttä vuorohoitopaikan toimintatapoihin. Likert -asteikko tyyppisen kyselyn vahvuutena pidetään sitä, että summamuuttuja-ajattelun ansiosta yksittäisen muuttujan ei tarvitse yksioikoisesti tavoittaa ilmiötä, vaan tutkimuskohdetta lähestytään monin muuttujin (Coolican 1994, 140).

Avoimilla kysymyksillä saadaan sisällöltään vaihtelevampaa aineistoa ja tarkoituksena on saada vastaajat ilmaisemaan itseään omin sanoin. Avoimet kysymykset osoittavat, mikä on tärkeää vastaajien ajattelussa. Niiden avulla on mahdollista saada asiasta syvällisempää tietoa. Avoimet kysymykset ovat tarkoituksenmukaisia silloin, kun vastausvaihtoehtoja ei tunneta tarkoin etukäteen ja vastaukset voivat myös tuoda esiin uusia näkökulmia. (Hirsjärvi ym. 2000, 188; Patton 1990, 24.) Tämän tutkimuksen kyselylomakkeen avoimet kysymykset koskivat vuoropäivähoidon arjen järjestämisen haasteita ja hyviä arkipäivän käytäntöjä sekä kannanottoa siihen, mitä varhaiskasvatussuunnitelmassa ja päivähoitolaissa vuorohoidon näkökulmasta tulisi erityisesti huomioida.

Tutkimuksen luotettavuutta lisätäkseen esitestasin kyselylomakkeen ensimmäisen osion viidellä päiväkodin johtajalla ja kahdella päivähoidon alue-esimiehellä. Lomakkeen toisen osion testasi erään vuoropäiväkodin henkilöstö (12 henkilöä) sekä viisi päiväkodin johtajaa. Esitestaajilta sekä ohjaajaltani saamani palautteen avulla muotoilin ja tarkensin lomaketta sen lopulliseen muotoon.

Toiseksi tiedonkeruumenetelmäksi kyselylomakkeen rinnalle valitsin teemahaastattelun. Sen tavoitteena oli täydentää kyselylomakkeella saatua aineistoa sekä tuoda esiin asiantuntijaryhmän näkökulmaa vuorohoidon henkilöstön osaamishaasteeseen. Haastattelumuodoksi valitsin ryhmähaastattelun. Hirsjärvi ja Hurme (2001, 62–63) toteavat, että ryhmähaastattelua voidaan pitää keskusteluna, jossa osallistujat kommentoivat melko spontaanisti haastattelun teemoja ja aihepiirejä. Ryhmähaastatteluihin lukeutuvat myös niin sanotut täsmäryhmä- eli fokusryhmähaastattelut. Bergerin (1991, 91–96) mukaan fokusryhmä koostuu tarkoin valituista henkilöistä, joiden mielipiteellä on arvioitu olevan merkitystä tarkasteltavaan teemaan. Fokusryhmähaastattelua voidaan käyttää erityisesti tutkimusalueen ongelmien identifiointiin, uusien käsitteiden formulointiin ja ideoiden etsintään sekä aikaisemmassa tutkimuksessa saatujen, tutkimustulosten tulkintaan. Teemahaastattelulle on tyypillistä, että haastattelun aihepiirit eli teemat ovat etukäteen määritelty, mutta kysymyksillä ei ole tarkkaa rajaa tai muotoa (Hirsjärvi ym. 2000, 195). Tämän tutkimuksen teemahaastattelun aiheet nousivat kyselylomakkeen vastauksista. Tunsin tarvetta selvittää tarkemmin vuorohoidon henkilöstön osaamishaastetta henkilöstöstä

koottua asiantuntijaryhmää haastatteleamalla. Teemahaastattelussa haastattelijan tehtävänä on pitää huolta, että etukäteen päätetyt tema-alueet käydään läpi suunnitellun tema-aiherungon mukaisesti. Tavoitteena on, että keskustelu on vapaamuotoista. (Eskola & Suoranta 2000, 96–97.)

5.2 Tutkimuksen kohderyhmä ja aineiston keruu

Kyselytutkimuksen kohderyhmänä olivat vuoropäivähoitoyksiköt eri puolilla Suomea. Yksiköt valitsin sattumanvaraisesti. Ne sijaitsivat erikokoisissa kaupungeissa sekä osa maaseudulla. Yksikköjen yhteystiedot olin saanut osittain osallistuessani vuorohoidon seminaariin ja osan etsin internetin kautta. Marraskuussa 2005 lähetin kyselylomakkeen viiteenkymmeneen vuoroyksikköön. Yksiköistä 6,6 prosenttia oli ryhmäperhepäiväkoteja ja 93,4 prosenttia päiväkoteja. Määräpäivään mennessä kyselylomakkeita oli palautunut reilut kaksikymmentä. Otin sähköpostitse yhteyttä yksiköihin, jotka eivät olleet kyselyä palauttaneet ja pyysin heitä ystävällisesti vastaamaan kyselyyn. Helmikuun alkuun mennessä kyselyjä palautui 30. Näin ollen lopullinen vastausprosentti oli 60.

Teemahaastattelun suoritin helmikuussa 2007. Fokusryhmähaastattelussa oli mukana neljä lastentarhanopettajaa, jotka tällä hetkellä työskentelevät vuorohoitoyksikön johtajana tai päivähoidon alue-esimiehenä. Haastateltavat tunsivat toisensa ennalta, sillä he toimivat seudullisessa vuorohoidon kehittämistiimissä. Haastattelun avulla halusin täydentää kyselylomakkeen vastauksista esiin nousseita, vuorohoidon laatuun välillisesti vaikuttavia tekijöitä eli henkilöstön osaamishaasteita, henkilöstön ja vanhempien välistä yhteistyötä, tiedottamista sekä sitä millaista osaamista vuorohoito vaatii johtamiselta. Haastattelun tema, vuorohoidon haasteet henkilöstön osaamiselle, oli fokusryhmäläisillä tiedossa ennakkoon. Oma roolini oli viedä keskustelua eteenpäin ja esittää tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä, mutta muuten pyrin olemaan enemmän keskustelun seuraaja kuin osallistuja. Haastattelu kesti tunnin ja se nauhoitettiin videonauhalle, josta sen litteroin.

5.3 Aineiston analyysi

Aineiston analyysissä käytin sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia analyysimenetelmiä. Kvantitatiivisten tutkimusmenetelmien tarkoituksena on saada mahdollisimman objektiivista empiiristä tietoa ja päätelmät tehdään havaintoaineiston tilastolliseen analysointiin perustuen (Niskanen 1994, 140).

Tilastollisten menetelmien käyttö rajoittui kuitenkin aineiston pienen koon vuoksi aritmeettisten keskiarvojen ja -hajontojen sekä frekvenssien tarkasteluun. Tutkimuksen ensimmäisen osion monivalintakysymykset (kysymykset 1-10), joilla kartoitin vuorohoidon resurssitekijöitä, luokittelin ja käsittelin kvantitatiivisin menetelmin. Kysymykset käsittelin laskemalla vastausten esiintymisfrekvenssejä. Kyselylomakkeen toisen osion Likert – asteikkomuotoiset muuttujat (kysymykset 11–25) analysoin myös kvantitatiivisin menetelmin. Näiden kysymysten tavoitteena oli kuvata kasvatushenkilöstön tyytyväisyyttä oman vuoroyksikkönsä toimintatapoihin. Muuttujista 11–25 muodostin summamuuttujan laskemalla muuttujien arvot yhteen ja jakamalla saadun summan muuttujien määrällä. Summamuuttujan muodostamisen yhteydessä tarkastelin yksittäisten muuttujien soveltumista kokonaismuuttujaan. Tämän tein tarkastelemalla summamuuttujan reliabiliteettia Crohbachin alfa-kertoimen avulla (liite 3).

Kyselylomakkeen avoimet kysymykset käsittelin sekä kvalitatiivisen sisällönanalyysin että kvantitatiivisen sisällön erittelyn avulla. Analyysin tavoitteena oli tiivistämällä, ryhmittelemällä ja yhdistelemällä vastauksia löytää olennaista tietoa vuorohoidon toimintatavoista sekä niiden taustalla olevista laatutekijöistä. Lähtökohtana kvalitatiivisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Siinä pyrkimyksenä ei ole tehdä yleistettäviä päätelmiä, mutta tutkimalla yksittäisiä tapauksia, voidaan saada esiin se, mikä ilmiössä on merkittävää ja mikä toistuu. (Hirsjärvi ym. 2000, 151–155.) Tarkoituksena on löytää ja paljastaa tosiasioita, kuvata kokonaisvaltaisesti jotakin tapahtumaa tai ymmärtää tiettyä toimintaa. Tutkittavaa ilmiötä pyritään tutkimaan syvällisesti ja yksityiskohtaisesti. Kvalitatiivisen aineiston tulkinta rakennetaan tiukasti aineistosta käsin. Analyysin tarkoituksena on luoda aineistoon selkeyttä ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta

asiasta sekä tiivistään aineistoa. (Eskola & Suoranta 2000, 22–24, 61, 138.) Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata suomalaista vuorohoitotoimintaa, koota niitä toimintatapoja, joilla lapsen hyvinvointia eri yksiköissä on onnistuttu lisäämään sekä pohtia toiminnan taustalla olevia laatutekijöitä.

Kyselylomakkeen avoimien kysymysten analyysin aloitin lukemalla vastauksia useampaan kertaan läpi. Eskolan ja Suorannan (2000, 140–142) mukaan aineiston lukeminen edellyttää todellisen unohtamista ja siirtymistä mahdolliseen. Aineistosta pyritään löytämään mahdollisia merkityksiä ja erilaisia totuuksia. Aineiston lukuvaiheen jälkeen kirjoitin kaikki avoimet vastaukset ylös ja kokosin vastaukset kysymyksittäin. Hirsjärven ym. (2000, 253–254) mukaan aineiston uudelleen kirjoittamisprosessi on merkittävä osuus tutkimusta. Siinä tutkija samalla analysoi aineistoa sekä etsii siitä teemoja ja aineistoa yhdistäviä käsitteitä.

Sisällönanalyysillä pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Tuomi ja Sarajärvi (2002, 110–115) kuvaavat induktiivista eli aineistosta lähtevää sisältöanalyysia kolmevaiheiseksi prosessiksi, johon kuuluu aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely sekä abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Aineiston pelkistäminen voi olla joko informaation tiivistämistä tai pilkkomista osiin. Oma tutkimustehtäväni oli etsiä vastauksista asioita, jotka vuorohoidon arjen toimivuuden kannalta oli todettu hyviksi, joten pilkoin vastaukset asioittain. Aineiston ryhmittelyvaiheessa etsin samankaltaisuuksia ja/ tai eroavuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet yhdistin ryhmiksi ja nimesin sen sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Ryhmittelyssä aineisto tiivistyi, koska yksittäiset tekijät sisällytettiin yleisempiin käsitteisiin. Ryhmittelyn avulla sain alustavan kuvan tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston ryhmittelyä seurasi aineiston käsitteellistäminen. Käsitteellistämässä pyrin ryhmiä yhdistelemällä ja niiden yhteyksiä etsimällä muodostamaan yleiskäsitteitä, joiden avulla syntyi kuvaus tutkimuskohteesta. Sisällönanalyysin avulla loin tutkimusaineistosta käsitejärjestelmän, joka kuvasi vuorohoidon käytössä olevia hyviä toimintatapoja sekä varhaiskasvatussuunnitelmassa ja päivähoitolainsäädännössä vuorohoidon kannalta huomioitavia asioita. Hyvistä toimintatavoista loin edelleen käsitejärjestelmän, joka kuvasi vuorohoidon laatutekijöitä. Sisällönerittelyn

tarkoituksena puolestaan on kuvata kvantitatiivisesti tekstin sisältöä (Tuomi ja Sarajärvi 2002, 110). Aineiston pilkkomisen ja ryhmittelyn jälkeen, laskin eri ryhmiin tulleiden asioiden esiintymisfrekvenssit. Näin halusin kuvata esille nousseiden asioiden yleisyyttä ja luokkien kokoa.

Myös teemahaastattelun litteroidun tekstin analyysin aloitin lukemalla vastauksia useampaan kertaan läpi. Teemahaastattelun analyysin luokittelurunkona oli fokusryhmähaastattelun runko (liite 2). Haastattelun teemat olivat kyselylomakkeen avoimien kysymysten vastauksista esiin nousseita, vuorohoidon laatuun välillisesti vaikuttavia tekijöitä, joita halusin selvittää tarkemmin. Eskolan ja Suorannan (2001, 174, 178-179) mukaan teemoittelu on suositeltava aineiston analysointitapa käytännöllisten ongelmien ratkaisuun. Aineistosta voi poimia käytännöllisen tutkimusongelman kannalta olennaista tietoa. Teemoittelun avulla pyritään poimimaan aineistosta keskeiset aiheet ja nostamaan esiin tutkimusaineistoa valottavia teemoja. Tässä tutkimuksessa teemoittelun tarkoituksena oli saada hajanaisesta haastatteluaineistosta mielekäs ja selkeä kokonaisuus sekä löytää erilaisia vastauksia esitettyihin käytännön kysymyksiin.

6 VUOROHOIDON NYKYTILANNE SUOMESSA

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen tuloksia. Ensimmäiseksi käsittelen vuorohoidon puitetekijöitä, joita kartoitin päiväkodin johtajille suunnatussa kyselyn ensimmäisessä osiossa. Seuraavaksi selvitän kyselylomakkeen toista osuutta eli henkilöstön tyytyväisyyttä oman vuoroyksikkönsä toimitapoihin. Kyselyn avoimia kysymyksiä, jotka koskivat vuorohoidon hyviä toimintatapoja, varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä lainsäädäntöä, käsittelen alaluvussa 6.2. Viimeisenä selvitän haastatellulla saatuja fokusryhmän näkemyksiä siitä, millaisia haasteita vuoroahoito asettaa henkilöstön osaamiselle.

6.1 Vuorohoidon toteuttaminen ja kehittämishaasteet

6.1.1 Vuorohoidon puitteet

Seuraavassa tarkastelen vuoroahoitoyksikköiden puitetekijöitä, jotka ovat reunaehtoja laadukkaana päivähoidon toteuttamisessa.

Tutkimuksessa oli mukana 30 vuoroahoitoyksikköä eri puolilta Suomea, joista päiväkoteja oli 28 ja ryhmäperhepäiväkoteja kaksi. Yhtä yksikköä lukuun ottamatta yksiköt olivat auki joka päivä ja yksi oli avoinna maanantaista lauantaihin. Kaksi kolmasosaa yksiköistä oli avoinna ympäri vuorokauden ja kolmanneksen aukioloaika

määräytyi joka päivä lasten hoidontarpeen mukaan. Puolessa yksiköistä oli hoidossa vain vuorohoitoa tarvitsevia lapsia ja puolessa sekä vuoro- että päivähoitoa tarvitsevia lapsia. Tarkat aukioloaikoja koskevat tiedot näkyvät esiintymisfrekvensseinä liitteenä olevassa kyselylomakkeessa (liite 1).

Käyttöastetta mitattiin 26 yksikössä. 13 yksikön käyttöasteenmittauksessa huomioitiin vuoroyksikön erityistarpeet. Joissakin yksiköissä vuorohoidon erityisasema käyttöprosenttimittauksessa otettiin huomioon lisäämällä ylimääräinen läsnäolomerkintä lapselle tietyn hoitotuntimäärän (10 tai 12 tunti) jälkeen. Joissakin kunnissa oli käytössä tietyt painokertoimet, joita käyttämällä vuorohoidon ja päivähoidon käyttöprosentteista saadaan vertailukelpoisia. Joissakin yksiköissä käyttöprosenttia laskettiin hoitotuntien mukaan, jolloin tunneista muodostuu käyttöaste päivien sijaan. Yhdessä yksikössä käyttöastetavoite ympärivuorokautisessa päiväkodissa oli matalampi kuin normaali päiväkodeissa.

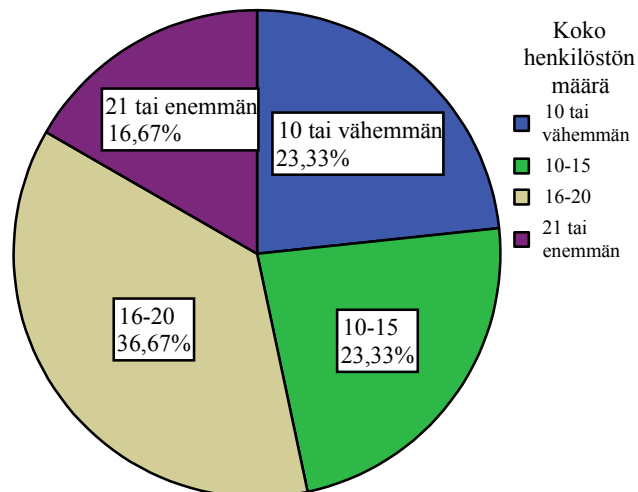
Yli kolmanneksella yksiköistä oli käytössä erilliset linjaukset vuorohoitoa varten. Linjaukset käsittelivät seuraavia teemoja:

- Päivähoitopäätös on ehdollinen: vuorohoidontarpeen päättyessä lapsen hoitopaikka siirtyy tavalliseen päiväkotiin.
- Oikeus vuorohoitopaikkaan on lapsella, jonka huoltajat ovat työn tai opiskelun takia vuorotyössä.
- Ansiotyö tai opiskelu on perusteita, joilla lapselle on oikeus varata ilta- ja viikonloppuhoitoa.
- Lapsen hoitovuorot ovat sidoksissa vanhempien työvuoroihin ja ne on ilmoitettava etukäteen.
- Vanhemmat ovat velvollisia noudattamaan sovittuja hoitoaikoja ja ilmoittamaan mahdollisista muutoksista.
- Riittävän yöunen takaamiseksi on asetettu iltoihin takarajoja, minkä jälkeen lasta ei enää voi hakea pois hoidosta ennen aamua.

6.1.2 Vuorohoitoyksiköiden henkilöstö ja lapsimäärät

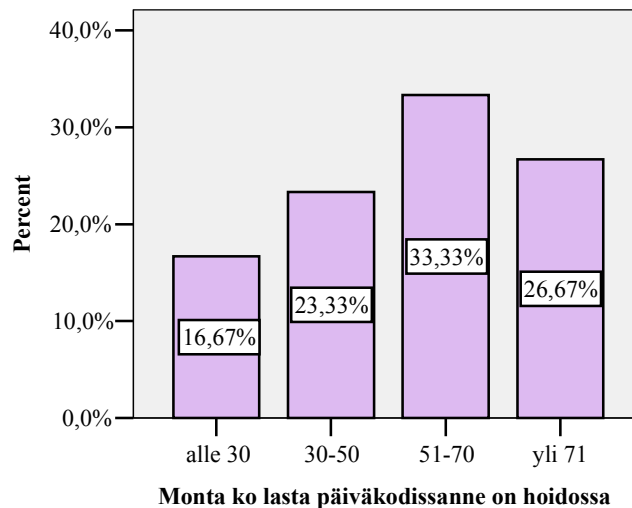
Vuorohoitoyksiköt vaihtelivat paljon kooltaan ja henkilöstörakenteeltaan. Pienimmillään vuoropäiväkodin henkilöstömäärä oli kahdeksan ja suurimmillaan 34. Ryhmäperhepäiväkodeissa oli toisessa työntekijöitä kahdeksan, joista yksi oli laitosapulainen ja toisessa kuusi, joista yksi oli päivähoitaja loput perhepäivähoitajia.

Henkilöstömäärän mukaan luokittelin yksiköt neljään ryhmään (ks. kuvio 1). Ensimmäisen ryhmän yksiköissä työskenteli alle kymmenen työntekijää, toisessa 11–15, kolmannessa 16–20 ja neljännen ryhmän yksiköissä työntekijöitä työskenteli 21 tai enemmän. Keskimäärin henkilöstöä työskenteli 15,9 kasvattajaa yksikössä.

Luku 1 Henkilöstön määrä vuorohoitoyksiköissä.

Lapsimäärältään yksiköt vaihtelivat myös paljon. Pienimmässä yksikössä lapsia oli hoidossa 19 ja suurimmassa 97. Keskimäärin lapsia oli 54 lasta yksikössä. Vuoroyksiköiden lapsimäärät luokittelin neljään luokkaan (ks. kuvio 2). Ensimmäisen ryhmän muodostivat yksiköt, joissa oli lapsia 30 tai vähemmän. Toisen ryhmän yksiköissä oli lapsia 31–50 ja kolmannessa ryhmässä 51–70. Neljännessä ryhmässä lapsia oli yli 71. Yli puolet tutkimuksessa mukana olleista vuorohoitoyksiköistä oli suurehkoja eli lapsimäärältään yli 50-paikkaisia.

Luku 2 Lasten määrä vuorohoitoyksiköissä.

Lisäksi laskin suhteutetun lapsimäärän eli kuinka monta lasta yksikössä on hoidossa, jokaista kasvatusvastuullista työntekijää kohden. Alle kolmevuotiaiden lasten määrän kerroin ensin 1,75, jolloin sain yli ja alle kolmevuotiaiden lasten kesken vertailukelpoisen luvun. Suhteutetun lapsimäärän luokittelin viiteen luokkaan (ks. taulukko 2). Ensimmäisessä luokassa lapsia oli alle 4,0 jokaista kasvatusvastuullista työntekijää kohden, toisessa luokassa 4,0–4,5, kolmannessa 4,6–5,0, neljännessä 5,1–5,5 ja viidennessä luokassa yli 5,6 lasta kasvatusvastuullista työntekijää kohden. Suhteellinen lapsimäärä vaihteli välillä 2,6 ja 7,2 lasta aikuista kohden. Keskiarvo suhteellisesta lapsimäärästä oli 5,0 lasta kasvattajaa kohden.

Lasten määrä suhteessa kasvattajien määrään erikokoisissa vuorohoitopaikoissa.

		Lasten ja kasvattajien välinen suhdeluku (lasta/ kasvattaja)					Yhteensä
		alle 4,0	4,0–4,5	4,6–5,0	5,1–5,5	yli 5,5	
Montako lasta vuorohoitopaikassa on hoidossa?	alle 30	2	2	0	0	1	5
	30–50	1	0	0	4	2	7
	51–70	2	2	2	1	3	10
	yli 71	0	0	5	2	1	8
Yhteensä		5	4	7	7	7	30

Ristiintaulukointi taulukossa 2 osoittaa, että keskimäärin suurimmissa yksiköissä myös lasten ja aikuisten välinen suhdeluku on suurempi ja pienemmissä yksiköissä pienempi. Vuoroyksiköitä on kuitenkin monenlaisia. Alla olevasta kuviosta 3 käy ilmi, että sekä

pienissä että suurissa yksiköissä on tilanne vaihteleva. Kuvioon on valittu aineistosta pienten ja suurten yksiköiden ääritapaukset vaihteluvälin osoittamiseksi.

Tilanne	Pieni yksikkö	Suuri yksikkö
Hyvä	2,6 lasta/ kasvattaja 21 lasta 6 kasvat- tajaan	3,9 lasta/ kasvattaja 71 lasta 18 kasvattajaa 4 laitos- apulaista
Huono	7,2 lasta/ kasvattaja 43 lasta 9 kasvat- tajaan 2 avustajaa	6,3 lasta/ kasvattaja 97 lasta 15 kasvattajaa 2 laitosapulaista 1 avustaja

Luku 3 Vuoroyksiköt lapsi- ja henkilöstömäärän sekä suhteellisen lapsimäärän valossa.

6.1.3 Henkilöstön tyytyväisyys vuorohoidon toimintatapoihin

Tutkimuksen yhtenä alaongelmana oli selvittää vuorohoitohenkilöstön tyytyväisyyttä vuorohoitotoiminnan toimintatapoihin. Henkilöstön tyytyväisyyttä oman yksikkönsä nykytilanteeseen kartoitin asteikkotyypisillä väitteillä (kysymykset 11–25), joiden vaihteluväli oli yhdestä viiteen, tyytymättömästä tyytyväiseen. Väitteistä muodostin summamuuttujan, joka kuvasi henkilöstön tyytyväisyyttä kokonaisuudessaan tarkastelun alla olevaan aiheeseen. Ennen summamuuttujan muodostamista suoritin väitteille reliabiliteettiajona (liite 3). Summamuuttujan reliabiliteettia tarkastelin Crohbachin alfa-kertoimen avulla. Reliabiliteettiajona seurauksena väite 17 osoittautui mittaavan heikosti muiden väitteiden määrittämää aluetta. Reliabiliteettiajona ei ole yksiselitteistä rajaa, mutta mielellään luku saisi olla yli 0,7 (Heikkilä 2004, 187). Väitteen 17 reliabiliteettikerroin oli vain 0,068 ja näin ollen jätin väitteen 17 pois summamuuttujasta.

Kuten taulukko 3 osoittaa kokonaisuudessaan henkilöstö oli melko tyytyväistä oman yksikkönsä toimintatapoihin. Summamuuttujan keskiarvo oli 3,76 ja keskihajonta 0,56

(N=29). kokonaistyytyväisyys omiin toimintatapoihin vaihteli niin, että keskiarvo oli alimmillaan 2,7 ja parhaimmillaan 4,6.

Henkilöstön tyytyväisyys oman vuorohoitoyksikön toimintatapoihin (lomakkeen väitteet 11–25, N=29).

Väitteet	ka	s
11. Vuorohoito paikkamme fyysinen ympäristö mahdollistaa kunkin lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioon ottamisen.	<u>2,97</u>	1,05
12. Vuorohoito paikkamme psyykinen ympäristö mahdollistaa kunkin lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioon ottamisen.	3,28	0,75
13. Lapset ovat yksikössämme aktiivisesti mukana suunnittelemassa toimintaa ja päiväohjelmaa.	<u>2,83</u>	0,76
14. Yksikössämme päivittäinen toiminta sopeutetaan lapsiryhmän tarpeisiin.	3,86	0,99
15. Perushoitotilanteissa otetaan huomioon lapsen yksilölliset tarpeet ja päivärytmi.	3,97	0,87
16. Vuorohoitoyksikössämme lapsen on mahdollista solmia pysyviä ystävyysuhteita.	3,48	0,91
18. Pyrimme tukemaan lapsen ja vanhemman välistä suhdetta ottamalla huomioon lapsen tarpeet	4,24	0,51
19. Lapsen aloittaessa hoidon vanhemmat voivat olla lapsen kanssa yhdessä tutustumassa yksikköömme niin kauan/ usein kun se vanhempien mielestä on tarpeellista.	4,66	0,55
20. Lapsi voi tarvittaessa olla hoitajakson aikana yhteydessä vanhempiin esim. soittamalla heille.	3,21	1,47
21. Vuorohoitoyksikössämme tehdään vuosittain vanhempien kanssa lapsen henkilökohtainen hoito- ja kasvatussuunnitelma.	4,56	0,89
22. Hoitohenkilökuntamme tuntee asiakasperheidemme keskeiset kasvatuskäsitykset.	3,90	0,86
23. Hoitohenkilöstömme mielestä lapsen vanhemmat tuntevat oman lapsensa tarpeet parhaiten.	4,21	0,73
24. Vuorohoitopaikassamme vanhemmat ovat mukana aktiivisesti suunnittelemassa vuorohoidon arkea.	<u>2,52</u>	0,99
25. Keskustelemme vanhempien kanssa yhdessä vuorohoitopaikkamme toimintaa ohjaavista asioista.	3,59	1,15
Henkilöstön kokonaistyytyväisyys oman yksikön toimintatapoihin (summamuuttuja)	3,76	0,56

* Muuttujien arvojen vaihteluväli 1=tyytymätön, 5=tyytyväinen

Toimintatapoja muuttujakohtaisesti tarkastellessa osoittautui (ks. taulukko 3), että henkilöstö oli tyytymättömintä lasten mahdollisuuden olla mukana toiminnan suunnittelussa, vanhempien toiminnan suunnitteluun osallistumiseen sekä

vuorohoitopaikan fyysisen ympäristön tarjoamaan mahdollisuuteen ottaa huomioon lapsen yksilölliset tarpeet.

Tyytyväisintä henkilöstö puolestaan oli siihen, että lapsilla ja perheillä oli hoidon alkaessa mahdollisuus tutustua uuteen hoitopaikkaan niin usein ja kauan, kun se vanhempien mielestä oli tarpeellista. Tyytyväisiä oltiin myös siihen, että lapsen henkilökohtaisia kasvatus- ja hoitosuunnitelmia tehdään lähes kaikille päivähoidon lapsille.

6.1.4 Kehittämishaasteet

Kolmantena alaongelmana oli kartoittaa, millaisia kehittämishaasteita henkilöstö toimitavoistaan löysi. Kehittämishaasteita tai -ehtotuksia keräsin edellisten väittämien (kysymykset 11–25) yhteyteen liitetyllä avoimella kysymyksellä (ks. kyselylomake, liite 1). Seuraavaksi esittelen henkilöstön vastauksista esiin nousseita toimintatapoja koskevia kehittämishaasteita teemoina.

Fyysinen ympäristö

Henkilöstö koki *fyysisen ympäristön* olevan joskus lapsen yksilöllisiä tarpeita huomioivaa toimintaa rajoittava tekijä. Vastauksissa todettiin, että tilat olivat ahtaita, niitä ei ollut suunniteltu ympärivuorokautiseen käyttöön eikä niissä ollut riittävästi jakotiloja.

”Tilaa tarvitsemme lisää. Talo rakennettu 32-paikkaiseksi päiväkodiksi ja kahdeksan lapsen perhepäiväkodiksi, nyt olemme 80 lapsen ympärivuorokautinen päiväkotinä.”
(Vastaaja 18)

”Tilat puutteelliset, koska ei suunniteltu varsinaisesti vuorohoidon käyttöön.” (Vastaaja 4)

”Ei tiloja eri aikaan nukkuville, rauhallinen nukkumistila puuttuu. Jakotilat puuttuu.”
(Vastaaja 15)

Psyykinen ympäristö

Vuorohoidon *psyykkiseen ympäristöön* negatiivisesti vaikuttavia tekijöitä olivat isot lapsiryhmät ja ryhmän vaihtelu, henkilöstön niukkuus ja siitä johtuva kiire. Psyykkiseen ympäristöön vaikuttavat positiivisesti henkilöstön väliset keskustelut.

”Henkilöstön jatkuva kouluttaminen ja työnohjaus parantaisivat itsetuntemusta ja ammatillisuutta. Lisäksi keskustelukulttuuri henkilöstön välillä vaatii jatkuvaa kehittämistä.” (Vastaja 28)

”Tilanteet vaihtuvat suuresti lapsiaineksesta ja eri vuorokauden ajoista johtuen. Pyrkimys luoda hyvä ympäristö on jokaisen ajatus – tilanteet aiheuttavat ettei aina näin ole.” (Vastaja 18)

Lapset ja toiminnan suunnittelu

Henkilöstö koki, etteivät lapset olleet riittävästi mukana toiminnan suunnittelussa. Vastauksissa todettiin, että isommat lapset ovat jonkin verran mukana toiminnan suunnittelussa, mutta pienemmät vähemmän.

Iltaisin ja viikonloppuisin lapset ovat aktiivisemmin mukana toiminnan suunnittelussa, sillä päivisin suuret lapsiryhmät koettiin esteenä sille, että lasten suunnitelmia voitaisiin toteuttaa tai ottaa lapsia mukaan suunnitteluun. Vastajilla oli tarve tai toive muuttaa työntekijöiden asenteita ja toimintatapoja lapsilähtöisemmäksi. Erääksi uusien toimintatapojen löytymisväyläksi osoittautuivat koulutukset.

”Päiväkotimme koulutuu projektityöskentelyyn ja sen yhtenä tavoitteena on saada lapset mukaan toiminnan suunnitteluun.” (Vastaja 28)

Toiminnan sopeuttaminen lapsiryhmän tarpeisiin

Vuorohoidossa *päivittäistä toimintaa pyritään sopeutetaan lapsiryhmän tarpeisiin*, huomioimalla henkilöstön ja lasten määrä päivittäin ja suunnittelemalla toiminta tilanteen mukaan. Näissä tilanteissa henkilöstöltä vaaditaan jatkuvasti joustoa.

”Päivän tilanteen ja paikalla olevien lasten mukaan katsotaan, miten saataisiin päivästä lapsille mahdollisimman mukava ja rauhallinen.” (Vastaja 25)

Lapsen yksilöllisten tarpeiden huomiointi perushoidossa

Lapsen yksilöllisten tarpeiden huomiointi perushoitotilanteissa onnistui paremmin pienempien lasten ryhmässä. Isompien ryhmässä esteenä oli suuri lapsimäärä suhteessa henkilöstön määrään. Vastauksista kävi ilmi, että henkilöstön mielestä lapsilla oli suhteellisen sama päivärytmi. Toisissa yksiköissä pyrittiin

kuitenkin toimimaan enemmän yksilökohtaisesti.

”Näemme paljon vaivaa, että voimme toimia niin (yksilöllisesti) – suunnittelemme asian vanhempien kanssa.” (Vastaja 18)

Lapsen yksilöllisessä huomioinnissa ovat apuna myös käsitekartat ja kasvatussuunnitelmat.

”Käsitekarttojen avulla saadaan tietoon lasten tietämyksen ja toiveiden taso, suunnittelu siltä pohjalta.” (Vastaja 14)

Pysyvät
ystävyyssuhteet

Vuorohoidossa haasteena *pysyvien ystävyyssuhteiden muodostumiselle* nähtiin lasten vaihtelevat hoitoajat. Vuorohoitoryhmissä myös ryhmäytyminen on vaikeaa ja tutun kaverin tapaaminen onnistuu

harvoin.

”Lapset kohtaavat toisiaan harvoin, ryhmäytyminen huonoa, vanhemmat eivät kohtaa toisiaan.” (Vastaja 6)

Tilanteen parantamiseksi vuorohoitoryhmiin ehdotetaan sijoitettavaksi ”päivälapsia”.

Henkilöstön
pysyvyys

Vuorotyö on haaste henkilöstön ja lasten kohtaamiselle. Erityisen vaikea tilanne on pienimpien lasten kohdalla.

”Henkilökunta on vakituista, mutta pitkät hoitopäivät tuovat lasten päivään monta hoitajan vaihdosta, joista pienimmät kärsivät eniten.” (Vastaja 14)

Keinoja, miten henkilöstön vaihtuvuutta vuorohoitoryhmissä on vähennetty, tulee esille seuraavissa vastauksissa:

”Tähän pyritään, osa henkilökunnasta maanantaista perjantaihin perusvuoroissa, jotta jonkinlainen runko pysyy.” (Vastaja 1)

”Pyritään tähän, esim. yksi vakioökö tällä hetkellä.” (Vastaja 4)

Osa vastaajista on sitä mieltä, ettei henkilöstön pysyvyys ole mahdollista vuorohoidossa.

Kiintymys-
suhteen
tukeminen

Keinoja, miten vuorohoidossa olevan *lapsen ja vanhemman välistä kiintymyssuhdetta tuetaan*, olivat seuraavat:

”Kasvatuskeskustelut, kasvatuskumppanuuden korostaminen” (Vastaja 8)

”Vanhemmat tietoisia lapsen päivästä. Kaikki eivät ole valmiita/jaksavia ottamaan palautetta (esim. negatiivista).” (Vastaja 14)

”Perheiden kanssa laaditaan yhdessä yhteinen lapsen yksilöllinen kasvatussuunnitelma.” (Vastaja 21)

”Talossa on oma erityislastentarhanopettaja.” (Vastaja 29)

Muutamasta vastauksesta käy ilmi, että joskus yksilöllisiä tarpeita on vaikea tukea, sillä ryhmä pitää huomioida monessa tilanteessa ennen yksilöä, jotta päivä saataisiin sujumaan mahdollisimman mukavalla tavalla.

Hoito- paikkaan tutustuminen	Henkilöstö toivoi, <i>vanhempien varaavan riittävästi aikaa uuteen hoitopaikkaan tutustumiseen</i> . Usein kuitenkin oli tapahtunut niin, että tutustumiseen varattu aika oli ollut lyhyt tai sitä ei ollut ollenkaan.
------------------------------------	--

”Vanhemmat ehkä väsyneempiä, ainakin osa heistä, eivätkä halukkaita pitkiin tutustumisiin.” (Vastaaja 14)

Yhteydenpito vanhempiin hoitopäivän aikana	Henkilöstö koki vieraaksi sen, että <i>lapsi olisi hoitajakson aikana yhteydessä vanhempiin</i> . Henkilöstö koki lapsen soittamisen vanhemmille päin tarpeettomana, mutta mahdollisena.
---	--

”Ei ole tullut sellaista tilannetta. Ikävä on saatu unohtumaan muilla keinoin. En pidä tarpeellisena, mutta voidaan toteuttaa, jos vanhemmat ja lapsi niin haluaa.” (Vastaaja 15)

Vanhemmat sitä vastoin soittavat usein päiväkotiin päin.

Eräässä vastauksessa todettiin näin:

”Lapsen ikävää ei pyritä poistamaan, jutellen käydään läpi missä vanhemmat ovat ja lapsen päivän ohjelma.” (Vastaaja 14)

Hoito- ja kasvatus- suunnitelma	Sekä vastausten keskiarvosta että avoimien kysymysten vastauksista kävi ilmi, että <i>lapsen henkilökohtaisia kasvatus- ja hoitosuunnitelmia tehdään lähes kaikille päivähoidon lapsille</i> . Syynä siihen miksi suunnitelmaa ei tehdä on yleensä vanhempien haluttomuus.
---------------------------------------	--

Asiakas- perheiden kasvatus- käsitysten tuntemus	Henkilöstö väitti tuntevansa melko hyvin <i>asiakasperheiden keskeiset kasvatuskäsitykset</i> . Vastauksista nousi esille, että asiakasperheiden kasvatuskäsityksistä keskustellaan usein kasvatuskeskusteluissa, mutta aina perhe ei halua kertoa päivähoiton henkilöstölle omia ajatuksiaan.
--	--

”Suurin osa keskustelee, kommunikoi mielellään päiväkodin henkilökunnan kanssa. Osa perheistä ei kuitenkaan halua tuoda esiin henkilökohtaisia asioitaan.” (Vastaaja 1)

Vanhemmat lastensa asiantuntijoita	Yleisesti ottaen henkilöstö oli sitä mieltä, että vanhemmat <i>tuntevat parhaiten lastensa tarpeet</i> , mutta myös poikkeuksia on.
--	---

”Aina ei tunnu tältä kaikkien lasten kohdalla. Keskustelut auttavat.” (Vastaaja 25)

”Kyllä varmaan näin on, mutta jos perheellä ”ongelmia” silloin lapsen etu vanhempien mielipiteen edelle.” (Vastaaja 1)

”Joskus varsinkin nuoret perheet tarvitsevat ohjeita.” (Vastaaja 4)

”Vanhemmat tarvitsevat käytännön apua; mistä apua ongelmatilanteisiin, oma lapsi ”sokea piste.” (Vastaja 14)

Vanhemmat
ja toiminnan
suunnittelu

Henkilöstön oli tyytymätöntä siihen, että *vanhemmat* eivät olleet mukana *suunnittelemassa vuorohoitotoimintaa*. Vastauksissa todettiin, etteivät vanhemmat jaksa tai ole innokkaita tulemaan mukaan toiminnan suunnitteluun tai he ”luottavat henkilöstöön ja jättävät suunnitteluvastuun heille”.

”Pitäisi ottaa vanhempia enemmän mukaan. Pyydämme kyllä, mutta vähän vanhemmilta tulee toiveita kehittämiseksi.” (Vastaja 4)

Toisaalta myös vuorotyö tuo perhe-elämään paljon haasteita.

”Vuorotyötä tekevät vanhemmat eivät jaksa osallistua paljon päiväkodin tapahtumiin. Tapahtumien järjestäminen hankalaa myös henkilökunnan työvuorojen näkökulmasta ja koska toiminta pyörii aina.” (Vastaja 7)

Yhdessä päiväkodissa henkilöstö näki parhaaksi itse suunnitella toiminnan.

”Haasteena suuri ryhmä ja siten vanhempien lukuisat erilaiset käsitykset hoidon arjesta. Henkilökunta suunnittelee parhaaksi katsomallaan ja kokemallaan tavalla. Lisäksi vanhemmat eivät tiedä, mitä päiväkodissa tarkalleen tapahtuu, siksi esim. päivän videoiminen ja vanhemmille näyttäminen olisi hyvä asia.” (Vastaja 25)

Arvo-
keskustelu

Varsinkin kasvat keskusteluissa *vanhempien kanssa keskustellaan vuorohoitopaikan toimintaa ohjaavista asioista ja arvoista sekä lapsikäisyyksestä*. Jotkut päiväkodit panostavat näihin asioihin erityisesti lapsen ja perheen tutustuessa hoitopaikkaan. Vanhemmille on myös pidetty erityisiä keskustelutilaisuuksia tai jaettu kyselyitä, joissa paneudutaan päivähoidon toimintaa ohjaaviin asioihin.

”Keväällä arvot ”kellotettiin” hyvä keskustelu, mutta paikalla oli tosi vähän vanhempia.” (Vastaja 19)

6.2 Vuorohoidon valtakunnallisen tason kehittämishaasteet ja lähtökohdat

Tässä luvussa ja sen alaluvuissa pohdin vastausta toiseen päätutkimusongelmaan. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia ovat vuorohoidon valtakunnallisen

tason kehittämishaasteet ja lähtökohdat. Vastauksia ongelmaan kokosin kyselylomakkeen kolmen avoimen kysymyksen avulla:

- Millaisia hyviä toimintatapoja ja arkipäivän käytäntöjä on vuorohoitotoiminnassa käytössä? (kysymys 26)
- Millaisia asioita vuorohoitotoiminnan varhaiskasvatussuunnitelman tulisi erityisesti huomioida? (kysymys 27)
- Miten päivähoitolainsäädäntöä tulisi kehittää, jotta vuorohoito tulisi laadukkaammaksi? (kysymys 28)

Lisäksi hain tietoa siihen, mitä haasteita vuorohoitotoiminta asettaa henkilöstön osaamiselle fokusryhmän teemahaastattelulla.

Patton (2002, 24) toteaa, että aineiston analysointivaiheessa tutkijan osuus on olennainen, koska ryhmittely ja järjestämisperusteet ovat tutkijan valintoja. Aineiston avoimien kysymysten yksittäiset vastaukset sisälsivät monia asioita, jotka kuvasivat sellaisia vuorohoidon arkipäiväisiä toimintoja, jolla pyrittiin lisäämään lapsen hyvinvointia. Koska tarkoitukseni ei ollut luokitella vuorohoitoyksiköitä vaan etsiä sitä laadullista vaihtelua, mitä vastaajat kunkin kysymyksen osalta tuottivat, luokittelin vastaukset erillisiksi asioiksi. Vastausten käsittelyn apuna käytin sekä sisällön erittelyä että – analyysiä (ks. Tutkimuksen toteuttaminen). Sisällönanalyysin keinoin hain erilaisia mahdollisia luokkia, jotka kuvaavat ko. ilmiössä olevaa vaihtelua. Sisällön erittelyn avulla kuvasin esille nousseiden asioiden yleisyyttä ja luokkien kokoa. Tässä vaiheessa totesin uudelleen, että vuorohoidon työryhmän raportissa (1999) esille nousseet, lapsen hyvinvointia tukevaa vuorohoidon järjestämistä kuvaavat sisältöluokat, ovat paljolti yhteneviä aineistosta esiin nousseiden ryhmien kanssa, joten käytin niitä oman aineistoni ryhmittelyn apuna. Raportin mukaan vuorohoidossa on erityisen tärkeää kiinnittää huomiota lapsen sosiaaliseen kasvuympäristöön, lapsen yksilöllisyyteen ja vireystilan vaihteluihin, turvallisuuden tunteeseen, yhteistyöhön vanhempien kanssa sekä tiedonkulkuun henkilöstön kesken.

6.2.1 Hyvät toimintatavat

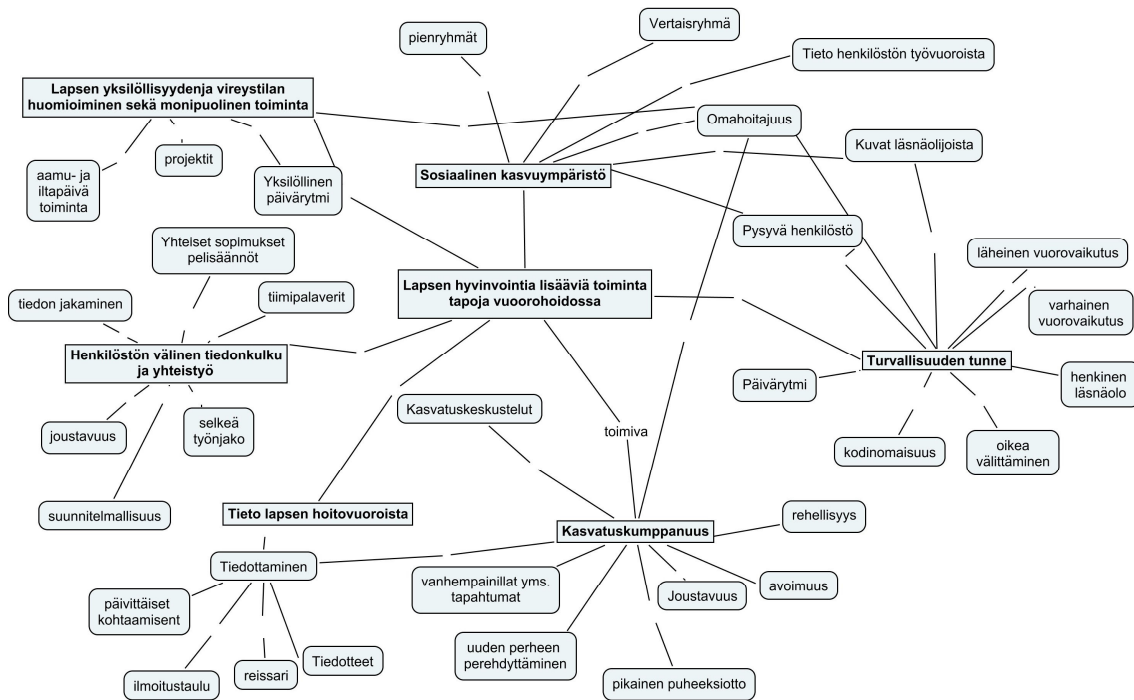
Ensimmäinen alaongelma oli selvittää, millaisia toimintatapoja ja arkipäivän käytäntöjä on vuorohoidossa käytössä, jotka henkilöstö on lapsen ja perheen hyvinvoinnin kannalta todennut hyviksi. Aineiston pelkistäminen tuotti 105 asiaa, jotka kuvasivat vuorohoidon käytössä olevia hyviä toimintatapoja. Nämä ryhmittelin seitsemään pääryhmään. Sisällön erittelyn avulla laskin eri luokkiin tulleiden toimintatapojen esiintymisfrekvenssit. Näin kuvasin esille nousseiden asioiden yleisyyttä ja ryhmien kokoa. Seuraavassa taulukossa 4 on esitetty vastausten jakautuminen hyviin toimintatapoihin esiintymisfrekvenssittäin suurimmasta pienimpään.

Hyvien toimintatapojen pääluokat ja esiintymisfrekvenssit. (N=105 hyvää toimintatapaa)

Ryhmä	f	%
Kasvatuskumppanuus	33	31
Turvallisuuden tunne	17	16
Sosiaalinen kasvuympäristö	15	14
Tiedonkulku henkilöstön kesken ja henkilöstön välinen yhteistyö	14	13
Lapsen yksilöllinen huomioiminen ja monipuolinen toiminta	12	11
Hoitoaikakäymykset	11	10
Muut	3	3

Taulukko 4 osoittaa, että selvästi suurin luokka hyvissä toimintatavoissa on kasvatuskumppanuus. Seuraavat luokat kolme luokkaa ovat lähes samansuuruisia eikä ero kahteen seuraavaan ole myöskään suuri.

Seuraava käsitekartta (kuvio 4) kuvaa niitä alaluokkia, jotka kunkin hyvien toimintatapojen pääluokkien alle käsitteellisesti asettuvat. Kokonaisuudessaan käsitekartta kuvaa, mistä asioista hyvät vuorohoidon toimintatavat tutkimuksessa mukana olevissa yksiköissä muodostuvat.

Luku 4 Vuorohoidon hyviä toimintatapoja.

Suurin pääluokka niistä asioista, jotka tukevat lapsen hyvinvointia vuorohoidossa, on *kasvatuskumppanuus*. Kasvatuskumppanuudelta toivottiin avoimuutta ja rehellisyyttä sekä joustavuutta puolin ja toisin. Henkilöstö koki tärkeänä, että mahdollisista huolista puhutaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Tärkeäksi yhteistyömuodoksi mainittiin vanhempainillat, juhlat, kasvatuskeskustelut sekä etenkin päivittäiset kohtaamiset lapsen haku ja tuontitilanteissa. Erityistä huomiota vaatii myös uuden perheen perehdytys lapsen aloittaessa päivähoiton. Omahoitajuus on koettu myös kasvatuskumppanuutta tukevaksi asiaksi. Omahoitajuudella on yhteys myös kahteen muuhun hyvän toimintatavan pääluokkaan, tiedottamiseen sekä turvallisuuden tunteeseen.

Tiedottaminen ja tiedonkulkua ovat vuorohoidossa iso haaste, jonka näen osana kasvatuskumppanuutta, mutta käsittelen sitä myös erillisenä ryhmänä. Tiedottamista tapahtuu sekä perheeltä päivähoitoon että päivähoitosta perheelle päin. Henkilöstön tehtävänä on tiedottaa vanhemmille lapsen päivän kulusta. Ilmoitustaulut sekä tiedotteet ovat tärkeitä tiedon välittäjiä. Erityisen tärkeäksi tulevan suunnittelun ja lapsen yksilöllisen huomioinnin kannalta on henkilöstön mielestä se, että lasten *hoitovuoroista* tiedotetaan riittävän ajoissa.

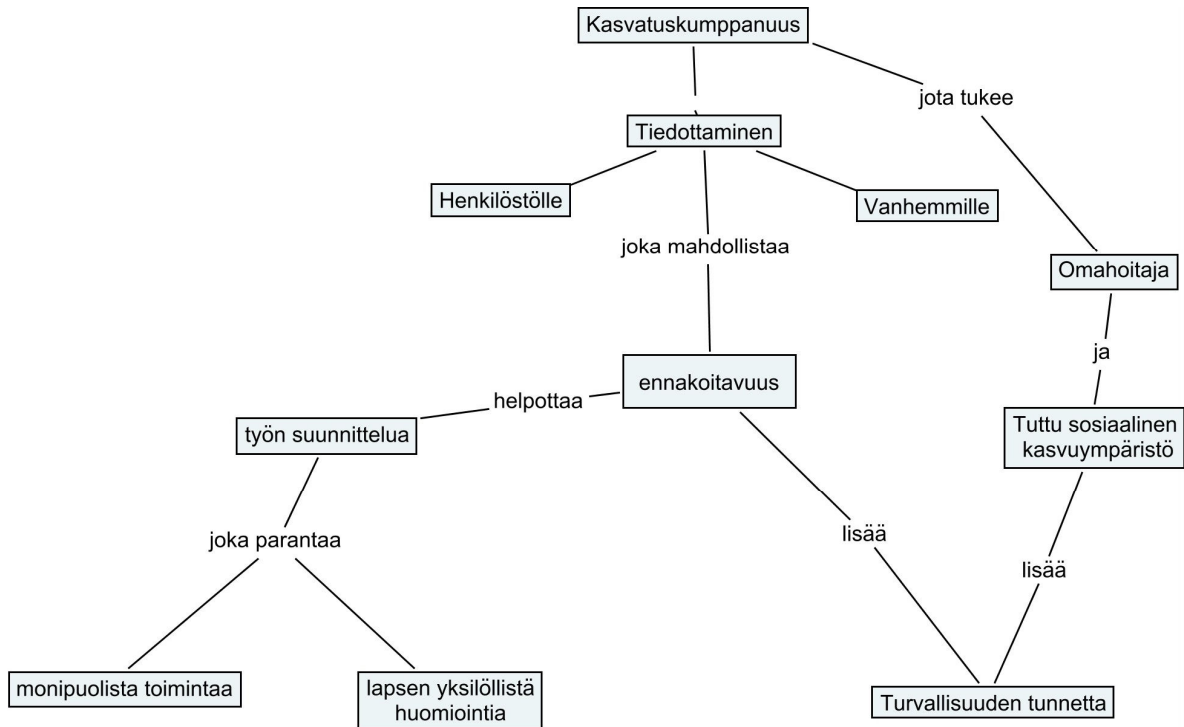
Erityisenä haasteena koetaan vaihtelevien työvuorojen ja lasten pitkien hoitovuorojen takia *henkilöstön välisen tiedonkulun ja yhteistyön*. Tiedonkulun varmistamiseksi käyttöön on otettu esimerkiksi raporttivihkoja. Yhteistyön sujumisen kannalta tärkeänä pidetään yhteisiä pelisääntöjä ja sopimuksia. Työnjaon selkeys ja työntekijöiden joustavuus koetaan yhteistyötä parantavana asiana. Tärkeää on myös työn suunnitelmallisuus sekä yhteiset palaverit.

Monipuolinen toiminta, johon sisältyy projektit sekä toiminnan jakaminen koko päivän ja viikon ajalle niin että huomioidaan lapsen vireystila sekä *yksilölliset tarpeet* ovat laadukkaan vuorohoidon avainasioita.

Sosiaalisen kasvuympäristön merkitys nähtiin myös merkittävänä asiana. Sosiaalinen ympäristö luo lasten vaihtelevien hoitoaikojen vuoksi erityishaasteen vuorohoidossa. Sosiaalista kasvuympäristöä on pyritty parantamaan monin keinoin. Toimiminen pienryhmissä, tiedottaminen työntekijöiden työvuoroista ja kavereiden hoitoajoista sekä omahoitajuus ovat asioita, jotka on koettu sosiaalista kasvuympäristöä parantaviksi tekijöiksi.

Lasten *turvallisuuden tunnetta* on pyritty lisäämään omahoitajilla sekä varhaisen vuorovaikutuksen tukemisella. Turvallisuutta lisää henkilöstön mielestä kodinomaisuus, läheinen vuorovaikutus ja ”oikea välittäminen” sekä ”henkinen läsnäolo”. Tiedottaminen sekä lapsen päivärytmin huomioiminen koetaan myös turvallisuuden tunnetta lisäävänä tekijänä.

Osa edellä esitetyistä tekijöistä on vuorohoidon *laatua edistäviä* tai väliin tulevia tekijöitä (vrt. Hujala ym. 1999), jotka edistävät laadukkaan vuorohoidon järjestämistä. Osa oli itse *laatutekijöitä* eli niitä tekijöitä, jotka ovat itsessään niitä vuorohoidossa käytössä olevia hyviä arkipäivän käytäntöjä, jotka lisäävät lapsen hyvinvointia vuorohoidossa. Kuvio 5 esittää sitä luokitusta, johon olen päätenyt pohtiessani hyvien toimintatapojen yhteyttä ja suhdetta toisiinsa.

Luku 5 Vuorohoidon laatutekijöitä.

Laatua edistäviä tekijöitä ovat *yhteistyö ja tiedottaminen*, joka lisää toiminnan ennakoitavuutta. Vanhempien ja henkilöstön välinen kasvatuskumppanuus on erityisen tärkeällä sijalla laadukkaan vuorohoidon järjestämisessä. Tiedottamista tapahtuu sekä vanhemmilta henkilöstölle päin että toisin päin. Erityisen tärkeänä henkilöstö koki sen, että lapsen hoitovuoroista tiedotetaan mahdollisimman ajoissa. Joissain yksiköissä tiedotetaan vanhemmille ja lapsille henkilöstön työvuoroista ja myös tämä on lapsen turvallisuuden tunnetta lisääväksi tekijäksi. Kasvatuskumppanuutta tukevana tekijänä on muutamassa yksikössä käytössä omahoitajat.

Tärkeää on myös *vuorohoidon ennakoitavuus*. Ennakoinnin taustalla on molemminpuolinen tiedottaminen. Mitä aiemmin on tiedossa ketä lapsia ja henkilöstöä on paikalla suunnitelmallisempaa ja laadukkaampaa toiminta on.

Itse vuorohoidon laatua ja lapsen hyvinvointia vuorohoidossa lisääviä tekijöitä ovat lapsen *yksilöllinen huomiointi ja monipuolinen toiminta, turvallisuuden tunne sekä lapsen sosiaalinen kasvuympäristö*. Mitä paremmin yhteistyö, kasvatuskumppanuus

sujuu sitä laadukkaampaa, yksilöllisempää ja turvallisempaa vuorohoitotoimintaa voidaan järjestää.

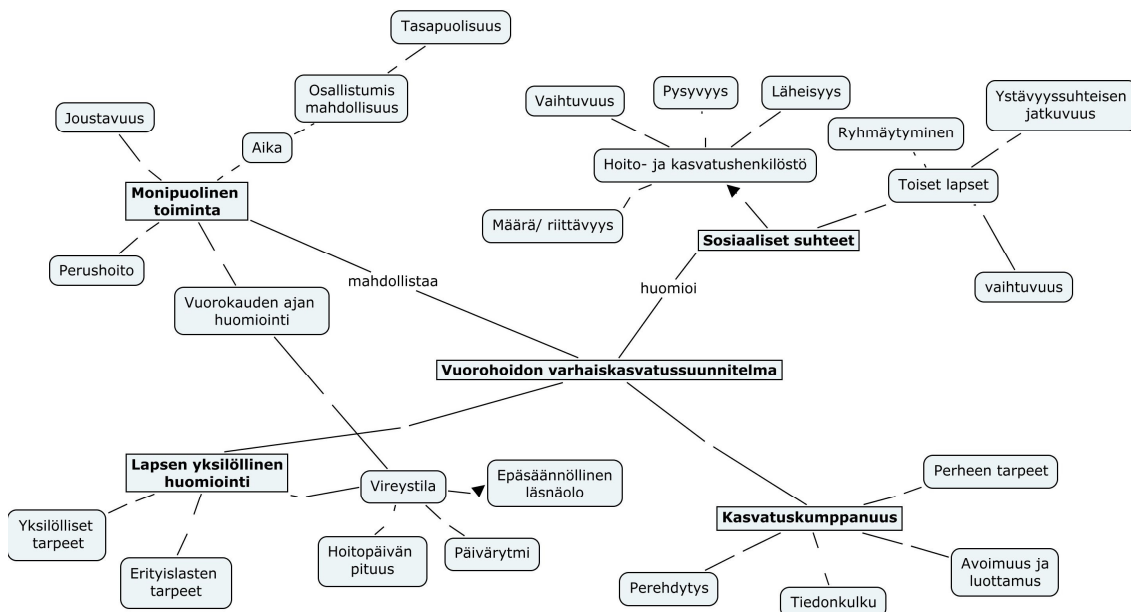
6.2.2 Vuorohoidon varhaiskasvatussuunnitelma

Toisena alaongelmana oli selvittää millaisia asioita vuorohoitotoiminnan varhaiskasvatussuunnitelman tulisi erityisesti huomioida. Kysely (avoin kysymys 27) tuotti 67 asiaa, joita vuorohoitohenkilöstö piti tärkeinä huomioon otettavina asioina varhaiskasvatussuunnitelmassa. Asiat ryhmittelin neljään pääluokkaan. Seuraavassa taulukossa 5 on esitetty asioiden jakautuminen luokkiin esiintymisfrekvenssittäin suuruusjärjestyksessä.

Vuorohoidon varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioitavat asiat pääluokittain. (N=67)

Luokka	f	%
Lapsen yksilöllinen huomiointi	31	46
Monipuolinen toiminta	18	27
Sosiaaliset suhteet	11	16,5
Kasvatuskumppanuus	7	10,5

Seuraava käsitettä (kuviokuva 6) kuvaa niitä alaluokkia, jotka kunkin pääluokan alle muodostuivat. Kokonaisuudessaan käsitettä kuvaa niitä asioita, joita olisi huomioitava vuorohoidon varhaiskasvatussuunnitelmassa.

Luku 6 Vuorohoidon varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioitavia asioita.

Suurimmaksi luokaksi niistä asioista, joita henkilöstö pitää vuorohoidon varhaiskasvatussuunnitelmassa tärkeänä, muodostui *lapsen yksilöllinen huomioiminen*. Erityisesti lapsen vireystilan huomiointi on koettu tärkeänä. Lapsen elämänrytmi voi olla aivan erilainen kuin mihin normaalisti on totuttu. Lapsilla on pitkiä hoitovuoroja, jopa usean vuorokauden mittaisia, jolloin lapsen yksilöllisten tarpeiden huomiointi on ensiarvoisen tärkeää. Haasteena koettiin myös se, miten erityislapsen tarpeet ja kuntoutus hoituvat vuorohoidossa.

Toiseksi suurin luokka oli *monipuolinen toiminta*. Vuorohoidossa kaiken toiminnan on oltava joustavaa. Toiminnassa on huomioitava lasten vireystila ja vuorokauden aika. Tekemiselle on varattava riittävästi aikaa, jotta kaikilla lapsilla olisi tasapuolinen osallistumismahdollisuus. Perushoitotilanteiden rauhoittaminen koettiin myös erityisen tärkeänä.

Kolmannen vuorohoitotoiminnan varhaiskasvatussuunnitelman kannalta tärkeän luokan muodostivat *sosiaaliset suhteet*, lasten suhteet sekä hoito- ja kasvatushenkilöstöön että toisiin lapsiin. Pitkien hoitovurojen aikana sekä aikuisten että lasten vaihtuvuus on suuri. Myös lasten epäsäännölliset läsnäolot tuovat haasteetta sosiaalisille suhteille, ystävyysuhteiden muodostumiselle ja ryhmäytymiselle.

Neljäs varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioitava luokka oli *kasvatuskumppanuus*. Kasvatuskumppanuudelta odotetaan avoimuutta ja luottamuksellisuutta. Kasvatuskumppanuus takaa myös sen, että varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioidaan lapsen ja perheen yksilölliset tarpeet. Lapsen aloittaessa vuorohoidon tulee perhe perehdyttää vuorohoidon erityisluonteeseen hyvin. Kasvatuskumppanuudessa avain asia on avoin ja rehellinen, molempiin suuntiin toimiva tiedonkulku.

Edellä esitetyt vuorohoidon varhaiskasvatussuunnitelmassa esille otettavat tekijät ovat keinoja, joita käyttämällä vuorohoidossa lisätään lapsen yksilöllistä huomiointia, turvallisuuden tunnetta, hyviä sosiaalisia suhteita sekä monipuolista toimintaa eli laadukasta vuoroittoa.

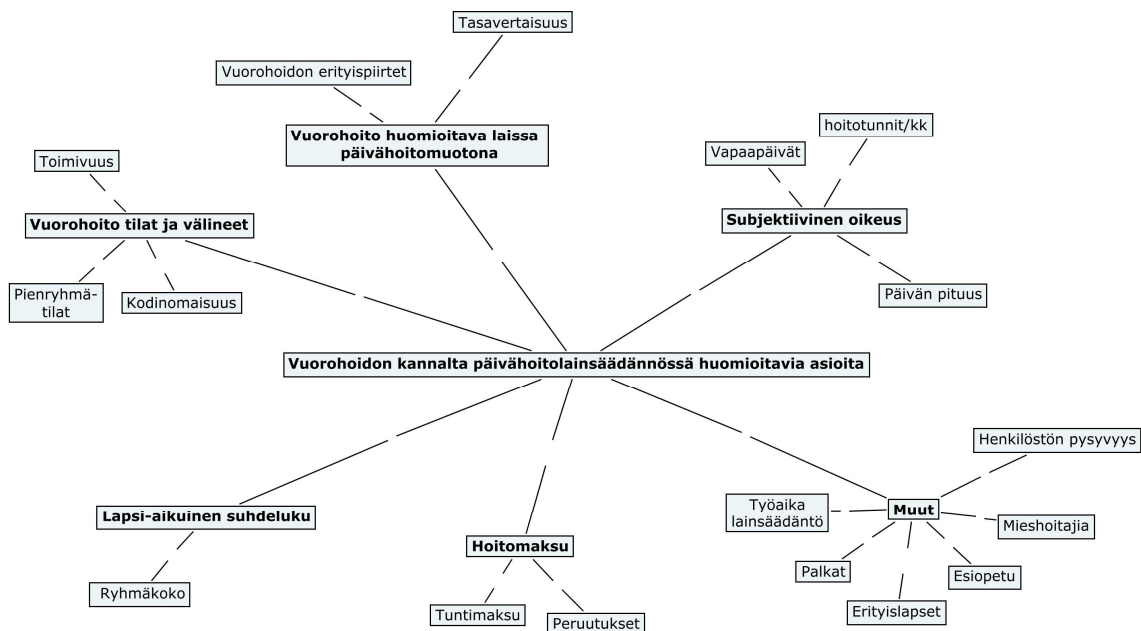
6.2.3 Vuorohoito ja päivähoitolaki

Kolmantena alaongelmana oli selvittää miten vuorohoito henkilöstön mielestä päivähoitolainsäädäntöä tulisi kehittää, jotta vuorohoito olisi laadukkaampaa. Aineiston pelkistäminen tuotti 54 asiaa. Asiat luokittelin kuuteen luokkaan. Alla olevassa taulukossa näkyy vastausten jakautuminen luokkiin esiintymisfrekvensittain suuruus järjestyksessä.

Vuorohoidon kannalta tärkeitä päivähoitolainsäädännössä huomioitavia asioita.

Luokka	f	%
Lapsi-kasvattaja suhdeluku	25	44
Subjekttiivinen oikeus	7	12
Huomioitava laissa	6	11
Tilat ja välineet	5	9
Maksut	4	7
Muut	7	12

Käsittekartta (kuvio 7) kuvaa niitä asioita, jotka kuhunkin edellisen taulukon esittämään luokkaan käsitteellisesti asettuvat. Kokonaisuudessaan kuvio kuvaa niitä asioita, joita päivähoitolainsäädännössä olisi vuorohoidon näkökannalta huomioitava.

Luku 7 Vuorohoidon näkökulmasta tärkeitä päivähoitolaissa huomioitavia asioita.

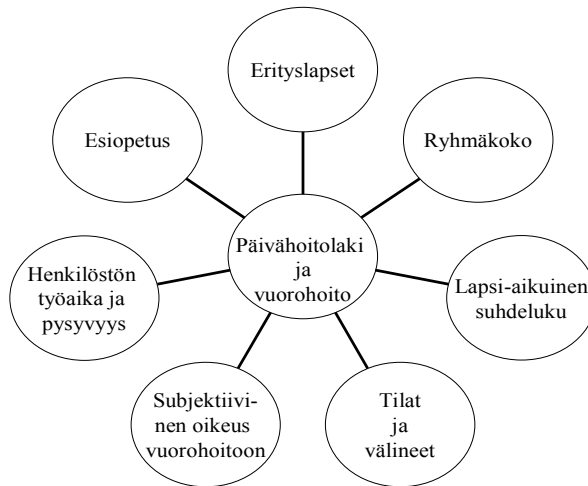
Suurin luokka asioista, jotka tulisi ottaa päivähoitolainsäädännössä vuorohoidon näkökulmasta huomioon, oli *lasten ja aikuisten välinen suhdeluku*. Tämä ryhmä oli kooltaan huomattavasti muita suurempi. Henkilöstö koki, että vuorohoito vaatii enemmän henkilökuntaa suhteessa lapsimäärään kuin tavallinen päiväkotit. Lasten pitkät ja epäsäännölliset hoitovuorot sekä – ajat vaativat paljon kärsivällisyyttä lapselta ja ammattitaitoa henkilöstöltä.

Seuraavat luokat olivat kooltaan melko samankokoisia. Toinen luokka oli *subjektiivinen päivähoito-oikeus*. Vastauksista kävi ilmi, että henkilöstön mielestä vuorohoidon ei tulisi olla subjektiivisen päivähoiton piirissä. Henkilöstö kaipasi yhtenäisiä linjauksia vuorohoitoon, joilla linjattaisiin muun muassa siitä, montako tuntia kuukaudessa lapsi voi vuorohoidossa viettää, montako vapaapäivää lapsella tulee kuukaudessa olla tai moneltako lapsen voi illalla/yöllä vuorohoidosta hakea. Henkilöstö myös toivoi, että vuorohoito olisi laissa sen erityisluonteensa takia *erillisenä päivähoitomuotona*, joissa otettaisiin kantaa edellä esitettyihin kysymyksiin ja pohdittaisiin sen funktiota päivähoitojärjestelmässä. Laki takaisi myös jokaiselle lapselle tasavertaisen vuorohoitolaadun asuinpaikasta riippumatta. Vuorohoidossa tarvitaan myös erilainen panostus *tiloihin ja välineisiin*. Tiloilta odotetaan kodinomaisuutta ja turvallisuutta. Lapsella tarvitsee pitkän hoitovuoron aikana mahdollisuuden myös omaan tilaan ja rauhaan.

Viidentenä luokkana olivat *hoitomaksut*. Hoitomaksu käytäntöä ehdotettiin kehitettäväksi niin, että maksu suoritettaisiin vain tarpeellisista hoitopäivistä. Toisaalta hoitomaksussa tulisi huomioida myös hoitopäivänpituus. Henkilöstö oli myös sitä mieltä, että peruuntuneista hoitovuoroista, jollei peruuntumisen syy ole lapsen sairaus, tulisi maksaa hoitomaksu.

Muita asioita, joita päivähoitolaissa olisi vuorohoidon kannalta huomioitava olivat erityislasten tarpeet, työntekijöiden työaikalainsäädäntö, palkkaus, henkilökunnan pysyvyys, esiopetusaika sekä miespuolisen kasvatushenkilökunnan tarve.

Kuviossa 8 on edellä laaditut vuorohoidon näkökulmasta tärkeät lainsäädännölliset luokat esitetty kokoavasti.

Luku 8 Päivähoitolaissa huomioitavia vuorohoidon kannalta tärkeitä asioita.

6.2.4 Vuorohoidon haasteet henkilöstön osaamiselle

Vuorohoito asettaa erityishaasteita henkilöstön osaamiselle. Tutkimukseni mukaan erityistä haastavuutta vuorohoito luo henkilöstön väliselle yhteistyölle, tiedottamiselle sekä kasvatuskumppanuudelle eli Karilan ja Nummenmaan (2001) ja Hapon (2006) luokituksen mukaan yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen liittyvään osaamiseen. Neljänteen alaongelmaan etsin vastausta fokusryhmälle osoitetun temahaastattelun avulla. Ryhmähaastattelussa neljä vuorohoidon ammattilaista pohti yhdessä, millaisia haasteita vuorohoito asettaa henkilöstön osaamiselle.

Ensimmäinen ja yleisin esiin tullut vuorohoidon henkilöstön osaamisen kannalta tärkeä taito oli ryhmän mielestä ”*hetkestä kiinni ottamisen taito*” ja *spontaanisuus sekä taito poiketa suunnitelmista*.

”Tässä tulee spontaanisuus esille; pystyy poikkeamaan suunnitelmista ja pystyy vastaamaan hetken haasteisiin, äkkiä tuleviin tilanteisiin.” (keskustelija 3)

”Se hetkestä kiinni ottaminen on niin ku joka tilanteessa.” (keskustelija 2)

”Pitää osata katsoa lasta niissä hetkissä kun se lapsi on paikalla ja sit viäl pitäis osata toimia.” (keskustelija 2)

”Tarttee olla sitä spontaanisuutta, että sopii että mä olen nyt tän lapsen kanssa koko päivän, meidän piti tehdä nyt sitä, mut se täytyy nyt unohtaa, et voit sä tehdä muiden kanssa, tää lapsi tarvii nyt yhtä ihmistä.” (keskustelija 2)

Tilanteet muuttuvat vuorohoidossa nopeasti ja lasten tarpeet vaihtelevat paljon. Toinen lapsi on juuri aloittamassa hoitopäivää, kun toinen on ollut hoidossa ehkä jo toista vuorokautta. Lapsen *tilanteen ymmärtäminen* sekä lapsen *tarpeiden ymmärtäminen ja jatkuva havainnoiminen* on myös haaste henkilöstön osaamiselle.

”Onks’ se sit empatiaa vai mitä se on, sen tilanteen ymmärtämistä ja asettumista niin ku just siihen tilanteeseen sillä hetkellä – et lapsi tarviikin just syliä tänä päivänä eikä mitään muuta.” (keskustelija 2)

Ryhmän mielestä vuorohoidon henkilöstöltä vaaditaan myös *joustoa ja epäjärjestyksen sietokykyä*. Ryhmä kuvasi joustavuutta sanalla ”jojo”.

”Tilanne vaihtelee päivittäin ja vuorokauden ajoittain, niin joskus on aamulla vähä ja toisena aamuna paljon lapsii. Joskus on muutama ja joskus sellainen rypäs. Se vaatii työntekijältä sellaista epäjärjestyksen sietokykyä.” (keskustelija 4)

”Vuorohoito vaatii henkilöstölt joustavuutta ja semmost kaukonäköö.” (keskustelija 4)

”Mut välil tuntuu, et ne on vähän liian ”jojo” ja joustaa sinne ja tänne vähä liikaa, et se näkyy, et ne väsy.” (keskustelija 1)

”Toi on hyvä sana toi jojo. Johtuuko se siitä et vuorohoitoon on hakeutunut töihin sellaset joustavat?” (keskustelija 4)

Vuorotyön vaatii myös tiimityöltä joustavuutta sekä taitoa tehdä työtä monenlaisten työtovereiden kanssa.

”Tiimi vaihtelee paljon päivässä on isompi tiimi, illassa pienempi.” (keskustelija 2)

”Ja milloin mikäkin kokoonpano.” (keskustelija 1)

”Ja välillä oot yksin” (keskustelija 4)

Vuorohoitoa on useissa kunnissa linjattu melko tarkoin. Nämä linjaukset jotka koskevat hoitoaikoja tai hoitovuorojen toimittamista ovat asioita, jotka vaikuttavat myös henkilöstön ja vanhempien väliseen kasvatuskumppanuuteen. Yhteisistä linjauksista keskustelu vaatii henkilöstöltä paljon *kärsivällisyyttä, aikaa sekä vuorovaikutusosaamista*.

”Listat ja linjaukset vaikuttaa kasvatuskumppanuuteen, koska ne on aika ohjailevia ja määräileviä. Ne joil on vaikeuksia esimerkiksi tuoda (hoitovuoro)listoja ni niil on ehkä se syyllisyys siitä ja sit tulee sitä harmii ja tulee ylimääräsi juttuja.” (keskustelija 2)

”Tosi paljon joutuu puuttuu niihin vuorohoitoaikoihin, koska ne ajat on tarkoitettu vain niille lapsille joiden vanhemmat on töissä.” (keskustelija 1)

”Säännöissä pysyminen vaatii henkilöstöltä tiettyä osaamista. Joillekin sanominen on helppoa, sellainen vuorovaikutusosaaminen. Jollekin se sanominen on helppoa, mutta tapa sanoa on väärä ja sit tulee takki koko systeemille. Ja jollekin se sanominen on vaikeaa, mahdoton tehtävä.” (keskustelija 2)

Toisaalta lasten pitkät hoitovuorot ja epäsäännölliset hoitoajat vaativat henkilöstöltä vanhempien *kuuntelua* ja yhteisten pelisääntöjen *sopimista*.

”Vuorohoidossa on pakostakin tiedettävä perheen asioista kun hoidetaan heidän lasta tämmöisinä vuorokauden aikoina. Tuntuu, että enemmän joudutaan käymään tätä että olisi linjaukset samat heidän lapsen kasvattamisessa.” (keskustelija 1)

Haastateltavat kokivat, että ylhäältä päin asetetut linjaukset ja vuorohoidon luonteen vuoksi läheinen kanssakäyminen vanhempien kanssa, asettavat vuorohoidon työntekijät ristiriitaiseen tilanteeseen. Vuorohoito vaatii tiettyä joustavuutta, mutta linjaukset säätelevät toimintaa. Rajan asettaminen on joskus vaikeaa.

”Siinä on semmoinen jännite ja ristiriita.” (keskustelija 4)

”Se on just se et minne raja laitetaan ja jokaisella perheellä on oma tilanne tärkein.” (keskustelija 1)

Epäsäännölliset työajat asettavat erityisen *haasteen* myös *tiedonkululle*. Haastattelussa esiin tulleita keinoja, joilla tiedonkulkua on pyritty varmistamaan, olivat säännölliset viikkopalaverit, iltapalaverit ja ryhmäpalaverit. Koska koko henkilöstö ei pääse näihin työvuoroista johtuvista syistä osallistumaan, jokaisesta palaverista tehdään tarkka muistio, joka on kaikkien luettavissa. Haastateltavilla oli tiedonkulun lisäämiseksi käytössä myös tiedotuskansioita ja raporttivihkoja. Raporttivihkoissa kerrottiin mm. lapsen päivän kulusta. On tärkeää, että eri vuoroissa työskentelevät hoitajat saavat lapsen päivästä tiedon ja osaavat kertoa lapsen päivän kulusta vanhemmille. Vastuu tiedonkulusta on jokaisella työntekijällä.

Vuoropäiväkodin johtajalla menee *paljon aikaa työvuorojärjestelyissä*. Haastateltavien mukaan johtajan täytyy jatkuvasti olla tietoinen lapsi- ja henkilöstömääristä ja tarvittaessa järjestää lisähenkilöstöä sinne, minne kohtaan päivässä sitä tarvitaan. Haastateltavat totesivat, että sekä työvuoro että joskus myös lapsilistat ovat vapaa-aikana mukana kotona, yllättävien tilanteiden varalta (esim. joku sairastuu).

”Enemmän työvuorojen järjestelyä suhteessa lapsimäärään, työ on moninkertainen.”
(keskustelija 1)

”Kyl se alkuun tuntui aivan mahdottomalta, kyl se pikku hiljaa, siin on niin paljon uutta kuitenkin.” (keskustelija 3)

”Se hetkestä kiinni ottaminen on niin ku joka tilanteessa. Niin ku tällä tasolla ja johtamisenkin tasolla niin ku siirtää resurssia jostain tilanteesta ja ottaa vastuun.”
(keskustelija 2)

Ryhmä toteaa, että myös johtajalta kuten muiltakin työntekijöiltä vaaditaan ”hetkestä kiinni ottamisen taitoa”, tilannetajua ja niiden ennakoitua sekä nopeita päätöksiä.

Fokusryhmä haastattelu osoitti, että erityishaasteen vuorohoito asettaa henkilöstön vuorovaikutusosaamiselle. Henkilöstöltä vaaditaan taitoa ymmärtää lapsen ja perheen yksilölliset tarpeet ja huomioida, ne toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Työntekijän on jatkuvasti havainnoitava tilanteita ja muutettava suunnitelmiaan siten, että kunkin lapsen yksilölliset tarpeet tulee huomioiduksi. Henkilöstön spontaanisuus sekä ”hetkestä kiinni ottamisen” – taito lisäävät haastateltavien mukaan vuorohoidon laatua. Vuorohoitoyksikössä työskentely vaatii työntekijältä myös joustoa sekä epäjärjestyksen sietokykyä. Haastattelussa kävi ilmi, että henkilöstö kokee perheiden kanssa käytävän yhteistyön joskus vaikeaksi ja ristiriitaiseksi, koska vuorohoidon luonteesta johtuen he ovat läheisessä yhteistyössä vanhempien kanssa, mutta toisaalta heidän tehtävänsä on myös vaatia vanhempia noudattamaan vuorohoidon linjauksia, joiden tehtävä on mahdollistaa laadukkaan vuorohoitotoiminnan järjestäminen.

7 TULOSTEN YHTEENVETO, POHDINTA SEKÄ TUTKIMUKSEN ARVIOINTI

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää ja kartoittaa vuorohoidon henkilökunnan käsityksiä ja kokemuksia vuorohoidon nykyisestä tilanteesta Suomessa. Pyrin myös kokoamaan vuorohoidon kehittämisen perustaksi sopivia käytännön työssä hyväksi koettuja toimintatapoja. Lisäksi kartoitin henkilökunnan mielipiteitä siihen, mitä erityishaasteita vuorohoito asettaa varhaiskasvatussuunnitelmalle, päivähoitolainsäädännölle sekä henkilökunnan osaamiselle.

Seuraavassa luvussa tarkastelen tutkimuksen keskeisimpiä tuloksia sekä pohdin niitä käytännön työn kannalta, arvioin tutkimuksen luotettavuutta sekä esitän jatkotutkimusaiheita.

7.1 Tutkimustulosten pohdinta

Vuorohoidon toteuttaminen sekä päivähoitolainsäädäntö. Vuorohoidon toteuttaminen vaihteli paljon eri yksiköiden välillä. Suurimmat vaihtelut olivat yksiköiden henkilöstö- ja lapsimäärissä sekä niistä lasketuissa suhteellisissa lapsiluvuissa. Suhteellinen lapsiluku vaihteli 2,9 lapsesta 7,2 lapseen kasvattajaa kohden. Suurimmissa yksiköissä

lasten ja aikuisten välinen suhdeluku oli useammin vähän korkeampi kuin pienissä yksiköissä.

Henkilöstö toivoi, että lainsäädäntö huomioisi vuorohoidon erillisenä päivähoitomuotona. Asioita, joihin erityisesti toivottiin vuorohoidon näkökulmasta lainsäädännön ottavan kantaa, olivat ryhmäkoko, hoitomaksu, tilat ja välineet sekä subjektiivinen oikeus vuorohoitoon. Kuten edellä mainitsin ryhmäkoot vaihtelevat paljon eri vuorohoitoyksiköissä. Nykyisin ryhmän suuruus määräytyy paljolti hoidontarpeen mukaan. Jotta vuorohoidon laatua voitaisiin valtakunnallisesti tasata, tulisi vuorohoidon ryhmäkokoon tai suhteelliseen lapsimäärään puuttua lainsäädännössä. Toiseksi ongelmakohdaksi, johon vuorohoidon henkilöstö toivoi parannusta, olivat vuorohoidon tilastointi ja laskutus. Nykyisin yleisesti käytössä oleva tilastointi ja päivälaskutus eivät huomioi vuorohoidon pitkiä hoitajaksoja. Jotkut kunnat ovat siirtyneet vuorohoidossa tunti- ja vuorokauslaskutukseen päivälaskutuksen sijaan. Tuntilaskutuksella saadaan tarkemmin laskutettua käytetystä hoitoajasta. Tutkimuksessa kävi myös ilmi, ettei vuorohoidon erityishaasteita tiloille oltu huomioitu. Lapsella täytyy olla pitkän hoitovuoron aikana mahdollisuus omaan rauhaan ja tilaan. Se, että lapset tulevat ja menevät päivähoitoon eri vuorokauden aikoina ja elävät eri rytmeissä, lisää tilan tarvetta.

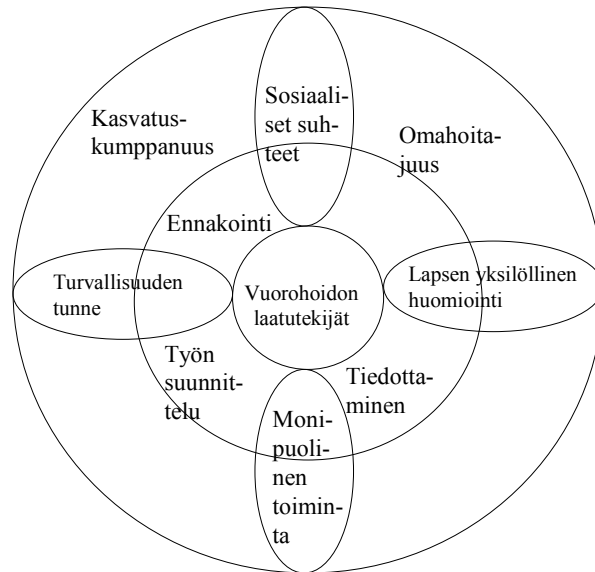
Nykyinen päivähoitolainsäädäntö antaa perheelle subjektiivisen oikeuden päivähoitoon. Vuorohoitohenkilöstön mielestä tätä oikeutta olisi vuorohoidon kohdalla rajoitettava. Vuororytmi on lapselle rankkaa ja vanhempien vapaapäivät tulisi ehdottomasti olla myös lasten vapaapäiviä. Usein kuitenkin vanhemmat mielellään toisivat lapsen myös vapaapäivänä hoitoon. Tällöin henkilöstön on puututtava tilanteeseen ja ajateltava lapsen parasta. Koska vuorohoidon ei ilta- ja yövuorojen osalta suoranaisesti katsota kuuluvan subjektiivisen päivähoito-oikeuden piiriin, ovat useat kunnat linjanneet ja rajoittaneet vuorohoidon käyttöoikeutta erillisillä linjauksilla (ks. luku 5.1.1). Linjauksen tarkoituksena on mahdollistaa vuorohoitotoiminnan järjestäminen ja lisäksi niillä pyritään lisäämään lapsen hyvinvointia. Nämä linjaukset ovat eri kunnissa melko samansuuntaisia ja ne koskevat yleisesti hoitovuorojen toimittamista ja vuorohoitoaikojen käyttöoikeutta. Osa vanhemmista kokee kuitenkin linjaukset perheen oikeuksien rajoittamisena. Henkilöstö joutuu usein perustelemaan vanhemmille, miksi

linjauksia on tehty ja tämä koetaan ristiriitaiseksi ja kasvatuskumppanuuden hengen vastaiseksi. Myös tästä syystä linjauksissa viitattuihin asioihin toivotaan tukea lainsäädännöltä.

Henkilöstön tyytyväisyys vuorohoidon toimintatapoihin. Kokonaisuudessaan vuorohoidon henkilöstö oli melko tyytyväistä oman yksikkönsä toimintatapoihin. Henkilöstö kuitenkin koki, ettei se ollut onnistunut ottamaan vanhempia ja lapsia mukaan toiminnan suunnitteluun. Syyksi tähän arveltiin henkilöstön tottumattomuutta toimia näin sekä vanhempien haluttomuutta. Kokemukseni mukaan vuorotyötä tekevät pienten lasten vanhemmat elävät usein jaksamisen äärirajoilla. Vanhemmat ovat kiinnostuneita oman lapsensa hyvinvoinnista ja keskustelevat mielellään lapsensa asioista, mutta heillä ei ole enää resursseja tulla mukaan vuorohoitotoiminnan suunnitteluun. Henkilöstö oli tyytymätöntä myös vuorohoitopaikan fyysisen ympäristön mahdollisuuteen ottaa huomioon lapsen yksilölliset tarpeet. Vuorohoitoyksiköt eivät yleensä ole suunniteltu ympärivuorokautiseen käyttöön. Toiminnan muuttuessa tulisi käyttää enemmän aikaa ja resursseja kasvuympäristön muovaamiseen vuorohoitotoiminnalle sopivaksi. Erityisen tyytyväinen henkilöstö oli perheen mahdollisuuteen tulla tutustumaan hoitopaikkaan ennen hoidon alkua sekä lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelman tekoon. Perusteellinen tutustuminen vuorohoitopaikkaan ennen hoidon alkua on onnistuneen hoidon ja kasvatuskumppanuuden kulmakivi. Tutustumisjakson aikana vanhemmille on myös hyvä kertoa selkeästi ja perustellen mahdollisista vuorohoidon linjauksista, jotta jatkossa väärin käsityksiltä välttyttäisiin.

Vuorohoidon laatua lisääviä hyviä toimintatapoja. Vuorohoidon arjen sujumista ja laadukkuutta on lisätty monilla asioilla, joista olen koonnut käsitekartan (ks. kuvio 4). Käsitekartan keskeisimmiksi laatutekijöiksi nousivat lapsen turvallisuuden tunne, yksilöllinen huomiointi, monipuolinen toiminta sekä sosiaaliset suhteet. Laadukkaan yksilölliset tarpeet huomioivan toiminnan suunnittelu ja työn ennakointi vaativat henkilöstöltä ja vanhemmilta läheistä yhteistyötä. Lapsen pitkät ja epäsäännölliset hoitoajat vaativat paljon lapsen yksilöllistä huomiointia ja aikuisen aikaa.

Kuvioon 9 olen koonnut tutkimuksessa esille nousseet vuorohoidon laatuun välillisesti vaikuttavat tekijät sekä itse laatutekijät.

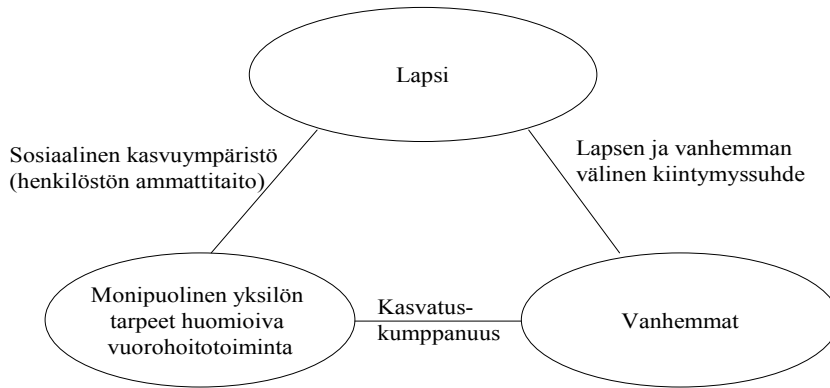
Luku 9 Varhaiskasvatuksen laatutekijät tavoitteena hyvinvoiva lapsi vuorohoidossa.

Tämän tutkimuksen vuorohoidon laatutekijät ja päivähoidosta aiemmin tehdyn tutkimuksen (Kankaanranta 1998, Raitala & Laattala 1998, Parrila 2002, Strandell 1995, Tauriainen 2000) laatutekijät eroavat hieman toisistaan. Aiemman tutkimuksen mukaan päivähoiton laatuun vaikuttavia tekijöitä ovat erityisesti lasten ja aikuisten väliset pysyvät sosiaaliset suhteet, liikkumatilan ja rauhan takaava oppimisympäristö sekä mahdollisuus omaehtoiseen leikkiin ja muuhun toimintaan. Myös vuorohoidosta aikaisemmin tehdyt tutkimukset (Kaiponen 2005, Kääriäinen 2005, Väisänen 2003) toteavat, että vuorohoidon laadukkuutta lisää lasten pysyvät sosiaaliset suhteet sekä monipuolinen, omaehtoinen leikki ja toiminta. Tässä tutkimuksessa vaikuttavuustekijöiksi esiin nousivat erityisesti myös lapsen turvallisuuden tunne ja yksilöllinen huomiointi. Myös välillisesti vaikuttava tekijä, vanhempien ja henkilöstön välinen yhteistyö, korostui. Tutkimuksen taustalla olleessa omaan kokemukseeni sekä vuorohoitotyöryhmän raporttiin (1999) pohjaavassa näkemyksessä, laadukkaan vuorohoitotoiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioitavista tekijöistä, tuli esiin samoja asioita kuin tutkimustuloksissa. Vuorohoidon työntekijänä olen huomionut, kuinka vuorohoitotoiminnassa korostuu lapsen turvallisuuden tunteen ja yksilöllisten tarpeiden huomiointi. Bowlbyn (1969) kiintymysteoriaan nojaten turvallinen

kiintymyssuhde lapsen ja vanhemman välillä on lapsen turvallisuuden tunteen ja luottamuksen perusta. Vuorohoidon pitkät ja epäsäännölliset hoitajaksot luovat erityisen haasteen lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen ylläpidolle ja tukemiselle sekä näin ollen myös lapsen ja kasvattajan väliselle vuorovaikutukselle. Näiden asioiden onnistumisen takaamisessa on omahoitajuus koettu hyvänä ratkaisuna. Vuorohoidon parissa työskennellessäni olen kokenut, että omahoitajuus syventää kasvatuskumppanuutta, lisää luottamusta ja turvallisuuden tunnetta sekä lasten että vanhempien keskuudessa. Oman vuorohoitoyksikköni tavoite omahoitajuudelle on, että omahoitaja on lenkki kodin ja päiväkodin välillä. Henkilö, jonka puoleen on helppo kääntyä kaikissa tilanteissa. Omahoitajan tehtävänä on myös havainnoida tarkemmin omia lapsiaan, koota lasten ja vanhempien kanssa lapsen kasvunkansiota sekä laatia vanhempien kanssa lapsen yksilöllistä varhaiskasvatussuunnitelmaa. Sen lisäksi, että omahoitajuus lisää lapsen hyvinvointia, se on myös kokemukseni mukaan selventänyt henkilöstön työnjakoa ja lisännyt työn mielekkyyttä. Sekä Bowlbyn teoriaan että muihin tutkimuksiin viitaten (mm. De Shipper ym. 2003, Kaiponen 2005, Langsted 1994, Kankaanranta 1998) lapsen sosiaaliset suhteet, henkilöstön ja kavereiden pysyvyys ja tuttuus olivat tärkeimpiä päivähoiton laatutekijöitä. Myös tässä tutkimuksessa sosiaaliset suhteet olivat yksi vuorohoidon laatutekijä. Vuorohoidossa sosiaalisten suhteiden pysyvyys on vaikeata, koska lapset ja aikuiset sekä ryhmän koostumus vaihtelevat paljon hoitopäivän aikana. Tämä luo levottomuutta ja myös turvattomuutta lapsissa. Keinoja, miten asiaa voi parantaa, on vähän. Jotkut yksiköt ovat pyrkineet parantamaan tilannetta ns. vakiopäivävuorolaisilla sekä sillä, että vuorohoitoyksiköissä hoidetaan myös päivälapsia. Yksi keino asian parantamiseksi on pienentää vuorohoidon ryhmäkokoja.

Kokonaisuudessaan näen laadukkaan vuorohoitotoiminnan olevan yhtälö turvallisesta kiintymyssuhteesta, toimivasta kasvatuskumppanuudesta sekä lapsen yksilölliset tarpeet huomioivasta toiminnasta (ks. kuvio 10). Myös tämä tutkimus vahvisti tätä käsitystä. Laadukas vuorohoitotoiminta tukee lapsen ja vanhemman välistä kiintymyssuhdetta ja pyrkii jatkuvasti toimivaan kasvatuskumppanuuteen. Nämä kaksi asiaa korostuvat kaikessa vuorohoitotoiminnassa. Tämän asian tärkeäksi näkeminen ja niiden toteuttaminen vaativat henkilöstöltä ammattitaitoa ja uudenlaista pohdintaa siitä, mitä

pedagogiikka vuorohoidossa tarkoittaa. Vuorohoitotoiminnan laadun takaamiseksi ja tasaamiseksi tarvitaan myös päättäjiltä resursseja toiminnan toteuttamiseen.

Luku 10 Laadukkaan vuorohoitotoiminnan kokonaisuus.

Vuorohoito ja varhaiskasvatussuunnitelma Vuorohoidon varhaiskasvatussuunnitelmassa on henkilöstön mielestä erityisesti pohdittava kasvatuskumppanuutta, monipuolista toimintaa, lapsen sosiaalisia suhteita sekä yksilöllistä huomiointia. Lapsen pitkät hoitajaksot vuorohoidossa on haaste kasvatuskumppanuudelle. Erityisen tärkeää on hoidonaloitus: lapsen on saatava rauhassa vanhempiensa kanssa tutustua tulevaan hoitopaikkaan ja henkilöstöön. Hoidon alkaessa on vanhemmille tiedotettava tarkoin mahdollisista vuorohoitoa koskevista erityislinjauksista sekä selvitettävä, miksi näiden linjausten noudattaminen on tärkeää. Myös hoidonaloituksessa on omahoitajuuskäytännöllä saatu aikaan hyviä tuloksia.

Kuvio 11 esittää niitä keinoja, jotka edistävät laadukkaan vuorohoidon toteuttamista ja joita tulisi aineiston perusteella pohtia vuorohoidon varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa. Lasten epäsäännöllinen läsnäolo tarkoittaa vuorohoidon arjessa sitä, että joka päivä ryhmä on erilainen. Lapsi ei koskaan tiedä etukäteen ketä aikuisia ja lapsia hän hoitopäivänsä aikana kohtaa. Ryhmä muuttuu jatkuvasti päivän aikana, toisten hoitopäivä alkaa ja samaan aikaan toisten loppuu. Toiminnan järjestäminen ja

turvallisten rutiininen luominen on haasteellista. Jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet on huomioitava ja samaan aikaan päivästä tarpeet voivat eri lapsilla olla hyvin erilaiset.

Luku 11 Varhaiskasvatussuunnitelman avulla kohti laadukasta vuorohoitoa.

Vuorohoidon varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on pohtia keinoja, jolla voidaan lisätä lapsen hyvinvointia eli laatua vuorohoidossa.

Vuorohoidon haasteet henkilöstön osaamiselle. Erityishaasteen vuorohoito asettaa henkilöstön vuorovaikutustaidoille (vrt. Karila & Nummenmaa 2001). Henkilöstöltä vaaditaan taitoa ymmärtää lapsen ja perheen yksilölliset tarpeet ja huomioida ne toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Heiltä vaaditaan myös taitoa toimia vuorohoidon linjausten mukaisesti. Haastattelussa kävi ilmi, että henkilöstö kokee tämän joskus vaikeaksi, koska vanhemmat saattavat tuntea, että linjaukset rajoittavat heidän oikeuksiaan. Henkilöstö koki ristiriitaisena sen, että toisaalta he ovat läheisessä yhteistyössä vanhempien kanssa, mutta toisaalta heidän tehtävänsä on myös vaatia vanhempia noudattamaan vuorohoidon linjauksia. Linjausten pääasiallinen tehtävä on mahdollistaa laadukkaan vuorohoitotoiminnan järjestäminen. Henkilöstöltä vaaditaan myös joustavuutta, ”hetkestä kiinni ottamisen taitoa” sekä tilannetajua.

Kokemukseni on, että vuorohoidossa tärkeintä on kasvattajan läsnäolo ja lapsen kuuntelu sekä tilanteen mukaan toimiminen. Lapset tarvitsevat paljon aikuisen fyysistä ja psyykkistä läheisyyttä sekä yhdessäoloa. Toiminnan pitää olla joustavaa ja kunkin lapsen yksilölliset tarpeet huomioivaa. Käytännön työssä olen hyväksi vuorohoitotoiminnan toimintatavoiksi kokenut omahoitajuuden, joka edesauttaa yksilölähtöisen toiminnan suunnittelua ja toteutusta, perushoitotilanteiden rauhoittamisen, lapsen yksilöllisen unirytmien kunnioittamisen sekä pienryhmätoiminnan. Hyväksi olen kokenut myös sen, että pitkien hoitovuorojen aikana lapsilla on mahdollisuus olla yhteydessä vanhempiin. Mielestäni on tärkeää, että lapsi voi halutessaan esimerkiksi soittaa vanhemmalle ja kuulla tämän ääntä. Henkilöstön välistä tiedonkulkua olen pyrkinyt lisäämään säännöllisillä ilta- ja viikkopalavereilla sekä henkilöstön sosiaalisiin tiloihin sijoitetulla ilmoitustaululla, joka on varattu ainoastaan ajankohtaisille tiedotteille.

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan monipuolinen toiminta on yksi vuorohoidon laatua edistävä tekijä. Henkilökohtaisesti jäin pohtimaan, mitä käytännössä monipuolinen toiminta vuorohoidossa pitää sisällään. Itse olen kokenut, että varhaiskasvatuksessa yhä vallalla oleva sisällönorientaatioihin perustuva toiminnan suunnittelu ja toteutus ei sovi vuorohoitotoimintaan vaan suunnittelun ja toiminnan perustana tulisi olla lapsen yksilöllisten tarpeiden ja erityisesti turvallisuuden tunteen varmistaminen. Kiireettömät ja rauhalliset perushoitotilanteet sekä lapsen omaehtoisen leikin ja toiminnan sallivan kasvuympäristön merkitys on vuorohoidossa mielestäni merkittävä. Tutkimustuloksissa ei kuitenkaan mitenkään erityisesti perushoito tai kasvuympäristö noussut esiin.

Sekä näiden tulosten että vuorohoidossa saaman kokemuksen ja keskustelujen perusteella voidaan todeta, että vuorohoito omana päivähoitomuotonaan on tärkeä aihe nostettavaksi yleiseen varhaiskasvatuskeskusteluun. Erityispiirteiden vuoksi se vaatii omaa asemaa yhtenä päivähoitomuotona, joka on vuorohoidon tarpeet huomioiden linjattu päivähoitolainsäädännössä. Keskustelua tarvitaan erityisesti myös vuorohoidon pedagogiikasta sekä vuorohoitohenkilöstön ammatillisista osaamishaasteista.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus

Luotettavuudella tarkoitetaan tutkimustulosten ja tutkittavan todellisuuden mahdollisimman hyvää vastaavuutta. Luotettavuutta tarkastellessa on tutkimusta arvioita suhteessa valittuun lähestymistapaan ja käytettyihin menetelmiin (Anttila 2005, 513). Luotettavuuden ongelmaa voidaan tarkastella totuusarvon (miten voidaan varmistua tulosten oikeellisuudesta), yleistettävyyden (miten voidaan varmistua tulosten yleistettävyydestä), yhtäpitävyyden (miten voidaan varmistua, että toistettaessa tutkimus tulokset ovat samansuuntaisia) sekä neutraalisuuden (miten voidaan varmistua, että tulokset ovat tutkimuskohteen mukaisia) avulla. Näihin kysymyksiin sekä kvalitatiivinen että kvantitatiivinen tutkimus joutuvat vastaamaan. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuuden arvioinnissa käytettävät termit ovat sisäinen (pätevyys) ja ulkoinen validiteetti, reliabiliteetti (luotettavuus) sekä objektiivisuus. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään termejä uskottavuus, siirrettävyys, varmuus ja vahvistuvuus. (Soininen 1995, 152–153).

Hirsjärvi ym. (2000, 213) toteavat, että tutkimuksen *reliabilisuus* tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta. Kvantitatiivisen tutkimuksen kielessä sillä tarkoitetaan mittarin johdonmukaisuutta siis sitä, että mitataan kokonaisuudessaan samaa asiaa. Henkilöstön tyytyväisyyttä oman vuorohoitoyksikkönsä toimintatapoihin tutkin kvantitatiivisin menetelmin, summamuuttujan keskiarvojen avulla. Reliabiliteetin kannalta summamuuttujan muodostaminen on hyvä, sillä laskettaessa yhteen osioiden arvoja satunnaisvirheet kumoavat toisiaan ja tulos tarkentuu (Alkula, Pöntinen ja Ylöstalo 1994, 101). Summamuuttujan luotettavuutta tarkastelin Crohbachin alfa-kertoimen avulla (liite 3) avulla. Reliabiliteettiajon seurauksena väite seitsemäntoista osoittautui korreloivan heikosti muiden väitteiden kanssa, joten jätin tuon väitteen pois summamuuttujasta. Muiden muuttujien reliabiliteetti oli hyvä (0,775), mikä osoittaa, että väittämät korreloivat hyvin keskenään eli mittaavat samaa asiaa. Lincoln ja Guba (1985, 299) toteavat, että tutkimuksen varmuutta voidaan parantaa huomioimalla sekä ennakoimattomat että tarkoituksellisesti valikoidut ilmiöön tai tutkimusasetelmaan liittyvät muutokset.

Laadullisessa tutkimuksessa täsmällinen tutkimuksen toistettavuus ei ole mahdollista vähitellen muovautuvan tutkimusasetelman vuoksi. Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa luotettavuuden kriteeri on tutkija itse, koska luotettavuuden arvioinnin kohteena on tutkijan tutkimuksessa tekemät teot, valinnat ja ratkaisut. (Eskola & Suoranta 2000, 208, 210.) Luotettavuuden arviointia tehdään koko tutkimuksen ajan suhteessa teorian, analyysitapaan, tutkimusaineiston ryhmittelyyn, luokitteluun, tutkimiseen, tulkintaan ja johtopäätöksiin (Vilkkä 2005, 159). Hirsjärvi & Hurme (2000, 189) toteavat, että tutkijan on kyettävä selvittämään, miten hän on päättänyt luokittelemaan ja kuvaamaan tutkittavan kohteen niin kuin hän on sen tehnyt.

Eskolan ja Suorannan (2000, 213) mukaan tutkimuksen *ulkoisella validiteetilla* tarkoitetaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimustulosten siirrettävyyttä toiseen kontekstiin. Koska tutkimusotos määrälliseen tutkimukseen oli melko pieni (N=30), ei tutkimuksen kvantitatiivisen osuuden ulkoinen validiteetti eli tulosten yleistettävyys ole paras mahdollinen. Vaikka otos on melko pieni, on se varsin kattava vuorohoitoyksiköiden kokonaismäärään verraten ja uskon, että tutkimuksen tulokset antavat suuntaa vuorohoidon valtakunnallista kokonaistilanteesta melko luotettavasti ja ovat soveltaen siirrettävissä myös toisiin vuorohoitoyksiköihin.

Kyselylomake aineistonhankintamenetelmänä lisää tutkimuksen *sisäistä validiteettia* eli pätevyyttä, sillä siinä tutkijan vaikutus aineiston kokoamiseen on vähäinen. Tämä lisää osaltaan tutkimuksen luotettavuutta, mutta tällöin tutkijalla ei ole mahdollisuutta tarkentaa saamaansa vastausta eikä väärinymmärryksiin enää vastausvaiheessa voida puuttua. (Hirsjärvi ym. 2000, 182–186). Kyselylomakkeen laatimisen taustalla oli oma kokemukseni vuorohoidon työntekijänä sekä Vuorohoitotyöryhmän raportti. Lomakkeen esitestauksen avulla pyrin pois sulkemaan sen, että kysymykset ymmärrettäisiin jollaintavoin väärin tai moniselitteisesti. Esitestauksesta saamani palautteen avulla muotoilin ja tarkensin kysymyksiä.

Laadullisessa tutkimuksessa *uskottavuudella* tarkoitetaan tutkijan luoman tulkinnan ja tutkittavien käsitysten vastaavuutta ja sen osoittamista (Eskola ja Suoranta 2000, 212). Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää myös tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta (Hirsjärvi ym. 2000, 214). Aineistosta tehtävät tulkinnat ovat aina

subjektiivisiä, mutta koko prosessin ajan olen pyrkinyt tarkkuuteen ja johdonmukaisuuteen. Tutkimuksen luotettavuutta lisätäkseni olen pyrkinyt kuvaamaan tutkimuksen etenemistä mahdollisimman tarkasti sekä esittänyt suoria lainauksia aineistosta ja selventänyt omia tulkintojani käsitekarttojen sekä kuvioiden avulla.

Patton (2002, 21) toteaa, että tiedon kerääminen eri menetelmin samassa tutkimuksessa lisää tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksessa olen käyttänyt useampaa tutkimusmenetelmää rinnakkain täydentämään toisiaan. Tavoitteena on ollut saada mahdollisimman monipuolinen kuva vuorohoidon arjesta.

Laadullisen tutkimuksen varmuutta lisää myös se, että tutkijalla on riittävä käsitys tutkittavasta ilmiöstä (Soininen 1995, 154). Tutkimuksen tutkimusintressi pohjautuu omiin kokemuksiini vuorohoidosta. Olen viimeisen neljän vuoden ajan työskennellyt päivittäin vuorohoidon parissa ja mielestäni minulla on melko vankka käsitys vuorohoidon arjen tilasta. Selvänä puutteena tutkimusta tehdessäni on ollut muiden opiskelukollegojen kanssa käyty vähäinen keskustelu, joka olisi ohjannut työtäni eteenpäin ja tuonut siihen uusia näkökulmia.

Munter ja Siren-Tiusanen (1999, 181) toteavat, että tutkija voi tiedon objektiivisuuden sijasta pyrkiä tiedon kriittiseen subjektiivisuuteen. Läheinen suhde tutkittavaan ongelmaan voi kuitenkin altistaa tutkijan ennakkoluuloille ja vääristymille, mutta kokemukset lisäävät sitoutuneisuutta ja tiedosta tulee elävää ja sisäistynyttä. Tärkeintä on, että tutkija tiedostaa ja tunnistaa oman subjektiivisuuden ja näin tiedosta syntyy objektiivista. (Eskola & Suoranta 2000, 16–20.) Tutkimuksen viitekehyksen taustalla ovat omiin kokemuksiini sekä vuorohoidon työryhmän raporttiin (1999) nojaavat käsitykset vuorohoidosta, joita olen tutkimuksen edetessä joutunut tarkentamaan. Muun tutkimusprosessin ajan pyrin tietoisesti erottamaan toisistaan omat kokemukseni ja tutkimus aineiston.

Eskola ja Suoranta (2000, 213) toteavat, että tutkimuksen vahvistuvuudella tarkoitetaan myös sitä, että tutkimustulokset saavat tukea muista tutkimuksista. Vuorohoidosta tehty tutkimus on yhä vähäistä eikä tuloksia näin ollen voinut suoraan verrata muihin

vuorohoidosta tehtyihin tutkimuksiin. Vertailukohteena sen sijaan oli muita varhaiskasvatuksen alalta tehtyjä tutkimuksia.

7.3 Jatkotutkimusehdotuksia

Vuorohoidosta on vasta viime vuosina tehty muutamia tutkimuksia. Jatkossa olisi kiinnostavaa selvittää, miten vuorohoito ja epäsäännöllinen elämä vaikuttavat lapsen hyvinvointiin. Erityislastentarhanopettajien kanssa käydyt keskustelut ja oma kokemus ovat osoittaneet, että vuorohoito on rankkaa perheelle ja erityisesti lapselle. Väittäisin, että vuorohoidossa olevilla lapsilla on enemmän erityisongelmia kuin päiväpäiväkoti lapsilla. Tämä tutkimus antaisi arvokasta tietoa sekä kasvattajille että päättäjille, varsinkin nyt, kun uutta päivähoitolakia ja vuorohoidon huomioimista siinä erillisenä päivähoitomuotona valmistellaan.

Jousto, ”hetkessä kiinni työskentely” sekä vahvat vuorovaikutustaidot ovat tämän tutkimuksen fokusryhmähaastattelun mukaan vuorohoidon työntekijöiltä vaadittavia tärkeimpiä taitoja. Mielenkiintoista olisi selvittää tarkemmin, millaista osaamista vuorohoidon työntekijöiltä ja vuoroyksiköiden johtajilta vaaditaan. Tässä tutkimuksessa asiaa käsiteltiin yhtenä alaongelmana, mutta tarkempi selvittely vaatisi erillisen tutkimuksen.

Varhaiskasvatussuunnitelmat ovat valmistumassa eri kunnissa ja päivähoitoyksiköissä. Vuorohoidon varhaiskasvatussuunnitelmien vertailu ja sen eläminen arjessa sekä vuorohoitopedagogiikan ja vuorohoidon prosessitekijöiden pohtiminen olisivat myös mielenkiintoisia ja ajankohtaisia jatkotutkimusaiheita.

LÄHTEET

- Alasuutari, M. 2003. Kuka lasta kasvattaa? Vanhemmuuden ja yhteiskunnallisen kasvatuksen suhde vanhempien puheissa. Helsinki: Gaudeamus.
- Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. 1994. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Helsinki: WSOY.
- Amne, T. & Segal, U. A. 2003. Center-Based Evening Child Care: Implications for Young Children's Development. *Early Childhood Education Journal* 30 (3), 137-143.
- Anttila, P. 2005. Ilmaisuu, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta. Hamina: Akatiimi.
- Asteus lasten päivähoitosta. 239/1973.
- Belsky, J. 1988. Non-maternal Care in the First Year of Life and the Security of Infant-Child Attachment. *Child Development*. 59 (1), 57-67.
- Berger, A. 1991. Media research techniques. London: Sage.
- Bowlby, J. 1969. Attachment and loss: Volume 1. Attachment. London: Penguin Books.
- Bowlby, J. 1973. Attachment and loss: Volume 2. Separation. Anxiety and Anger. London: Penguin Books.
- Bowlby, J. 1988. A Secure Base. Parent-Child Attachment and Healthy Human Development. Basic Books Inc. New York.
- Coolican, H. 1994. Research methods and statistics in psychology. London: Hodder & Staughton Educational.
- De Schipper, J. C., Tavecchio, L. W. C., Van IJzendoorn, M. H & Linting, M. A. 2003. The relation of flexible child care to quality of center day care and children's socio-emotional functioning: A survey and observational study. *Infant Behavior & Development*, 26 (3), 300-325.
- Denzin, N. K., 1988. Triangulation. In Keeves J.P. Educational research, methodology and measurement. An International handbook. 511-513.
- Dettling, A. C., Gunnar, M. R. & Donzella, B. 1999. Cortisol levels of young children in full-day child care centers: Relations with age and temperament. *Psychoneuroendocrinology* 24, 519-536.
- Drewermann, E. 1997. Vain sydämellä näkee hyvin. Pikku prinssi ja syvyyspsykologia. Helsinki: Kirjapaja.

- Egeland, B. & Hiester, M. 1995. The long-term consequences of infant day-care and mother infant attachment. *Child Development*. 66 (2), 474-85.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 4. painos. Tampere: Vastapaino.
- Gunnar, M. R., Tout, K., de Haan, M., Pierce, S. & Stansbury, K. 1997. Temperament, Social Competence, and Adrenocortical Activity in Preschoolers. *Developmental Psychobiology* 31, 65–85.
- Heikkilä, T. 2004. Tilastollinen tutkimus. 5. uudistettu painos. Helsinki: Edita.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. 6.-7. painos. Helsinki: Tammi.
- Hujala-Huttunen, E. & Nivala, V. 1996. Yhteistyö päivähoitossa. Kasvatuksen lapsikohtainen suunnittelu yhteistyössä vanhempien kanssa. Oulu: Varhaiskasvatus 90.
- Hujala, E. & Linberg, P. 1998. Suomalainen päivähoito. Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto.
- Hujala, E., Nivala, V., Parrila-Haapakoski, S. & Puroila, A-M. 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Oulu: Varhaiskasvatus 90.
- Hujala, E., Lindberg, P., Nivala, V., Parrila, S. Tauriainen, L. & Vartiainen, P. 1999. Laadunhallinta varhaiskasvatuksessa. Oulun yliopisto: Varhaiskasvatuskeskus.
- Hytönen, J. 1998. Lapsikeskeinen kasvatus. Helsinki: WSOY.
- Infektioriskin vähentäminen päivähoitossa. 2005. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:28.
- Kaiponen, S. 2005. Ympäri vuorokautisen päiväkodin arki. Tapaustutkimus päiväkirjojen kuvailemana. Kasvatustieteen pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen laitos.
- Kankaanranta, M. 1998. Kertomuksia kasvusta ja oppimisesta. Portfoliot siltana päiväkodista kouluun. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Karila, K. & Nummenmaa, A. 2001. Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvauskohteena päiväkotit. Helsinki: WSOY.

- Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Helsinki: Stakes.
- Kääriäinen, P. 2005. ”Niitä lapsia tulee ja niitä lähtee niitä tulee ja niitä lähtee”. Vuorohoidon laatu lasten kokemana. Kasvatustieteen pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen laitos.
- Laattala, P. & Raitala, M. 1998. Tilaa leikkiä. Lasten ajatuksia päivähoitosta. Teoksessa E. Hujala, S. Parrila-Haapakoski (toim.) Näkökulmia laadun arviointiin päivähoitossa. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Varhaiskasvatus, 108–112.
- Lahikainen, A. R. & Asikainen, M. 1983. Äidin kotona hoitamien kaksivuotiaiden sosiaalinen kehitys John Bowlbyn kiintymysteorian kannalta. Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitoksen tutkimuksia 1.
- Laki lasten päivähoitosta. 36/1973.
- Laki lasten päivähoitosta. 304/1983.
- Langsted, O. 1994. Looking at quality from the child’s perspective. In P. Moss & A. Pence (Eds.) Valuing quality in early childhood services. new approaches to defining quality. London: Paul Chapman, 28-42.
- Lasten päivähoiton tilannekatsaus. Syyskuu 2005. 2006. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriö. Selvityksiä 16.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E.G. 1985. Naturalistic inquiry. Third Printing. Beverly Hills: Sage.
- Matthews, M. 1996. The effects of day care on infant-parent attachment in children under three. NAMTA Journal. 21(3), 78-88.
- Metsämuuronen, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. Helsinki: International Methelp.
- Moore, T. W. 1969a. Effects on the children. Second edition. London. Sphere Books.
- Munter, H. 2001: Lapsi aloittaa päivähoiton. Teoksessa Helenius, A. - Karila, K. Munter, H. - Mäntynen, P. - Siren - Tiusanen, H. (toim). Pienet päivähoitossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY, 34 - 63.
- Munter H. & Siren-Tiusanen, H. 1999. Osallistuva kvalitatiivinen lähestymistapa kolmevuotta nuorempien lasten päivähoiton tutkimuksessa. Teoksessa: Ruoppila, E. Hujala, K., Karila, J., Kinos, P., Niranen, M., Ojala. Varhaiskasvatuksen

- tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Atena, 177-193.
- National Institute of Child Health and Human Development. 1997. The effects of Infant Child Care on Mother Attachment Security. *Child Development*. 68 (5), 860-79.
- Niskanen, V. 1994. Tieteellisten menetelmien perusteita ihmistieteissä. Helsingin yliopisto. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Parrila, S. 2002. Perhepäivähoito osana Suomalaista päivähoitojärjestelmää. Näkökulmia perhepäivähoidon laatuun ja sen kehittämiseen. Väitöskirja. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta.
- Patton, M., Q. 1990: *Qualitative Evaluation and Research Methods*. Second edition. Newbury Park: Sage.
- Patton, M. 2002. *Qualitative Research and Evaluation Methods*. Third Edition. California: Sage.
- Rosala, L. 2003. ”Se on kirjattu elävä elämä”. Toimintakulttuuri ja työssä oppiminen vuoropäiväkodissa. Kasvatustieteen pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen laitos.
- Rusanen, E. 1995. Ongelmalapset päivähoitossa. Tutkimus kasvatuskäytäntöjen kehittämisestä päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Sagi, A., Van IJzendoorn, M.H., Aviezer, O., Donnell, F. & Mayseless, O. 1994. Sleeping out of home in a kibbutz communal arrangement: It makes a difference for infant–mother attachment. *Child Development* 65, 992–1004.
- Schulman, M. 2003. Pikkulapsi havainnointi päiväkodissa. Teoksessa P. Niemelä, P. Siltala, T. Tamminen, (toim.): Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY, 83–91.
- Siren-Tiusanen, H., Tiusanen, E. 2001. Päivärytmi ja toiminnan rakentuminen. Teoksessa A. Helenius, K. Karila, H. Munter, P. Mäntynen , & H. Siren-Tiusanen (toim.): Pienet päivähoitossa. Alle kolmevuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY, 65–79.
- Soininen, M. 1995. Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Turun yliopisto. Täydennyskoulutuskeskuksen julkaisu A. Turku.
- Strandell, H. 1995. Päiväkoti lasten kohtaamispaikkana. Tutkimus päiväkodista sosiaalisten suhteiden kenttänä. Helsinki: Gaudeamus.

- Tauriainen, L. 2000. Kohti yhteistä laatua: henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatuksäitykset päiväkodin integroidussa erityisryhmässä. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 165.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.
- Uusitalo, H. 1991. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Helsinki: WSOY.
- Valli, R. 2001. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa J. Aaltola, R. Valli, (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu. Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 100-112.
- Varhaiskasvatuksen liikunnansuositukset. 2005. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriö. Oppaita 2005:17.
- Varhaiskasvatuksen työryhmän muistio. 1999. Helsinki. Työryhmän muistioita 4. Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.
- Vuorohoito lasten päivähoidossa. 1999. Vuorohoidon työryhmän muistio. Helsingin kaupunki. Sosiaalivirasto. Julkaisusarja A1/1999.
- Väisänen, T. 2003. Aamusta iltaan ja yötä myöten – lapsen arki vuorohoidossa. Pro gradu – tutkielma. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kajaanin opettajankoulutusyksikkö.
- Yli-Luoma, P. 1996. Attachment Theoretical Predictors of Preschool Behaviour, a Meta-analytical study. University of Helsinki. Department of Education. Research bulletin 93.
- Yli-Luoma, P. 2000. Johdatus kvantitatiivisiin analyysimenetelmiin SPSS for Windows-ohjelman avulla. Helsinki: International Multimedia & Distance Learning.

Painamattomat lähteet:

- Alila, K. 2004. Vuoropäivähoidon valtakunnallinen ohjaaminen. Vuoropäivähoitoseminaari. Etelä-Karjalan Kesäyliopisto, Imatran yksikkö. 31.3.–1.4.2004.

- Happo, I. 2006. Varhaiskasvattajan osaamisen monimuotoisuus. Osaamisen kehittyminen varhaiskasvatustyön arjessa. Varhaiskasvatuksen koulutuspäivä 20.11.2006. Etelä-Suomen lääninhallitus. Helsinki.
- Schulman, M. 2004. Epäsäännöllisen elämänrytmin vaikutukset lapsen kehitykseen. Vuoropäivähoitoseminaari. Etelä-Karjalan Kesäyliopisto, Imatran yksikkö. 31.3.–1.4.2004.
- Tast, E. 2003. Kasvatuskumppanuus. Verkkodokumentti.
<http://www.stakes.fi/varttua/varttuassa_julkaistua/tast.pdf>. Luettu 19.2.2005.
- Tiilikka, A. 2003. Ajatuksia kasvatuskumppanuudesta varhaiskasvatustyössä. Verkkodokumentti.<http://www.stakes.fi/varttua/varttuassa_julkaistua/tiilikka.pdf>. Luettu 19.2.2005.

LIITTEET

LIITE 1

Kyselylomake

Hyvä vuorohoitohenkilöstö!

1.11.2005

Olen vuorohoitoyksikössä työskentelevä pitkänlinjan opiskelija Jyväskylän yliopistosta varhaiskasvatuksen laitokselta. Pro gradu -tutkielmani aiheeksi valitsin itseäni lähellä olevan, kentällä kovasti puhuttavan aiheen *vuorohoidon*. Tarkoitukseni on kartoittaa vuorohoidon tilannetta Suomessa sekä kerätä käytössä olevia hyviä käytäntöjä ja vuorohoidon henkilöstön mielipiteitä kaikkien tietoon.

Kyselyn alku on suunnattu *päiväkodinjohtajille* ja kartoittaa vuorohoidon puitetekijöitä; lapsi- ja kasvattajamääriä sekä aukioloaikoja. Toinen osa on suunnattu *kasvatushenkilöstölle*. Se voidaan täyttää yksikössä yhdessä keskustellen. Siinä kartoitetaan kasvatushenkilöstön näkökulmaa kasvuympäristöön, vuorovaikutukseen sekä kasvatuskumppanuuteen vuorohoitoyksikössä.

Lisäksi toivon saavani teiltä hyviä käytänteitä, millä olette vuorolapsen hyvinvointia käytännön toimissa ja arjessa pyrkinneet lisäämään. Pienetkin asiat ovat tärkeitä!

Vuorohoidontyöntekijöinä tiedätte, että yhteisten valtakunnallisten vuorohoidon linjausten aikaan saaminen on erittäin tärkeää. Kyselyn viimeiset kysymykset koskevat varhaiskasvatussuunnitelmaa ja päivähoitolainsäädäntöä ja teidän, vuorohoidontyöntekijöiden, näkemyksiä siitä mitä niissä olisi huomioitava.

Vastaukset ovat täysin luottamuksellisia. Kukaan ulkopuolinen ei saa tietoa siitä, kuka vastaukset on antanut. Tarkoitukseni on lisäksi tarkentaa kyselytietoja haastattelemalla osaa kyselyyn vastanneista. Mikäli yksiköllenne sopii tällainen haastattelu joko puhelimitse tai paikanpäällä, merkitkää yhteystietonne oheiseen lomakkeeseen.

Tutkimustuloksista lupaan tiedottaa eteenpäin sekä kentälle että päättäjille. Näin ollen vuorohoidon yhteisten linjausten alkuun saamiseksi sekä tutkimuksen onnistumisen kannalta jokainen vastaus on tärkeä. Pyydän palauttamaan lomakkeet postitse oheisessa palautuskuoressa (osoite: Tiina Palviainen, Kalastajankatu 15, 48910 KOTKA) 1.12.2005 mennessä. *Kiitän vaivannäöstänne!*

Tiina Palviainen

Kasvatustieteidenopiskelija,

Päiväkodin johtaja ja vuorohoidontyöntekijä

P. 044 0261483 tai 05 234 5766

Kalastajankatu 15

48910 KOTKA

tiina.palviainen@luukku.com tai tiina.palviainen@kotka.fi

PÄIVÄKODIN JOHTAJAN/ ESIMIEHEN LOMAKE

Seuraavassa kysymyksiä, jotka koskevat vuorohoidon järjestelyjä.

Ympyröi vaihtoehto, joka kuvaa omaa yksikköäsi sekä tarkenna tarvittaessa sanoin.

Taustatiedot

1. Vuorohoitoyksikkömme on hoitomuodoltaan

- 1 Päiväkoti *28 yksikköä*
- 2 Ryhmäperhepäiväkoti *2 yksikköä*
- 3 perhepäiväkoti
- 4 muu, mikä? _____

2. Viikonpäivät, jolloin vuorohoitoyksikkömme on avoinna

- 1 joka päivä *29 yksikköä*
 - 2 arkisin
 - 3 maanantaista lauantaihin *yksi yksikkö*
 - 4 muu, mikä?
-

3. Kellonajat, jolloin vuorohoitoyksikkömme on avoinna

- 1 joka päivä ympäri vuorokauden *21 yksikköä*
- 2 arkisin ympäri vuorokauden, viikonloppuisin kello

- 3 aukioloaikamme on arkisin kello _____, viikonloppuisin kello

- 4 aukioloaika määräytyy *joka päivä* erikseen lasten
hoidon tarpeen mukaan. *8 yksikköä*
- 5 muu aukioloaika, mikä? _____ *yksi yksikkö*

4. Ovatko kaikki lapset vuorohoidon tarpeessa

1 Kyllä *15 yksikössä*

2 Ei, _____ lapsista ei tarvitse vuorohoitoa. *13 yksikössä*

5. Mikäli lapsen hoitajakso on yli 10 tuntia vuorokaudessa, otatteko tämän huomioon käyttöprosentteja mitattaessa?

1 Kyllä, miten? _____ *13 yksikössä*

2 Ei *17 yksikössä*

6. Miten muuten huomioitte vuorohoidon erityisaseman käyttöprosenttien mittauksessa?

7. Onko kunnassanne käytössä kirjallisia linjauksia erityisesti vuorohoitoa koskien

1 Kyllä *11 kunnassa*

2 Ei *16 kunnassa*

Mikäli teillä on käytössänne ko. linjauksia (esim. haku- tai hoitoajoista jne.), voisitteko ystävällisesti lähettää siitä kopion.

PÄIVÄKODIN JOHTAJAN/ ESIMIEHEN LOMAKE

Seuraavassa on kysymyksiä lasten ja henkilökunnan määristä. Kirjoita avoimeen kohtaan henkilöstö- ja lapsimäärät.

8. Henkilöstörakenne

Yksikössä työskentelee _____ kasvatusvastuullista työntekijää, joista
 lastentarhanopettajia _____
 lastenhoitajia _____
 perhepäivähoitajia _____
 muita _____, mitä? _____

Yksikössä työskentelee avustavana henkilöstönä

laitosapulaisia _____
 avustajia _____
 muita _____, mitä? _____

9. Lapsimäärä

Vuorohoitoyksikössä on hoidossa

alle 3-vuotiaita lapsia _____
 3-5-vuotiaita lapsia _____
 esikoululaisia _____
 koululaisia _____

10. Lapsilla on vähäisemmän hoidonsopimuksia seuraavasti:

Ei sopimusta _____ lapsella
 Alle 10 päivää kuukaudessa _____ lapsella
 10-14 päivää kuukaudessa _____ lapsella
 15-17 päivää kuukaudessa _____ lapsella

Tutkija voi ottaa yhteyttä vuorohoitoyksikköömme lisätietojen saamiseksi.

1 Kyllä

Vuorohoitoyksikön yhteystiedot:

Vuorohoitoyksikön nimi: _____

Osoite: _____

Puhelin: _____

Sähköposti: _____

Yhteyshenkilö: _____

2 Ei

Palautathan tämän lomakkeen 1.12.2005 mennessä oheisessa palautuskuoressa (Tiina Palviainen, Kalastajankatu 15, 48910 KOTKA).

Kiitos vastauksestanne!

KASVATUSHENKILÖSTÖN LOMAKE:

Tämä lomake voidaan täyttää kasvatushenkilöstön kesken yhdessä pohtien ja keskustellen tai sen voi täyttää myös yksi kasvatushenkilöstön jäsen. Seuraavat väittämät koskevat oppimisympäristöä, vuorovaikutusta sekä kasvatuskumppanuutta. Arvioikaa asteikolla 1-5, miten tyytyväisiä olette oman vuorohoitoyksikkönne osalta seuraaviin asioihin. Numero yksi tarkoittaa ”emme ole tyytyväisiä, tilanteessamme on paljon kehitettävää” ja numero viisi ”olemme tyytyväisiä, tilanteemme on hyvä”. Lisätkää väittämän jälkeen myös mahdolliset kommenttinne, millaiset asiat ovat olleet esteenä ko. asioiden onnistumiselle.

Mitä pitäisi
kehittää, jotta ko.
asia toimisi
paremmin?

11. Vuorohoitopaikkamme fyysinen ympäristö (tilojen muunneltavuus, lapsen ”oma tila” jne.) mahdollistaa kunkin lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioon ottamisen.
1 2 3 4 5
12. Vuorohoitopaikkamme psyykkinen ympäristö (kiireettömyys, suvaitsevaisuus) mahdollistaa kunkin lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioon ottamisen.
1 2 3 4 5
13. Lapset ovat yksikössämme aktiivisesti mukana suunnittelemassa toimintaa ja päiväohjelmaa.
1 2 3 4 5
14. Yksikössämme päivittäinen toiminta sopeutetaan lapsiryhmän tarpeisiin.
1 2 3 4 5

KASVATUSHENKILÖSTÖN LOMAKE

Mitä pitäisi kehittää,
jotta ko. asia toimisi
paremmin?

15. Perushoitotilanteissa otetaan huomioon lapsen yksilölliset tarpeet ja päivärytmi.
1 2 3 4 5
16. Vuorohoitoyksikössämme lapsen on mahdollista solmia pysyviä ystävyyssuhteita.
1 2 3 4 5
17. Vuorohoitohenkilöstö on pysyvää ja lapset tapaavat päivittäin samoja kasvattajia.
1 2 3 4 5
18. Pyrimme tukemaan lapsen ja vanhemman välistä suhdetta ottamalla huomioon lapsen tarpeet.
1 2 3 4 5
19. Lapsen aloittaessa hoidon vanhemmat voivat olla lapsen kanssa yhdessä tutustumassa yksikköömme niin kauan/ usein kun se vanhempien mielestä on tarpeellista.
1 2 3 4 5
20. Lapsi voi tarvittaessa (esim. lapsen ikävöidessä vanhempia) olla hoitajakson aikana yhteydessä vanhempiin esim. soittamalla heille.
1 2 3 4 5

KASVATUSHENKILÖSTÖN LOMAKE

Mitä pitäisi kehittää,
jotta ko. asia toimisi
paremmin?

21. Vuorohoitoyksikössämme tehdään vuosittain vanhempien kanssa lapsen henkilökohtainen hoito- ja kasvatussuunnitelma.
- 1 2 3 4 5
22. Hoitohenkilökuntamme tuntee asiakasperheidemme keskeiset kasvatuskäsitykset.
- 1 2 3 4 5
23. Hoitohenkilöstömme mielestä lapsen vanhemmat tuntevat oman lapsensa tarpeet parhaiten.
- 1 2 3 4 5
24. Vuorohoitopaikassamme vanhemmat ovat mukana aktiivisesti suunnittelemassa vuorohoidon arkea.
- 1 2 3 4 5
25. Keskustelemme vanhempien kanssa yhdessä vuoropäivähoitopaikkamme toimintaa ohjaavista asioista (arvot, lapsikäsitys).
- 1 2 3 4 5

KASVATUSHENKILÖSTÖN LOMAKE

Seuraavassa avoimia kysymyksiä koskien vuorohoidon arjen järjestämistä.

26. Millaiset toimintatavat (arkipäivän käytännöt) olette omassa vuorohoitoyksikössäne kokeneet lapsen ja perheen kannalta hyviksi?

27. Millaisia asioita vuorohoitopaikan varhaiskasvatussuunnitelmassa tulisi erityisesti ottaa huomioon?

28. Miten päivähoitolainsäädäntöä tulisi kehittää, jotta vuorohoito tulisi laadukkaammaksi?

Kiitos vastauksestanne!

Palautattehan tämän lomakkeen 1.12.2005 mennessä oheisessa palautuskuoressa (Osoite: Tiina Palviainen, Kalastajankatu 15, 48910 KOTKA

Fokusryhmähaastattelu 5.2.2007

Haastattelurunko

1. Millaisia haasteita vuorohoito asettaa henkilöstön osaamiselle?
2. Miten tiedonkulku henkilöstön välillä turvataan? Onko käytössä hyviä toimintatapoja?
3. Millaista osaamista vuorohoidon johtajalta vaaditaan?
4. Mitkä ovat vuorohoidon haasteet henkilöstön ja vanhempien väliselle yhteistyölle?

Reliabiliteettiajo summamuuttujasta ”Henkilöstön tyytyväisyys toimintatapoihin”.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,775	14

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Vuorohoitopaikan fyysinen ympäristö mahdollistaa kunkin lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioon ottamisen.	49,2174	37,996	,481	,753
Vuorohoitopaikkamme psyykinen ympäristö mahdollistaa kunkin lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioon ottamisen	48,9565	39,316	,585	,747
Lapset ovat aktiivisesti mukana suunnittelemassa toimintaa ja päiväohjelmaa.	49,3043	41,858	,310	,769
Yksikössämme päivittäinen toiminta sopeutetaan lapsiryhmän tarpeisiin.	48,3043	38,040	,508	,750
Perushoitotilanteissa otetaan huomioon lapsen yksilölliset tarpeet ja päivärytmi.	48,2609	39,838	,421	,759
Vuorohoitoyksikössämme lapsen on mahdollista solmia pysyviä ystävyysuhteita.	48,1304	42,391	,230	,775
Pyrimme tukemaan lapsen ja vanhemman välistä suhdetta ottamalla huomioon lapsen tarpeet.	47,8696	42,028	,476	,761
Lapsen aloittaessa hoidon vanhemmat voivat olla lapsen kanssa yhdessä tutustumassa yksikköömme niin kauan kun se vanhempien mielestä on tarpeellista	47,3478	43,964	,325	,771
Lapsi voi tarvittaessa olla hoitajakson aikana yhteydessä vanhempiin	49,0000	38,636	,264	,787
Vuorohoitoyksikössämme tehdään vuosittain vanhempien kanssa lapsen henkilökohtainen hoito- ja kasvatussuunnitelma	47,5652	42,166	,296	,770
Hoitohenkilökuntamme tuntee asiakasperheiden keskeiset kasvatuskäsitykset.	48,3043	37,767	,635	,740
Hoitohenkilökuntamme mielestä lapsen vanhemmat tuntevat oman lapsen tarpeensa parhaiten	47,8696	43,300	,189	,777
Vuorohoitopaikassamme vanhemmat ovat mukana aktiivisesti suunnittelemassa vuorohoidon arkea.	49,6087	39,340	,390	,762
Keskustelemme vanhempien kanssa yhdessä vuorohoitopaikkamme toimintaa ohjaavista asioista	48,5217	35,625	,567	,742